YAPIN

AYLIK SANAT EDEBİYAT DERGİSİ
aralık 85
5₺
300 TL
KDV dahil

GENÇLİK YILI BİTERKEN...

insan hakları

Karikatür: PLANTU

ÜNİVERSİTE – YÖK

MUSTAFA OKAN/Öğrencilerin Başarısı YÖK'ün Çıkmazı 4

NEVZAT HELVACI/"Öğrenci kıyımını önlemek için gerekli önlemler gecikmeksizin alınmalıdır 5

SELİM DEMİRCİ/Öğrenci Demekleri ve Uygulamalar 21

CÜNEYT CANVER "Öğrenci derneklerinin sorumluluğu büyüktür." 22

GENÇLİK YILI BİTERKEN

ERHAN CÖMERT / Gençlik Yılı Biterken 6

YASEMİN ÇONGAR / Geride Kalan ve Kalmayan Gençlik Yılı 9

FÜSUN ÖZTÜRK / Dünya Gençlik Toplantıları 10

SEVGÜL ULUDAĞ / Kıbrıs'ın Kuzeyinde Gençlik Yılı 13

EDEBİYAT

TAKİS SİNOPULOS/Şiirler (Türkçesi :HERKÜL MİLAS) 3

ERGÜL ÇETİN / Yaşamın Dışındaki Şiir 23

ŞİİRDE GELENEK / AZİZ ÇALIŞLAR "Çağdaş Türk Şiiri 'laik' ve 'ulusal' şiirdir." 24

CAHİT KÜLEBİ "Çağcıl Türk şiirini oluşturanlar son yıllara kadar genellikle geleneği yıkmaya çaba gösterdiler?" 27

TANER UĞUR/Bir Şair: Yevtuşenko 28

ŞİİR PENCERESİ 29

OKUMA NOTLARI 29

İNSAN HAKLARI ÜZERİNE

İnsan Hakları Bildirisi Ne diyor? (Derleyen ve Çeviren: YARIN) 14

METİN DEMİRAY/İşkence Üzerine Çeşitlemeler 18

NUSRET FİŞEK "Cezalar çağın anlayışına uygun olmalıdır" 20

BARIŞ

1986 Dünya Barış Yılına Girerken.. 35

KARİKATÜR

İBRAHİM KELEŞ 4

TAN ORAL 6

FERRUH DOĞAN 9

PLANTU 14

İSMET YAŞAR 30

YARIN'dan...

TÜSTAV
ARŞİVİ
Umur Coşkun
Bağışı

GENÇLİK YILI BİTERKEN...

Birleşmiş Milletlerce Uluslararası Gençlik Yılı olarak ilan edilen 1985'in son günleri içerisindeyiz. Bu günlerde kimileri, içine zoraki girdikleri dar gömlekten kurtulacak olmanın ferahlığını yaşıyor olmalılar. Eğer gerçekten böyle ise, bir kez daha yanıldıklarını söylemek zorundayız. Bir kez daha diyoruz, çünkü bu ne ilk yanlışları ne de son. Yanlışlar diyoruz, çünkü gençlik kendisi üzerinde yapılan hesapları boşa çıkarmayı bildi. Kimlerin gençliğin sahte dostları, kimlerin gençlerin gerçek dostları olduğunu anladı. YÖK'e karşı "özerk, demokratik üniversite" istemlerini dile getirdi. Atılmalarla elinden alınmak istenen eğitim hakkının sonuna dek takipçisi olacağını gösterdi. Demokrasi bilincini sindirmiş olmanın en güze örneklerinden birini vererek öğrenci demeklerini kurmaya başladı. Tüm bunlar gençliğin gençlik yılına sığdırılmayı başardıklarıydı.

Oysa geçen zaman içerisinde gençler nelerle suçlanmamışlardı ki. Gençlere yönelen gözler, onları yalnızca suçlamakla kalmadı, mahkum da etti. Kimileri yaptıklarının "cezasını" idam sehpalarında öderken, kimileri gencecik bedenlerini, acacık yüreklerini, düşünen yaratan beyinlerini cezaevlerinin dört duvarı arasında buldular. Bereketlendirecekleri topraklara kavuşamayan yağmur yüklü bulutlar gibi kararmışlardı, kararmışlar. Ya "af" üzerine konuşmalar? Şimdi affa en az "inananlar", içerdekiler.. Oysa af şimdilerde, bir suçu bağışlamaktan çok bağışlanmaz bir yanlışla içeriye doldurulanlara karşı yenine getirilmesi gereken bir sorumluluk değil mi?

Sorumluluklardan biri de 18 yaşa oy hakkının verilmesine yönelik çalışmaların artık sonuçlandırılması. Gençlerin, ceza yasalarında yeraldıkları, ülke yönetimine katılmaları en temel hakları değil mi?

Gençler cezaevlerinde, gençler okullarından atılıyor, gençler işsiz.. Yani gençlik Yılı bitmedi.

İçinde bulunduğumuz günlerin bir başka anlamı daha var: İnsan Haklarının Evrensel Bildirisi'nin kabulünün yeni bir yıldönümü. Ancak yeni bir yıldönümünde daha, bildirinin ilkeleri hala yaşama geçebilmiş değil. Dünyanın dört bir yanında insanlar en temel haklarının çok çok uzağındaki yaptırımlarla, uygulamalarla karşı karşıyalar. Tüm bunlar insanlara temel haklarının elde edilmesi yolundaki çabaların demokrasi yolundaki uğraşlardan ayrı düşünülemeyeceğini öğretti. Çünkü en geniş anlamıyla, insan haklarının çiğnenmesi demokrasinin reddi anlamına gelmiyor mu? Demokrasi için konulmuş sınırlamalar, insan haklarına yönelik pek çok sınırlamayı da yanında getirmiyor mu? Demokrasi bilinciyle beslenmemiş beyinlerde, yüreklerde insan haklarına saygı bulmak olanaklı mı?

Yarın, geçtiğimiz ay içerisinde geleneksel sergisiyle bir kez daha okuyucularıyla biraraya geldi. 8 Kasım'da Ankara'da açılan serginin bu yılki ağırlığını *"Dünya Gençlik Yılı ve 12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali"* oluşturuyordu. Gençlik Yılı ve Festival'e ilişkin yazı ve afişlerin yanında *Yarın*'ın son bir yılının oldukça ayrıntılı bir özetinin yeraldığı sergi, açık olduğu bir hafta süresince oldukça geniş bir ilgi gördü. Eleştirileriyle, yazılarıyla, çizgileriyle, özverileriyle *Yarın*'ı güçlü bir ses haline getiren okurlarımıza bir kez daha teşekkür ediyoruz.

5. Yıl indirimli Abone Kampanyasında sürüyor. Okurlarımızı, gençleri, bir kez daha Yarın'la olmaya, abone bulmaya, abone olmaya çağırıyoruz..

Sevgiyle, dostlukla

SAHİBİ
Sami Alptekin

SORUMLU YAZI İŞLERİ YÖNETMENİ
Mustafa Okan

BÜRO VE TEMSİLCİLİKLER
İsveç: Gürhan Uçkan
Box 38045, 100 64
Stockholm
Almanya: Mehmet Bilgin
Vulkan Str. 20
4000 Düsseldorf 1
Hollanda: Ramazan Ekinci
Postbus 392
6040 AJ Roermond
İzmir: 856. Sokak
Nurhan 3/502 Konak
İstanbul: Divanyolu,
Hoca rüstem Sokak,
afer Han No: 7/14
Cağaloğlu
Adana: Levent Aksel
Ziyapaşa Bulvarı
Tapanyiğit Pasajı
Asma Kat 113

DAĞITIM
Etkin Dağıtım 527 60 11

ABONE KOŞULLARI
Yurtiçi/Yıllık 2400, Altı Aylık 1200 lira.
Yurtdışı/Yıllık 30, Altı Aylık 16 DM. Yurtdışı tek satış 3 DM

İLAN FİYATLARI
Kapak/
Tam Sayfa : 80.000.- TL.
Yarım Sayfa : 50.000.- TL.
Çeyrek Sayfa : 25.000.- TL.
İç Sayfalar/
Tam Sayfa : 50.000.- TL.
Yarım Sayfa : 25.000.- TL.
Çeyrek ayfa : 13.000.- TL.

TEK İKİSLER
Dizgi : Norm Dizgi
Film: Set Reprodüksiyon
Baskı : Sanem Matbaacılık
Kapak Baskı : Maya
Grafik Düzenleme: Yarın

YÖNETİM ADRESİ
Hanımeli Sokak, 19/10
Sıhhiye / ANKARA

YAZIŞMA ADRESİ
Yarın, PK 723, Kızılay
Ankara

POSTAÇEKİ
Yarın, 164860

YARIN

Türkçesi: HERKÜL MİLLAS

TAKIS SINOPULOS

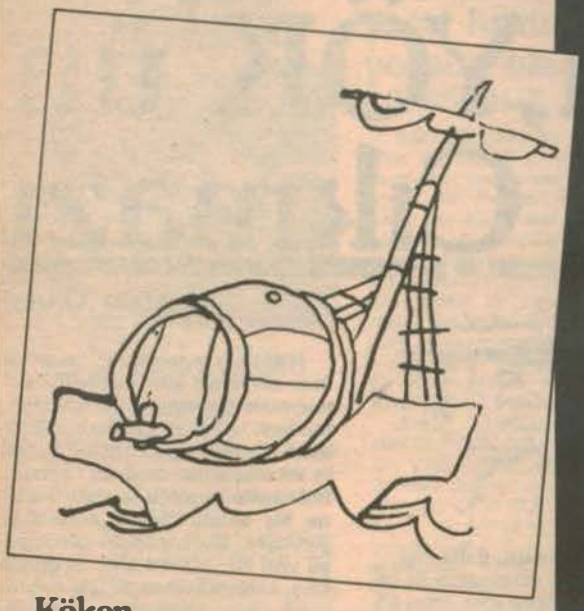

Köken

Bir ışık geliyordu.
Ve Mart ayından ilk yaz geliyordu
Filipos'un inatla konuştuğu odanın içine.
Eski tahtanın üstünde bir eski tahtaydı döşeme. Masanın
üstünde bir mum. Kağıtları kuşların tüyleri gibiydi.
Anlamaya bak, diye bağırdı. Herşeyden yoksunduk.
Ne bir döşek ne bir sandalye. Ev dediğin eski bir
yıkıntıydı. Her yandaydı yel, biçiyordu.
Anam kömürlere eğilmişti. Bu yıl kötü olacak kış
dedi baba, yüzü kara bir düşünce.
Bu delikten bakardık gökyüzüne. Sabahları ise
ağaçlara giderdik. Ben burada doğdum.
Burada büyüdüm. Yani bana bunlar gerekli
öfkem ve gururum için.
Dayanmak ve tutunabilmek için.
Tanrılarım yok benim. Ve korkmuyorum.

Hapishane

Dışarda her gece gürültünün ağzını tıkanış susturmuştu
ve ben oturduğum yerde, karanlığı, tahtalarını
sağa-sola gıcırdatan eski pencereyi.

Uzaklarda bir hapishane kuruluyordu, binlerce demir
ve gene demir, girişte Tekerlek, daha aşağıda deniz
bilinmeyen bir yazı gibi.

Bütünüyle yalnızdım. Duvarın berisinde ayak sesleri
ve karşılaşmalar ve yürek parçalayan haykırışlar.
Sonra sessizlik geliyordu, o tuhaf duyguyla sancılanıyordum.

Bir şiir düşünüyordum

yerle bir edecekti hapishaneyi, bir anda her zaman.

Maria

Dimitri Dukarise

Pencerenin dışında parıldıyordu deniz.
Deniz kaybolursa çıldırırım dedi Maria.
Çıplaklığını örtüyordu elleriyle
dolaşırken çılgınca
korkunç bir umutsuzluk içinde başkentin
tüm gece kulüplerini, tüm sinemalarını.
Onu arıyordu. Resepsiyonlarda ısrarla soruyordu.
Şaşırıyordu, kimse görmemişti onu.
Nerede olabilir, nerededir, söyle, sen söyle.
Hep çıplak ve öylesine akılsız. Ve birden
ışığın içinde: Lefteri! diye bağırdı
ve üstüne atıldı. Ama o
dilsizdi, tüm dilsiz, yitik
gölge. Sürükledi Maria'yı. Ve öldüler.
Kaptı dümen onları yokuş aşağı, parçaladı
kemiklerini, böbreklerini. Uzun süre
ruhları bizi tedirgin etti.

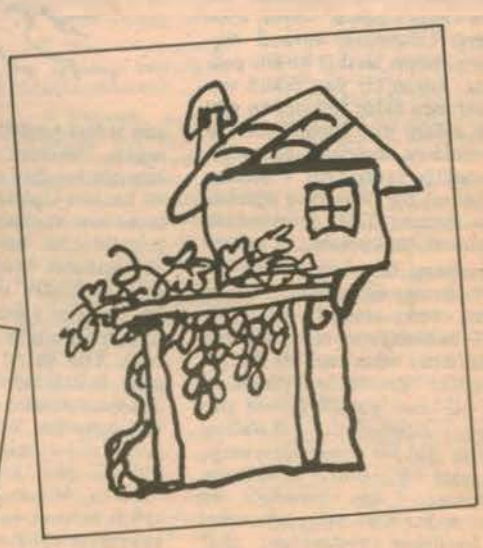

Yanan Adam

Bakın ateşe girdi! dedi biri kalabalığın içinde.
O yöne çevirdik gözlerimizi bir anda. Gerçekten
konuştuğumuzda yüzünü bizden kaçıran adamdı.
Ve şimdi yanmaktaydı. Ama yardım dilemiyordu.

Duraksıyorum. Yaklaşsam mı diyorum.
Değdirsem mi elimi
Doğuşumdan hep böyle meraklıyımdır.

Kimdir bu kıvançla tükenen?
İnsan bedeni acı duymuyor mu?

Bu ülke karanlıktır. Ve zor. Korkuyorum.
Yabancı ateştir sen karışma dediler.

Zamanımızda eski zamanlarda olduğu gibi
kimileri ateşin içindedir kimileri alkış tutar.

Ozan ikiye bölünür.

Ama o yanıyordu tek başına. Yap yalnız.
Ve yok oldukça parıldıyordu yüz.

Güneşe dönüşüyordu.

Öğrencilerin Başarısı, YÖK'ün Çıkmazı

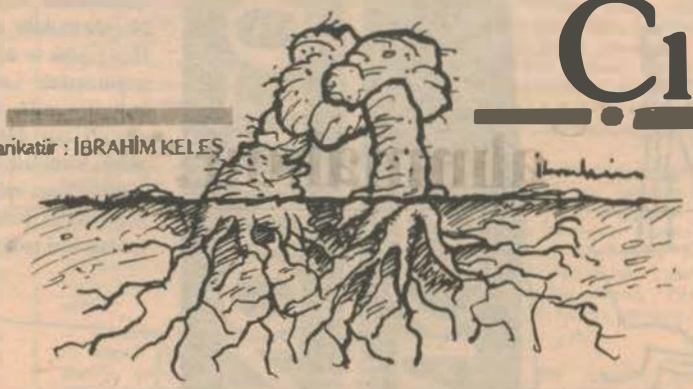

Karikatür : İBRAHİM KELEŞ

Mustafa Okan

Öğrenci kıyımına önemlice bir yer ayırdığı Ekim '85 sayısında YARIN "ağırlaşan sorunlar artan çözüm istekleri ve çabalarıyla birlikte gelişecek. Artan bu istek ve çaba umutsuzluğu umuda, karamsarlığı iyimserliğe dönüştürecek" demişti. Yaşananlar, söylenenlerin doğruluğunu kanıtladı.

Öğrenci kıyımı karşısında sessizliği, vurdumduymazlığı yeğliyen kimi kesimler bu tutumlarını değiştirmek zorunda kaldılar. Sonuçta Hükümet sorunla ilişkin yasa teklifi sunmak zorunluluğunu duydu. Her ne olursa olsun, gelinen noktaya öğrenciler deyim yerindeyse söke söke gelmişlerdir. Bu nedenle de tasarı ne bir ihsan ne de bir lütuftur, öğrencilerin, kimsenin gölgeleyemeyeceği açık başarısıdır. Öğrencilerin bu başarısı da YÖK'ün çıkmazını gösteriyor.

Doğramacı, "af diye birşey tanımıyoruz. Mecliste bunun için bir kanun çıkartırlarsa çıkartırlar, biz sonuna kadar karşıyız" diyor, sonuna karşı tutumunu, öğrenci düşmanlığını bütün sertliği ile dile getiriyordu. Bugün bir yasa teklifi vermek zorunda kalan Hükümetin eski MEGS bakanı da "öğrenci affı başarı oranlarını düşürüyor, öğrencileri tembelliğe sevkediyor"[1] derken, yeni bakanı da "üniversite öğrencilerinin durumu YÖK çerçevesinde ele alınacak bir konudur. O bakımdan herhangi bir görüş belirtmiyorum"[2] demiş, öğrencileri YÖK'ün insafına terk etmişti. YÖK ile MEGS bakanlığının mart 1985'de hazırladıkları ortak raporda da "bu durumdaki öğrencilere verilecek ek sınav hakkının gerekli gayreti göstermeyen öğrencilerin mükafatlandırılması gibi bir anlam taşıyacağı, yeni gelen öğrencilerin imkanlarını kısıtlıyacağı"[3] öne sürülmüştü. Bu geriye doğru kısa bakış öğrencilerin başarısını göstermiyor mu?

YÖK'ün tutumu ortadayken, bakanın ve başbakanın tutumu ortadayken dünden bugüne ne değişmiştir de Doğramacı'nın 'yüreği' yaralanmıştır? Doğramacının göğsünü kabartarak kendinden yana olduğunu belirttiği hükümet ve meclis çoğunluğunda ne değişmişti de öğrencilerin sorunlarıyla ilgilenmeye başladı? Değişen bir tek şey vardır. O da, öğrencilerin dünden farklı olarak sorunlarının duyurulması ve çözümü yönünde öğrenci derneklerinde örgütlenmeleridir. Öğrencilerin, bir yurttaş olarak günün yasal olanaklarını, sorunlarına çözüm aramaya ilişkin olanaklarının hemen hepsini, büyük bir yaratıcılık ve kararlılıkla kullanmalarıdır. Bu alandaki bireysel çabalara hız kazandıran, belli bir bütünlük kazandıran da öğrenci dernekleri olmuştur.

Gelinen nokta düne göre olumlu bir noktadır, kuşkusuz. Ama, öğrencilerin istediği ve öğrenci kıyımını bütünüyle ortadan kaldıran nokta değildir. O kadar ki, hükümetin meclise sunduğu yasa tasarısına bazı ANAP'lı üyeler bile karşı çıkmaktadır. Bunlardan M. Özdemir, sunulan tasarının "dar ve kısıtlı"[4] olduğunu haklı olarak öne sürmektedir. Bu yasa tasarısıyla öğrencinin başında demoklesin kılıcı gibi sallanan atılma tehdidi ortadan kalkmamıştır. Hükümet sunduğu yasa tasarısıyla kendine manevra kabiliyeti de bırakan tepkiler ve öğrenci kıyımına son verilmesi yönündeki yoğun istekler karşısında, tepkileri yumuşatacak davranışlara girme yolunu seçmiştir, sorunu çözmemiştir. Önerilen yalnızca sınırlı ve kısıtlı 'öğrenci affıdır'. Atılmaların kaynağı, YÖK'ün 44. maddesi, olduğu gibi kalmaktadır. Bu maddenin Anayasal okuma özgürlüğünü daraltan yorumları, YÖK'ün yasanın özüne aykırı yorumları ve keyfi tutumu olduğu gibi kalmaktadır. Hatta YÖK'ün, hukukun genel ilkelerine aykırı tutumu, belli ölçüde bu yasa tasarısıyla birlikte pirim bile kazanmıştır.

Ortadaki soruna bundan daha yanlış bir yaklaşım olamazdı. Bu tasarıyla eşitlik ilkesi ortadan kaldırılmıştır. Tek dersten atılmış öğrenciler dördüncü sınıftan atılanlar ve diğerleri diye bölünmekle kalmamış, birinci sınıftan atılanlar ve birden çok dersten atılanlar, adı "af" olan tasarının dışında bırakılmıştır. Acaba bu böl sessizleştir ilkesinin uygulama örneklerinden birisi midir?

YARIN çok daha önce ve birçok kez söyledi, tekrar edelim. Çıkartılan öğrenci affları YÖK'ü onarmaya yetmeyecek, her çıkartılan öğrenci affı yeni birini zorunlu kılacak. Sorunun köktenci çözümü YÖK'ün 44. maddesinin öğrencinin yararına ve altı yıl okuma hakkını esas alacak biçimde değiştirilmesidir. Eğer 44. maddenin değiştirilmesine yönelmiş ve kapsamı bu kadar dar tutulmamış olsaydı yasa tasarısının önemli bir işlevi olabilirdi.

Sunulan tasarı, bu yıkım sorunlarını o da kısmen çözmeye yönelktir. Ya gelecek yıl ne olacaktır? Kimse bunun cevabını vermeye kendini görevli saymıyor. Olacakları biz söyleyelim. Daha önce de söyledik. Yineleyelim, mezuniyet oranları sürekli düşmektedir. Buna karşılık kontenjanlar sürekli artırılmaktadır. Bunun doğal sonucu, fiziki kapasiteyi artırıcı yeni yatırımların da yapılmadığı bilindiğine göre, uzun dönemde tıkanmadır. Yeni öğrenci alamama ya da üniversiteyi çıkartılma, sokaklara taşınmaktır. Bunlar YÖK sisteminde köklü değişimin yapılmasının zorunluluğunu gösteren olgulardır. 'Çok adam al çok adam at' ilkesinden vaz geçilmelidir. Gelecek yıl, geçen yıl çıkartılan öğrenci affıyla dönen öğrencilerin üzerinden af şemsiyesinin kalktığı yıl olacak. Bu sistemin doğal bir sonucu olarak toplam öğrencilerin yüzde 5-8 oranında atılmak durumunda kalacak olanlarına yenilerinin eklenmesi demektir. Sonuçta atılanlar -ya da sevimsiz deyimiyle kıyılan öğrenci sayısı ve oranı bugünkünün çok üstünde olacaktır. O taktirde yeni bir afla durum geçiştirilmeye mi çalışılacaktır?

Hükümetin sunduğu tasarıdan önce sunulmuş dört yasa teklifi komisyonda çürümeye terk edilmişti. Bunların içinde en kapsamlı ve köktenci çözüm getiren SHP'li F. Sağlar ve arkadaşlarının sunduğu tasarıdır. Hükümetin sunduğu tasarıda bunların hiç birinin dikkate alınmadığı görülüyor. Meclise düşün görev her yıl yeni bir 'öğrenci affı' sorunuyla karşı karşıya kalmamak için soruna köklü çözüm getiren bir yasa çıkartmaktır. Öğrencilere düşen sorumluluk, sağladıkları örgütlülük içinde gerek partileri gerekse komisyonu soruna köktenci çözüm bulunması yönünde zorlamaya devam etmeleridir.

Yaraya bir tutam tuz basmak yarayı iyileştirmez. YÖK'ün 44. maddesi değişmeden, YÖK bütünüyle değişmeden derde çare bulunmaz. Atılmalar, öğrenci kıyımı sona ermez.

1) 27.6.1985 Cumhuriyet
2) 29.9.1985 "
3) 22.10.1985 "
4) 15.11.1985 "
5) Ümit Adanbay, 28.10.1985 Cumhuriyet
6) YÖK rakamları esas alınarak hesaplanmıştır.

ÖĞRENCİ AİLELERİ NE DİYOR?

Ali Şimşek (51) emekli ilkokul öğretmeni. Oğlu Yıldız Üniversitesi'nde okuyor.

"Atılmaların kaynağı belli. YÖK olayı var. Bu olayı yaratan mantık belli. Kısır, çekingen bir bilim adamı tipi ve düşünmeyen bir öğrenci gençlik yaratmak istiyorlar. Öğrenci atılması çok yanlış. Okumak istiyorsa atılmamalı. İnsan haklarına da aykırı. Atılan binlerce öğrencinin hepsi mi tembel.

Öğrenci velilerinin bir araya gelmesi şimdiye kadar gerçekleşemedi ama örgütlü bir tepki yaratılması daha iyi olur. Sorun hepimizin sorunu. Velilerin kendiliklerinden bir araya gelmesi zor. Bu iş gerçekleşebilirse kamuoyu yaratılması kolaylaşır. Baskı grubu oluşturulabilir. Böylesi bir uygulama velilerin çocuklarıyla diyaloglarına katkıda bulunacak ve üniversitelerde uygulanan eğitim ve öğretim sisteminden haberdar olmalarını sağlayacaktır.

Vasfiye Bozdemir (44) iki çocuk annesi

"Bir benim oğlum değil atılan. Tüm gençliğin sorunu. Oğlumu okutmayı çok istedim. Rahmetli babası da çok istiyordu. Bunu bir görev, borç bildim. Oğlumdan haber bekliyordum. Gelmedi. Hep doğruyu söylerdi. Her halde söyleyemedi.

Zaten hep bir kıyım vardı. Hep huzursuzdum. Çünkü neden, okula göndermeyen bunun acısını bilemez, bugün başkasının başına gelen yarın benim başıma gelecekti. Yani bir benim davam değil bu, 40 bin öğrencinin davası. Bu öğrenciler atılacak da ne olacak. Yetkililerden bunu soruyorum? Atılırlarsa toplum, Türkiye zararlı çıkar. Gençler toplumu kazandırılmalı.

Veliler herşeyden önce bir tek benim çocuğum deyip geçmemeli.

Üniversitelerden öğrenci atılmalarına ilişkin tartışmaların yoğun olarak yaşandığı şu günlerde üzerinde tartışılan sorunlara açıklık getirmek amacı ile Sayın Nevzat Helvacı'ya sorular yönelttik.

Nevzat Helvacı "Öğrenci kıyımını önlemek için gerekli önlemler gecikmeksizin alınmalıdır."

Sorunları bir bir sıralamadan önce 2547 sayılı Yüksek Öğretim Yasasının, öğretim sürelerini düzenleyen hükümlerine bakmakta yarar vardır. Bu yasaya göre, Yüksek Öğretim kurumlarında ön lisans ve lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilere, öğrenim süresi dört yıla kadar olan kurumlarda bir yıl, dört veya daha uzun süreli öğretim yapan kurumlarda iki yıllık süre tanınmaktadır. Bu süreler sonunda en çok üç dersten başarılı olamayanlara iki yarı yıl daha ek süre verilecektir. Öğrenciler bu süreler içinde öğrenimlerini tamamlamak zorundadırlar. Yüksek lisans, doktora ve tıpta uzmanlık yapan öğrencilere ayrıca ek süreler tanınmıştır.

Örnekle açıklamak gerekirse, dört yıllık bir yüksek öğretim kurumunda okuyan bir öğrenci, altı yıl içinde üniversiteyi bitirmek durumundadır. Eğer bir öğrenci altı yılın sonunda başarısız olduğu ders sayısını üçe indirmişse, bu öğrenciye iki yarı yıl daha ek süre verilecek başarısız olduğu ders sayısı daha fazlaysa ilişiği kesilecektir.

Ancak yasa, birinci sınıfta okuyan öğrenciler için bir ayrım yapmış ve yukarıdaki sürelerden ayrılmıştır. Buna göre, bir yüksek öğretim kurumunun birinci sınıfında öğrenime başlayan bir öğrenci, en çok iki öğretim yılı içinde, sınıf geçme esasına göre öğretim yapan kurumlarda birinci sınıfta, ders geçme esasına göre öğretim yapan kurumlarda ise, ilk iki yarı yılın tüm derslerinden başarılı olmak zorundadır. Eğer başarısız olursa ilişiği kesilecektir. Yasanın koyduğu genel ilkeler bunlardır.

Bir dersi ikinci kez alan öğrenci başarısız olursa, bu öğrenci hakkında fakülte yönetim kurulunun bir karar alması gerekecektir. Bu nedenle öğrencinin fakülte yönetim kurulunu başvurması gerekli değildir. Eğer fakülte yönetim kurulu öğrenci aleyhine bir karar almışsa, ilgili öğrencinin bu karara karşı üniversite yönetim kuruluna itiraz etme hakkı vardır. Üniversite yönetim kurulunun kararına karşı idari yargıya başvurma yolu da kuşkusuz açıktır.

İdari mahkemeye iki şekilde başvurulabilir. Bunlardan birincisi, öğrenci aslında ilgili dersten başarılı olduğu kanısında olduğu halde başarısız sayılmışsa. Bu başvuru o dersten notun düzeltilmesine ilişkindir. İdare mahkemesi, seçeceği bilirkişilere sınav kağıdını incelettirir, onların vereceği notu göre davayı kabul veya reddeder. İkinci başvuru nedeni, yasanın yanlış yorumlanıp uygulanmasıdır. Örneğin uygulamada, bir dersi iki kez alan bir öğrenci son sınavda başarısız olursa üniversiteyle ilişiği kesilmektedir. Halbuki yasa, bir dersin kayıt, devam, arasınavı ve uygulama koşullarını iki yarı yılda yerine getirmeyenlerin ilişkilerinin kesilmesini öngörmüştür. Son sınavdaki başarısızlık ilişik kesme nedeni olarak gösterilmemiştir. Yani bir öğrenci bir derse kaydını yaptırmış, devam etmiş, arasınavlarına girmiş ve eğer varsa uygulamalarına katılmış fakat son sınavında başarı gösterememişse, bu öğrencinin ilişiği kesilemez, ilişiğinin kesilebilmesi için yasanın öngördüğü ek süreleri kullanmış olduğu halde başarısız durumuna düşmüş olması, ya da ek süreleri kullanması durumunda da öğrenimini tamamlayamıyacağının anlaşılması gerekir. Örneğin dört yıllık öğrenim kurumundaki bir öğrenci, beş yılı tamamladığı halde henüz ikinci sınıfta ise, bu öğrencinin belirtilen süreler içinde öğrenimini tamamlaması olanaksızdır. Bu türden yasanın yorumlanıp uygulanması durumunda idari yargıtaya başvurulabilir. Nitekim İzmir 2. İdare mahkemesi'nin bu konuda verilmiş kararında vardır.

Birinci sınıfla ilgili sorunu iki ayrı durumu gözönüne alarak yanıtlamak gerekir. Eğer bir öğretim kurumunda sınıf geçme esasına göre öğretim yapılıyorsa ve bir öğrenci iki öğretim yılı okuduğu halde ikinci sınıfa geçmemişse ilişiği kesilecektir. Ders geçme esasına göre öğretim yapan kurumlarda, iki öğretim yılı içinde, ilk iki yarı yılın tüm derslerinden başarılı olmak gerekiyor.

İlk iki yarı yılın derslerinden biri ve birkaçından iki öğretim yılı geçtiği halde başarısız olan bir öğrenci, ikinci veya üçüncü sınıfa geçmiş olsa bile ilişiği kesilir. Yasa bu noktada, birinci sınıf öğrencileriyle diğer sınıflardaki öğrenciler arasında eşitsiz bir ayrım yapmıştır.

Bu konu ile ilgili özel bir duruma da değinmek gerekiyor. 1984 yılında çıkarılan 2984 sayılı yasa ile bir öğrenci affı getirildi. Bu yasaya dayanılarak bazı öğrencilerin yeniden kayıt ve intibakları yapıldı. Bu işlemler ikinci yarıyılın ortalarında yapılmış olmasına karşın, öğrenciler o yarıyılın derslerinden sorumlu tutuldular. Bu durumdaki öğrencilerin, tanımını okumadıkları bir yarıyılın sonundaki başarısızlıkları, yanlış bir uygulamanın sonucudur. Eğer bu başarısızlık ilişik kesme nedeni olmuşsa, idare mahkemesine başvurmalarının yararlı olacağı kanısındayım.

Üniversitelere bağlı yüksek okullarda, öğrenim süresi dört yıldan az ise, bu okul öğrencilerine bir yıl ek süre tanınmakta, eğer bu sürenin sonunda başarısız olunan ders sayısı üçten fazla değilse iki yarı yıl daha öğrenim hakkı verilmektedir. Örneğin iki yıllık bir yüksek okulun üç yılda bitirilmesi gerekir. Üç yılın sonunda başarısız olunan ders sayısı üç veya daha aza indirilmişse bir yıl daha öğrenim hakkı verilmektedir. Üç yıl içinde başarısız olunan ders sayısı en az üçe indirilmemiş veya üç derse indirilmiş olanlardan bir yıllık ek sürede kalan derslerin tümü verilmemiş ise, ilişik kesme işlemi yapılır.

Bu okullarda birinci sınıf dersleriyle ilgili durum, öbürlerinden farklı değildir. Bu sınıf için yukarıda açıkladığımız durum, tüm yüksek öğretim kurumları için geçerlidir.

Bilindiği gibi idare mahkemesi kararları, davacı kişi ile davalı idare arasındaki uyuşmazlığı çözümlemektir. Bu nedenle bu kararlar sadece davanın tarafları bakımından bağlayıcıdır. Benzer durumda olup da dava açmamış olanlar, bu kararı örnek göstererek kendi durumlarının düzeltilmesini isteyebilirler. Ancak idare bu isteği uymazsa bundan ötürü bir sonımluluk doğmaz. Başkası hakkında verilmiş bir idare mahkemesi kararına dayanarak hak istemünde bulunan bir kişinin, isteği reddedildiği için, reddedenler aleyhine bir yaptırım uygulanmasını istemeye hakkı yoktur.

Kuşkusuz ki iyi niyetli bir yönetim, verilmiş bir mahkeme kararını gözönüne alarak benzer durumda olanların durumunu düzelterek hem eşitliği sağlamış olur, hem de onların dava açmasından doğacak yargılama giderlerinden kurtulur ve emek israfını önler.

Son olarak şunu söylemeliyim ki çetin bir yarışı kazanarak üniversiteye girebilmiş gençlerimizin biçimsel yorumlara elverişli yasa maddelerine dayanılarak harcanması isabetli değildir. İlişik kesme biçiminde ortaya çıkan öğrenci kıyımını önlemek için gerekli önlemler, gecikmeksizin alınmalıdır. ●

---

40 bin öğrencinin hepsi mi geri zekalı? Velilerden çocuklarına sahip çıkmalarını ve yetkililere seslerini duyurmalarını istiyorum.

Ben dekana çıktım. "Çocuğunuz gayret etseydi, elden gelen bir şey yok" dedi. Ne yapalım bu çocukları dedim, atalım mı, öldürelim mi? "siz politika yapıyorsunuz, sizi meclise almalı" dedi. Ben böyle şeyleri istemiyorum. Çocuklarımızın sorunlarına bir çözüm bulunmasını istiyorum. Gençlik suçlanıyor.

Düşünüyorum, nereye gidilmesi ne yapılması icab ediyor? Sayın YÖK başkanı, Sayın Başbakanımız talebe olmamışlar mı? Tabi zor şartlarda okumadılarsa talebenin durumunu bilemezler.

Öğrenci velileriyle birlik olalım. bunu izah edelim.

Bayramoğulları ailesi, 15 yıl önce İstanbul'a yerleşmişler. Marangozluktan emekli olan Necmettin Bayramoğlu 34 bin lira emekli maaşı ile oğlunu okutmaya çalışıyor. Marmara Üniversitesi'nde okuyan oğulları 4. sınıf öğrencisiyken 3. sınıf dersinden vize alamadığı için atılmış.

Şaştık kaldık! Bütün sınıflarını başarıyla geçmişti. Biz varlıkla okutmadık onu. Bir emeklilik maaşıyla yaşıyoruz. Bizleri affetmeleri gerekmiyor mu? Bunca harcanan emek ne olacak?

Oğlumuzun okuldan atılmasına sebep olan maddenin kaldırılmasını istiyoruz. Bunun için elimizden gelen her şeyi yapacağız. Bunun için Cumhurbaşkanına, Başbakana ve Meclis başkanına, oğlumuzun atılmasına neden olan maddenin kaldırılmasını, bizim olan sorunlarımızla da ilgilenmelerini sağlamak için başvuracağız.

Bu sorunların çözümü için veliler olarak bir araya gelmeyi düşünüyoruz. Yukarıda yapacağımızı söylediğimiz başvuruyu beraber yapabilirsek, dileğimizin, harcadığımız emeğimizin daha iyi gözönüne alınacağına inanıyorum.

Aysel Ergen, kocasının ölümünden sonra bir büroda çalışmaya başlamış. Bir kız bir erkek çocuğundan kızı İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde okurken 1. sınıftan 3 dersini veremediği için okuldan atılmış.

"Kızımın atıldığını duyunca şoke oldum. İkinci sınıfın derslerine devam edip vize almıştı. Bu nasıl uygulama? Biz yıl kaybı için üzülürken okuldan atıldı. Zaten binbir sorunla okuyan çocuklarımızın başarısızlık bedeli bu kadar yıkıcı olmamalıydı.

Üniversite sorunları öğrencileri olduğu kadar, onları çeşitli olanaksızlıklar içinde okutmaya çalışan biz aileleri de doğrudan ilgilendiriyor. Bu konuyu çözüme ulaştırmak için yetkililere durumu açıp çözüm isteyeceğim Gerekirse dava açıp öğrencileri boşluğa, umutsuzluğa iten böyle bir uygulamanın kaldırılmasını isteyeceğim

Bugün ortak durumda olan ailelerle biraraya gelmek istiyorum. Çalışmak zorunda olduğum için zamanım kısıtlı ama çocuklarımızın geleceği için her türlü çabayı harcamaya hazırım. Tüm velilerin de aynı çabayı göstereceğine eminim.

GENÇLİK YILI BİTERKEN...

Karikatürler : TAN ORAL

Erhan Cömert

Yarın Ocak '85 sayısında (41) Dünya Gençlik Yılı'nı (DGY) karşılarken şunu öngörüyordu: "Bir yıl boyunca, gençliğimizin sorunlarını saptayıp gündeme getireceğiz, herkes tarafından ve her türlü kitle iletişim aracı yoluyla tartışılmasını sağlamaya çalışacağız, çözüm yollarını ve araçlarını arayıp bulacağız, sorunların çözümü için elimizden gelen her şeyi yapacağız. Ve gençliğimizi koskoca bir gelecek idealine hazırlayacağız."

Aradan bir yıla yakın bir zaman geçti. Bu süre içinde DGY için çok şeyler söylendi, yapıldı. Elbette, yapılanlar kadar söylenenler için de bizim açımızdan gençliğin kendisine ait olanlar özel bir önem taşıyor. Bu bağlamda yaptığımız söyleşilerden söz etmek istiyoruz. Söyleşilerin konusunu kabaca 'DGY ve ilkelerinin yorumu ve bu ilkelerin ülkemiz özelinde değerlendirilmesi ile gençliğin toplumsal yaşama katılması konusundaki düşünce ve öneriler' oluşturuyordu.

Söylenenleri yapılanlarla birlikte değerlendirmek istiyoruz. Bu, bugüne dek yaşanan sürecin (düşünce ve eylemin bütünlüğü açısından) doğru bir değerlendirmesini yapmayı ve gelecek için (dünden devralınan deneyimle) öngörülerde bulunmayı, böylece yarına sorumluluk ve görev bilinciyle bugünden hazırlanmayı da olanaklı kılacak.

Gençlik DGY hakkında neden düşünülüyordu? Bir bölümü geçmiş yılların olumsuz deneyimlerinin de etkisiyle - bu yılın da "lafta kalacağı", "geçiştirileceği" kuşkusuyla bakıyorlardı 85'e. "İster istemez insan düşünüyor, acaba bu dünya milletleri düzeyinde bir aldatmaca mı, uyutmaca mı diye". Çünkü "bugüne kadar gençlik için yapılmak istenen şeyler hakkında söz verildiğine, ama biç bir şeyin yapılmadığına çok tanık olmuştuk". Ancak, çoğunlukta olan görüş (ki giderek ağırlık kazanacaktı) 85'in Katılım-Gelişme-Barış (KGB) ilkeleriyle DGY olarak kabul edilmesinin "bu doğrultuda, gençliğin sorununa yaklaşımda olumlu bir adım, bir başlangıç" olduğu idi. Sürüp giden savaşların, bir nükleer savaş tehlikesinin gerikalmışlığın, diktatörlüklerin, baskı rejimlerinin kökünün hala kazınamadığı günümüzde 1985 in KGB ilkeleri çerçevesinde dünya gençliğine armağan edilmesi "anlamlı", "sevindirici" bir gelişmedir. Ama bir şartla: "Gençlik Yılı, dünya gençliği açısından ileriye dönük çalışmaların yer aldığı ve bu konuda mesafe kaydedilen bir yıl olmalı". "Gerçek anlamda bilinçli bir çabayla gençliğin sorunlarına sahip çıkılması ve çözümlerin aranıp yaşama geçirilmesi gerek". "Yani, nihai amaç gençliğe bir yılın armağan edilmesi değil, sorunlarına çözüm getirilmesi olmalı". "Bu uğraş bu yılla sınırlı kalmayıp sonraki yıllarda da sürmeli". Ta ki KGB kavramları 'ağızın aldatıcı pisliğinden ve sözlüklerden kaldırılıp, ateş gibi, ırmak gibi, bir buğday tanesi gibi diri ve saydam'[2] gerçekler olana dek.

Dolayısıyla, söz konusu olan bir kutlama değil, KGB ilkelerini hedef alan bir kampanyadır. BM ilke kararları ve önerileri de DGY nı bu anlamda değerlendirmektedir.

Sovyet gençliği bu yıl evsahipliğini yaptığı 12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali'ni gerçekleştirirken çeşitli ülkelerin gençlik ve öğrenci dernekleri, örgütleri vb ulusal ve uluslararası düzeyde etkinlikler düzenlediler. Sosyalist ülkelerde ve demokrasinin tüm kurumlarıyla işlediği ülkelerde gençlik bu etkinlikleri resmi kurumların desteğini de alarak ya da demokratik haklarını kullanıp onlara karşın (NATO üyesi ülkelerde üslere, füzelere karşı barış gösterileri gibi) örgütlediler.

Ülkemizde ise hükümet DGY nı "geçiştirmeye çalıştı". "Önce ilkelerin içeriğini yoksullaştırdılar". "Katılımın engellendiği, gelişimin yadsındığı, silahlanma yanlısı tavır alınan günümüz Türkiye'sinde elbetteki katılım eşittir iştirak, barış eşittir huzur mantığı aşılanacaktır". "18 yaşa oy hakkı verilmesine karşı çıkan, dernek kurdurmayan ve daha birçok yasaklamalar getiren yöneticiler.. kendilerince, gençlik yılını kutladılar". "Disko müziği eşliğinde çılgın eğlenceler düzenlendi, gençler köy çeşmelerinin yapımına iştirak ettirildi, TRT de gençliğe öğüt içerikli spotlar yayınladı.. Hep görüntü kurtarmak için". "Kimse gence -senin derdin ne- diye sormadı".

Oysa "beklenen böyle bir yıl değildir". 'Genç-

GENÇLER NASIL DEĞERLENDİRİYOR?

Gençlik Yılı'nı nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu yıl yapılanları yeterli buluyor musunuz? Gençlik bu yılı nasıl geçirdi? Bu konuda düşüncelerinizi kısaca belirtir misiniz?

Tuna Özkan (Ege Üniversitesi)

DGY'da üniversite gençliğimiz başarılı bir sınav verdi. Resmi makamların "destek görüntümü baskılarına karşı yılmadı, hakkını aradı, üzerine düşeni yaptı. Akademik demokratik talepleri için örgütlendi, yasal haklarını elinden almak istediler, mahkemelere başvurdu kazandı.

Bence DGY'da en önemli kazanım öğrenci dernekleridir. Özerk ve demokratik üniversite için, "katılım" için, demokrasinin yerleşmesi için öğrenci dernekleri gerekli. Birçok genç insan uğraştı, kazandı, mesleki örgütlenmesini kurdu. "Gelişme ve barış" için dindi.

Gençlik yılında gençli korku ve yalnızlık çemberini kırmıştır. Uluslararası dayanışma ve barışı gerçekleştirmiştir. Devlet gençliği yalnız bırakmıştır. Göstermelik birkaç panel ve toplantı yüzeysel kalmış, gençliğin sesi olamamıştır.

DGY'de "çalışan" gençlik, daha da yoksullaşmış, ekonomik alım gücü düşmüştür. "Gelişme" ama çabşan gençliğin yoksullaşma sürecinin geliştirilmesi, sendikal örgütlenme hakkının kısıtlanması.

Binlerce genç af için ümitle beklemiş ama toplumsal barış için af ta çıkmamıştır.

Sonuçta gençlik sınavını yüz akıyla vermiş sayılır.

Levent Şen (EÜ Tekstil Müh. 2. Sınıf)

Artık bu yıl geçiyor. Öneriler verildi, tartışmalar yapıldı (bu yılın nasıl değerlendirileceği hakkında) ve bunlar yapılmaya çalışıldı. İzleyebildiğim kadarıyla yurt dışındaki Gençlik örgütleri oldukça aktif idiler. Ülkemizde ise yeni yeni kurulmaya başlayan derneklerin, dernek çalışmalarının bu yıla rastlaması acaba bir bekleyişin sonu mu, yoksa bu yılın getirdiği bir ilham mı? Tartışılır, ama bence ikisi de doğru.

Bu yıl ile ilgili göstermelik çabşmaların dışında bence Gençlik Yılı gelecek için bir basamak olacaktır. Zaten gençlik ile ilgili çalışmalar bir yıla sığdırılmamalı. Gençlik her zaman gündemde olduğuna göre bu etkinlikler sürmelidir.

Veysel Dönmez (EÜ. Tıp Fak. 1. Sınıf)

Bu yılın, gençlik yılı olması bana başta sevindirici gelmişti. Ancak, dünyanın birçok yerinde, gençler spor gösterileri, gençlik şölenleri, barış mitingleri düzenlerken daha doğrusu düzenleyebilirken- bizler yalnızca toplumda genç sayılan gruba girdiğimizi öğrendik. Kısacası, gençlik yılı benim için sıradan bir yıl oldu yalnızca.

Mücahit Altıntaş (E.Ü. Tıp Fak. 4. Sınıf)

Gençlik yılı olarak ilan edilen 1985 yılında, bugüne kadar sayın büyüklerimizden bana ulaşan bir mesaj, yardım veya samimi bir teşvik alamadım. Bu yılı neden gençlik yılı seçtiklerini ve ne yapılmak istendiğini de anlamış değilim. Tüm genç arkadaşlarımın gençlik yılını ancak kendi aralarında kendi başlarına kutlayabileceğini sanıyorum. Ne yapılabilirdi sorusuna gelince; eğitim açısından ücretsiz sinema gösterileri, tüm yıl içinde gençlik, gençliğin beklentileri, sorunları, istekleriyi içine alan canlı bir TV yayını tiyatrolarda, sinemalarda ve tüm eğitsel, sanatsal, sportif etkinliklerde, bir yıl içinde olsa, gençlere indirim fırsatı sağlanabilirdi. Tüm genç arkadaşlarımın gençlik yılını kutlarım.

Fatma Ayık (E.Ü. Tekstil Müh. 2. Sınıf)

...Doğrusu gençler için bir şeyler yapıldı diyemiyorum. Ortada çok şeyler yapıldı da, yapılanlar gençliğin yararına değildi.

Üstüste yapılan zamlar aileleri etkilerken, gençler de bundan paylarını aldılar, doğal olarak. Pahalanan kitaplarla okuyucu sayısı büyük ölçüde düşürüldü. İki katına çıkarılan harçlarla okuma (eğitim) özgürlükleri biraz daha kısıtlandı. Yine % 100 artan yemek fiyatlarıyla birçok öğrenci boş mideler-

ler bu yılın adına gelişmeler kaydedilebilmeli, sorunlarını dile getirecek, kendilerini savunacak olanaklara sahip olabilmelidir." Doğaldır ki, "büyüklerinden" olumlu çabalar beklemeyen gençler üstelik onlara karşın DGY na ancak kendilerinin sahip çıkabileceklerini biliyorlardı (ya da çok geçmeden anladılar). "Gençlik vaadedilenleri ve uygulananları görüyor".

DGY nın ülkemiz özelinde ilk önemli kazanımı, GY bağlamında katılım, gelişme, barış vb kavramların ve gençliğin sorunlarının geçmiş yıllara oranla daha geniş boyutlarda tartışılması oldu. Özellikle gençlik, eleştiri-özeleştiri bütünlüğünde sorunlarına daha bilinçli olarak eğilmeye başladı. "Öncelikle gençliğin toplumsal rolü açıklığa kavuşmalıdır. Toplumda yerimiz nedir, ne işe yarıyoruz, kimlere sorumluyuz, bizden ne isteniyor, neler istemeye hakkımız var?"

Ülkemiz gençliği ağır sorunlar altında yaşıyor. "Üniversitelerinde özerkliğin olmadığı, hapisanelerin gençlerle tıklım tıklım olduğu, işsiz genç sayısının gittikçe kabardığı, gençlerin tüm sosyal/kültürel etkinliklerden uzak tutulup kahve köşelerine itildiği, herşeyden önemlisi ona kuşkuyla yaklaşılan ve bir dönemin sorumlusu sayılan gençliğin her yönden kısıtlandığı bir ülkede" yaşıyoruz. Yüksek öğrenim paralı, 40 bin genç üniversiteden atılmak isteniyor, öğrenci dernekleri engellenmeye çalışılıyor, asgari ücret çağdışı düzeyde, zamların ardı arkası kesilmiyor, yozlaşma her alanda körükleniyor, gericilik ciddi bir tehlike boyutlarına ulaştı, sendikal haklar pratik anlamda yok edilmiş durumda, yüzlerce idam kararı onay bekliyor, genel af istemi kulak ardı ediliyor, her yerde siyasal baskılar, yasadışı ve keyfi uygulamalar...

Bu koşullar altında yaşayan gençlik ise "ekonomik ve siyasal alanda alınan bütün kararlarda dışlanmıştır". "Gençlik soyutlanmak istenen, güvenilmeyen bir kitle." Üstelik bunun da ötesinde -dahası, yaratılmak istenen güvensizliğin gerekçesi olarak- 12 Eylül öncesi'nden bir anlamda gençlik sorumlu tutulmakta, "bu dönemin ağır faturası gencin üzerine çıkarılmaktadır". Bu demagoji hem gerçek sorumluları gizliyecek, hem gençliği toplumdan soyutlayacak, hem de gençliği kuşku, güvensizlik, suçluluk duygularıyla edilgin, ausukun bireyler haline getirecekti. Ama tutmadı. En doğal istemlerini sunduklarında soruşturmalara uğrayan, gözaltına alınan gençler hükümetin neyi suç, kimi suçlu olarak gördüğünü/göstermek istediğini kendi deneyimleriyle öğrendiler. Üniversite öğrencilerinin yargı kurumlarına bu denli çok başvurmasının bir nedeni de gençliğin bu suçluluk demagojisinin etkisinden sıyrılması olsa gerek? "Gençlik yılında bize düşen, sorumlusu olmadığımız şeylerden, suçlu gibi işlem görmememiz gerektiğini haykırmaktır".

Kuşkusuz bu bilinçlenme süreci tek tek her genç için gerçekleşmedi. "Gençlik sorunları cinsellik, kuşak çatışması, bireysel bunalım biçimlerinde gündeme getiriliyor. Bu doğrultuya saptırılan gençlik sorunu doğru koyamadığı için çözümü yanlış yerde arıyor, gelişmekten öte geriliyor." Gençlik özeleştirisini yaparken bilinçlenme sürecinin sancılarını, zor yanlarını da görüyor. "...Suskunluk içindeyiz. Pasif, hareketsiz bir duruma geldik. En temel konularda, en haklı olduğumuz konularda dahi susuyoruz". Oysa "katılım olsa idi belki gençlik düşüncelerini haykırabilirdi".

Böylece, katılım gündeme geldi. Gelişim'i ele alırsak, karşımıza "bireysel ve sistemsiz çabalarla çözümlenemeyecek olan" sorunlar çıkar. Bireysel gelişme bağlamında beslenememe, kültür-sanat-spor etkinliklerinin önündeki olanaksızlıklar ve engeller gibi ya da (toplumsal anlamda) azgelişmişlik, ekonomik ve politik dışa bağımlılık ve heralandalo gericilik gibi. Tüm bu sorunların çözümü ise ancak siyasal iktidar üzerinde bir baskı gücü olabilmek koşuluyla, katılım'la olanaklıdır. Gene barış için savaşımda da katılımı gerçekleştirmek önkoşuldur. "Mahkemelerimizde barışı savundukları için insanlar yargılanıyorlar. Çocuklara Barış ismi verilemiyor artık. Her gün aramızdan hangi arkadaşı çekip koparacaklar diye bekliyoruz. Bu mudur barış ortamı?". "En ufak bir hareketlerinde kaba kuvvetle karşılaşan bir gençlik nasıl tam bir barış içinde olabilir?"

Giderek gençler "toplumsal yaşamın her alanına katılma, söz hakkına sahip olma ve bir baskı unsuru olabilme" zorunluluğunu kavramaya başladılar. "Kendinin ve toplumun geleceğini ilgilendiren tüm kararları etkilemek için gençlik örgütlenmeye girişmeliydi". Çünkü "demokrasilerde kendini yönetme yeteneğini kazanmış, bunun kurumlarını oluşturmuş, özgür bir toplum vardır."

Katılımı somutlamaya gelince, önce bazı kaygılar vardı. Bu koşullarda elle tutulur bir kazanımın elde edilemeyeceği düşüncesi yaygındı. "Katılacağız ama nereye? İşsizler ordusuna mı, hapishane hücrelerine mi?" Oysa gençlik toplumsal yaşamda "ancak örgütlenerek bir baskı gücü oluşturabilir. İsteklerini böyle duyurabilir, siyasi otorite üzerinde ancak böyle etkide bulunabilir". Gençlik başlıca üç alana katılımı öngörüyordu: İlki, öğrenciler için öğrenci dernekleri. İşçi gençler için çırak dernekleri ve sendikalar biçimindeki mesleki sendikal örgütlenme. İkincisi, spor-sanat-kültür dernekleri, kulüpleri vb. biçimindeki bu alanlardaki katılım yolu. Bir de 18 yaşa oy hakkı isteminde somutlaşan, siyasal yaşama katılım. "Gençler 18 yaşında idam edilebilirler ama seçme-seçilme hakkına sahip değillerdir". Gençliği bu ve benzer engellemelerle siyasal yaşamdan uzak tutma girişimleri gençliğe yönelik bilinen politikadır.

Gençlik katılımı bağlamında neler gerçekleştirdi?

Umulanın tersine ve onca zorluğa, 'engele' karşın gençlik kültür-sanat alanında yaratıcı çalışmalar gerçekleştirdi. Gençlerden oluşan amatör tiyatro, müzik topluluklarının, karikatürcülerin, fotograf, halk oyunları gruplarının, genç şair, yazar sanatçıların sayısı artmaktadır. "Gençlik, bu pompalanan yozlaşmanın etkisinde kalmamak, ile ders görüyor" gerçeğine rağmen yaşama iyimser gözle bakıp, sevdiğiyle kolkola gezen gençler de milli ahlakımıza aykırı denilerek toplumdan soyutlanmak istendi. Ve sanırım en önemlisi, son bir kaç aydır gazete sütunlarından düşmeyen atılma olayları. 40 bin dolayında genç serserilikle itildi. Yine; gençlik yılında da binlerce genç işsizdi. Okulda atılanlarla işsizler ordusu biraz daha büyüdü.

Fikri Sarakaya (Birleşik Alman İlaç Fabrikası İşçisi)

Bence dünya gençlik yılı, dünya gençliğin kendisini istediği gibi yetiştirmesi, söz sahibi olması, ülke yönetimine ve kararlarına katılımı, kalıcı bir dünya barışı için etkin mücadelesi vb. için Birleşmiş Milletler tarafından 1985 yılı Dünya Gençlik yılı ilan edilmiştir.

Tüm bunların olması için de örgütlü, akademik-demokratik ve sendikal hakları olan, bu hakları özgürce kullanabilen, kendi öz örgütü ile sesini duyurabilen, dünya gençliği ile dayanışma içine girebilen bilinçli bir gençlik gereklidir.

Şimdiki gençliğe baktığımızda gençlik yılında gençliğimiz susturulmuş, horlanmış, hapislere mahkum edilmiş, en doğal hakkı olan örgütlenme hakkı, demokratik, akademik ve sendikal hakkı elinden alınmış, dünya gençliğine kapalı tutulmuş bir gençlik karşımıza çıkar. Milyonlarca işsiz ve bunun büyük bir bölümünü oluşturan gençlik, işsizlik içinde kıvranıp durmakta. Çalışanlar ise az bir ücretle çalışmakta. Sendikasını özgürce seçememekte, yarına güvenle bakamamakta. Her zaman işten kovulma tehdidi ile karşı karşıyadır. Öğrenci gençliğin okuma özgürlüğü hergün biraz daha kısıtlanmakta.

Hüseyin Çalı (İşçi)

Somut olarak hiç bir şey yapılmadı. Oysa gençliğin dünya barışına aktif olarak katılması gerekiyor. Safdışı bırakılmışlıktan kurtarılması, gençliğin yaşama, eğitime, ülke yönetimine katılması gerek diye düşünüyorum.

Ama bakıyorum ki bunların hiç biri olmadı. Tüm haklardan yoksun hatta var olanların bile kullanılmaması söz konusu. Örneğin işçi gençlik sendikanın patronun baskısı altında seçmekte ve işten atılma korkusu ile karşı karşıyadır. Sesini duyuracağı bir örgütü olmadığı için kendi sorunlarıyla başbaşa kaldı.

Özetle dünya gençlik yılında somut olarak gençlere çeşitli haklar tanınması, dünya barışı için duyarlı hale getirilmesi gerekirdi.

GAZETECİLER NASIL DEĞERLENDİRİYOR?

Sizce basının gençliğe yönelik sorumlulukları nelerdir? Gençlik yılı değerlendirmesi içinde nasıl somutlayabilirsiz? Bu yılı ele aldığımızda basın bu sorumluluğunu ne ölçüde yerine getirmiştir? Bu konuda düşüncelerinizi kısaca belirtir misiniz?

İlhan Selçuk CUMHURİYET

B.M.'in 1985'i gençlik yılı olarak saptaması bir bakıma yaratıcı olmuştur. 159 üyeli bir örgütün bu tür girişimleri konuyu çeşitli yönleriyle gündeme getirir. Tartışmalar, öneriler, düşünceler ileri sürülür. Ne var ki dünya boyutlarında kimi genellemelerle sorunların çözümlenemeyeceği de açıktır. Çünkü dünyanın her yanında değişik toplumlar yaşamaktadır. Fransız gençliğinin sorunlarıyla Şili gençliğinin sorunları bir olamaz. Geçenlerde ajanslar haber verdiler. Gazeteler yayınladılar. Şilide üniversite kampüsüne giren Pinochet'nin askerleri 600 dolayında genci öldürdüler. Güney Afrikada beyaz yönetime karşı çıkan siyah gençliğin sorunu kuşkusuz İngiltere'deki gençliğin sorunlarından daha başka nitelikler taşıyor. Bütün dünyanın gençliği hem ortak değer yargılarını paylaşmalı, hem de sorunlarını somut biçimde tanıyıp değerlendirebilmeli. Türkiye'de gençlik sorunu yalnız üniversite gençliğinin boyutlarına indirgenmemeli. Bütün ülkenin boyutlarına oturtulmalı ve çağımızın sorunlarıyla birlikte düşünülmeli. Gençliğin bilinci ancak böylece ışıyacaktır ve gençlik yılının anlamı bu çerçevede açıklanabilecektir.

yaratıcı ürünler ortaya koymak için bir araya gelmelidir. Ancak birlikte yapılan bu çalışmalardan gelecekteki kültürel ve diğer alanlardaki gelişmelerin tohumları atılmış olur. Müzik, tiyatro, yazın, spor vb alanlarda çalışmalar yapmak için bir araya gelmeli-kurumlar oluşturmalıdır. Bu birlik ve dayanışma ekonomik ve fiziksel sorunları çözmenin de, her tür baskı ve engellemeleri göğüslemenin de biricik yoludur.

Çalışan gençliğin sorunları diğer işçilerden pek farklı değil. Bu yüzden katılım bağlamında çalışan gençliğin önünde zorlu ve uzun bir yol var. Çalışan yığınlar içinde özgül bir konumda olan çırakların ise en azından örgütlenememe gibi ayrıcalıklı ve büyük bir sorunları da var.

Okuyan gençliğe gelince: DGY'nda yaşanan en önemli olay, üniversite gençliğinin Öğrenci dernekleriyle (ÖD) yaptığı atılım oldu. Belli nedenlerden ötürü yalnızca gençliğin değil, toplumun da dinamik bir kesimini oluşturduğunu söyleyebileceğimiz üniversite gençliği ÖD olarak örgütlenmeye girişti. Uzun ve zorlu bir süreçten sonra bugün bir kısmı demek çalışmalarına başladılar bile. Atılımlar, paralı eğitim, barınma ve beslenme gibi büyük sorunlarla yüzyüze olan ÖD, öğrenci hareketinin desteği ve kendi öz kurumlarına katılımları ile etkisini üniversite dışında, toplumsal yaşamda da duyurabilecek önemli dönüşümler, kazanımlar elde edebilirler.

Böylece (anket yanıtlarına da yoğun olarak yansıyan) en önemli hedeflerden birine ulaşılmış durumda. Artık öğrenci gençlik olsun, tüm gençlik ve onların akademik demokratik istemlerinin yanında olan herkes pratikte de bu kazanımı birlikte korumalı, geliştirmelidir. Daha başvurulanları yapmış ve yapacak olan ÖD'lerin önünde bilinen engeller, keyfi uygulamalar durmaktadır. Çalışmalarına başlayan ÖD lerine karşı yeni engeller çıkarılacağını da varsayabiliriz. Kuşkusuz pek çok şey başarılmıştır, ancak bunlar yapılması gerekenlerdi ve daha pek çok şey başarılmalı.

Yaşanan bir yılı söylenenler ve yapılanlarla değerlendirmeye çalışırken önemli bir noktayı vurgulamak isteriz: Gençlik "üzerindeki ölü toprağını" atıyor, silkiniyor. Ancak daha çok "toplumsallaşmalıyız. Tembellik, miskinlik olmamalı yaşamımızda. Ancak o zaman sorunlarımızı gür bir sesle dile getirebilir ve çözümlerini ortaya koyabiliriz. "Bu bilinci'n giderek benimsendiğini gördüğünüz gençlikte bir başka önemli gelişme ise gitgi'de güçlenen ve ayağı yere basan bir 'demokrasi bilinci'. Gençlik bu yıl-rahatça diyebiliriz ki şu son dört-beş yıldan çok daha açık bir biçimde -kendi istemlerini demokratik istemlerle birleştirerek savunmaya başladı. "Bebeklerin açlıktan ölmediği, silahlarına pazar bulmak amacıyla tüm dünya için yıkımı olabilecek savaşlara göz yuman sömürgecilerin olmadığı, gençlerin kahve köşeleri yerine enerjilerini işyerlerinde tükettikleri, rahatça okuyup yazabildikleri, bir araya gelip uygarca tartışabildikleri, birbirlerine soru soran ve kuşkulu yüzlerle bakmadıkları, umut, mutluluk ve yaşam sevgisiyle dolu gözlerle dünyaya baktıkları bir toplum" özlemlerini demokrasi özlemiyle birleştirdiler. Gençlik bu özlemini kültür-sanat alanındaki ürünleriyle yansıttı, istemlerini bir ölçüde savunan siyasi partilerin mitinglerinde, panellerinde en büyük kalabalığı oluşturdu, antidemokratik uygulamaların peşini bırakmayarak yargı yoluna başvurdu, basında teşhir etti, özlemlerini, kavgasını, kendi gerçeklerini türküleriyle yaşatan Ruhi Su'yu ölümünde de yalnız bırakmadı.

Bütün bunlar gösteriyor ki "sorunlar yalnızca gençliğin değil, tüm toplumun sorunlarıdır. Bir çözüm aranıyorsa hep beraber aranmalıdır. Biz uzaylı değiliz, yaşadığımız toplumun bir parçasıyız."

Geriye dönüp baktığımızda önümüzdeki yıllar için boş yere umutlanmadığımızı görüyoruz. Yaşananlar - küçük yada büyük- gençliğin elde ettiği kazanımları kolay kolay bırakmayacağını gösteriyor. Dahası, ÖD olgusunda olduğu gibi örgütlü, sürekli ve geniş boyutta bir atılımın boy verdiği görülmektedir. Ancak bir kez daha yineleyelim, gençlik açısından da;akademik, demokratik, sosyal, kültürel kazanımlar elde etmenin tek tutarlı ve etkin yolu ancak ve ancak "ısrarla, bıkmadan demokrasi mücadelesi'nin yürütülmesi"dir.

— GENÇLİK PARKI —

Oktay Ekşi HÜRRİYET

Öyle sanıyorum ki birçok konu veya sorun gibi Gençlik Yılı da Türkiye'de "göstermelik" bir şekilde ele alındı. Bütün dünyada madem ki böyle bir yıl'dan söz ediliyor biz de onların arasında görünelim der gibi bakıldı.

Aslında bu sadece yazılı veya sözlü/görüntülü yayın organları için değil, resmi kuruluşlar ve 'Gençlik Yılı'na ilgi göstermiş gibi görünen özel kuruluşlar açısından da böyle idi.

Bana kalırsa burda hayret edilecek birşey yok. Çünkü Türkiye'yi yönetenler, bu topluma hizmet vetenler, hangi niteliklere sahip bir toplumla karşı karşıya bulunduklarını çoğukez dikkate almazlar. Kendilerine en doğru görünen ne ise onu yaparlar. Yani müşteriye, onun istediği malı veya insanımıza onun beklediği hizmeti götürmezler. Kendilerinin ürettiği mal satın alınsın veya kendilerinin verdiği hizmet o bahiyle yeterli sayılsın beklerler.

Türkiye'nin nüfusu "genç"tir. Bunun nedenleri, bu konunun dışında kalır. Ama gerçek şu ki nüfusun yarısını yarım yüzde 42'si "genç" insanlar kesiti içinde kalmaktadır.

Oysa bu insanların ne okumuşlarının, ne okumakta olmaların ne işsizlerinin, ne iş sahibi olanlarının ne sağlık sorunlarıyla boğuşanlarının, ne aile yaşamlarının, ne "uyum" merkezlerinin, ne kültür ihtiyaçlarının, ne spor yapmak için ihtiyaç duydukları tesislerin, ne müzikle ilgilerinin, ne cinsel oyunlarının, ne arkadaş ilişkilerinin, ne yurt ihtiyaçlarının, kısaca akla gelebilecek hiçbir meselelerinin üzerinde durulmaz. Bu konularla herbiri, ilgililer tarafından ancak "hamamın domuzunu kurtaracak ölçüde "ilgilenir". Sonra kendi haline terk edilir.

Basın, korkarım ki bu anlattıklarımın açısından bir istisna değildir. Gerçi bazı basın organları zaman zaman bu konulara eğilmektedir ama, "gençlik" kitlesine yeterli bir biçimde hitap eden, onların sorunlarını bütün boyutlarıyla ortaya çıkaran ve çözümler arayan bir yayın henüz yapılmamış olmalı ki, bugüne kadar gençlerimizin "benimsemeye değer" bulduklarını bir yayın organı gözükmedi.

Bir ufak örnekle sözlerimi bağlamak isterim: Halen üniversitelerimizde yüzbinlerce genç öğrenim görmektedir. Bu ciddi birer "okuyucusu" olma gücüne sahip kitlelerdir. Lütfen gazetelere bakınız, bu, yüzbinlerce gencin oluşturduğu kitlenin hangi konuları işlenmekte, hangisinin fakülte veya üniversitesinde ceteyan eden olaylar kamuoyuna yansıtılmaktadır.

Siz eğer yeterli yayın yapılmaktadır. diyorsanız ben size katılmaya hazırım.

Harun Güreli MİLLİYET

Basın, sadece gençlik değil, tüm toplumsal kesimler karşısında onların sorunlarıyla ilgilenmekte aynı derecede sorumludur. Basın eğer, halkın gözü, kulağı ve dili ise, sorunları da kamuoyuna iletmek zorundadır. Yani tüm dikkatleri o sorun üzerinde toplayarak dolaylı bir biçimde sorunun çözümünde rol oynayabilmektedir.

1985 yılı Uluslararası Gençlik Yılı. Türkiye'de gençliğin çok değişik ve geniş boyutlu sorunları vardır. En önemlisi eğitim ve eğitim sonrası gençliğin karşısına bir kabus gibi dikilen işsizlik. Daha liseyi bitirmeden ağırlığını hissettirmeye başlayan sorunların içinde bunalan, çözümü bulamadığı için de karamsarlığa gömülen bir gençlik kitlesi var ülkemizde.

Basının birinci ve en önemli işlevi haber vermektir. Kanımca burada basına düşen en önemli görev de sorunları kamuoyuna aktarmaktır. Basın bu işlevi ne derece yerine getirdi? Bu nokta tartışılır. Gençliğin sorunları kuşkusuz bir "AİDS" hastalığı kadar kamuoyuna yansımadı. Bu da bir eksiklik.

Unutulmaması gereken bir noktayı hatırlatmak istiyorum. Türkiyede yaşanan sorunlar tadece gençliğin sorunları değildir. Değişik toplumsal kesimlerin kendisine özgü ama birbirinden hiçbir zaman ayrı olarak değerlendirilemeyecek sorunları vardır. Gençliğin sorunları da bu sorunların bir parçasıdır.

Feyzi İlepşenkal NOKTA

Basının gençliğe karşı olan sorumluluğundan soyutlamak çok zordur, ama elbette genç kuşağın, büyük Atatürk'ün gençliğe hitabesinde yerini bulan, farklı bir konumu da vardır. Bana göre basın herşeyden önce doğruyu söylemeli, doğruyu yazmalıdır ki, özellikle genç insanlar bir ölçüde de olsa yanılgılara düşmekten kurtulsunlar. Ayrıca gençliğin bugün içinde bulunduğu sorunların üzerine gitmek ve çözümünü sağlayıncaya kadar peşini bırakmamak somut ödevler arasında sayılabilir. Gençlik yılında basının bıkacı göstermelik olay düşünde gerekeni yaptığı kanısında değilim.

GERİDE KALAN VE KALMAYAN GENÇLİK YILI

Karikatür: FERRUH DOĞAN

Yasemin Çongar

Telefon numaramı çeviriyor, karşımıza çıkan sese kim olduğumuzu, nereden ve niçin aradığımızı söyledikten sonra, konuyla ilgili bir yetkiliyle görüştürülmeyi rica ediyorduk. Konuşmamızın kalan bölümü ise hemen her keresinde aynı tümcelerle örülüyordu.

— "Öyle biri yok burada..."

— "Ama hanımefendi, Gençlik Yılı Kutlama Programını bastırmıştınız. Programda adı geçen etkinliklerin düzenlenmesiyle kim ilgilendi?"

— "Vallahi, pek bilmiyorum. Sizi en iyisi A Bey'le görüştüreyim."

(...)

— "İyi günler, A Bey. Efendim, Gençlik Yılı Kutlama Programınızda yeralan yirminin üstündeki etkinlikten hangileri gerçekleştirildi acaba? Bize yapılanları özetleyebilir misiniz?

— "Bir düşüneyim.. Evet, tabi yapıldı bir şeyler.. Mesela, çok güzel bir açılış törenimiz oldu. Sayın B ve C Beyler konuştular.. Bir de, galiba, Gençliğin Uyuşturucu Madde Alışkanlığı konulu bir konferans düzenlenmişti. "Türk Dilinin Kaynağı Meselesi" başlıklı bir diğeri daha var. Ama öteki faaliyetler ne oldu pek bilemiyorum. Zaten konuyla pek ilgilenmiyorum ben."

— "Efendim, sizin konunun yetkilisi olduğunuzu söylediler."

— "Sizgene de D Bey'le görüşseniz, daha iyi."

(....)

— "Sayın D Bey, Gençlik Yılı'nda uyuşturucu maddeler ve Türk dilinin kaynağı konularında iki konferans düzenlenmiş. Bu etkinliklerle sizin ilgilendiğinizi söylediler. Başka neler yapıldı?

— "İki konferans mı, yok canım, onlardan bir tanesi düzenlenemedi. Ama sanırım "Üniversite Gençliği'nin Çevreye İntibakı Sorunları" konulu bir sempozyumumuz oldu. Bir de şimdi çok güzel bir kapanış töreni yapacağız. C, Ç, E ve F Beyler konuşmak lütfunda bulunacaklar. Diğer etkinlikleri size en iyi A Bey anlatabilir. Zaten bu konuyla ben pek ilgilenmiyorum. En iyisi A Bey'i arayın siz."

— "Ama efendim..."

Kuşkusuz her konuşmamız böylesine gülünçlü sonuçlanmadı ama Gençlik Yılı'nda gerçekleştirilen etkinliklerle ilgili olarak telefonlarını çaldırdığımız onbeş kadar bakanlık, belediye ve üniversiteden aldığımız yanıtlar birleşince bundan daha içaçıcı bir bütün de çıkmadı ortaya. Her "yetkili" bir diğeriyle görüşmemizi salık verdiği ve bu salık verilen kişeler de genellikle "bu konuyla pek ilgilenmiyorum" diye söze başladığı için, söz konusu etkinliklerin yönelik olması gereken gençler olarak kafalarımızı zorladık, yapılanları kendimiz anımsamaya çalıştık. Gene de pek bir şey çıkmadı ortaya. 1985 yılı başında yayımlandığı programda 37 etkinlik bulunan Ankara Üniversitesi'ne bağlı Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin bir, iki, üç ve dördüncü sınıf öğrencileri arasından rasgele yirmi kişiye yöneltildiğimiz sorulara verilen genel yanıt "Gençlik için bir etkinlik yapıldığını anımsamıyorum" biçiminde idi. Belki bir anket genelliğine ulaşabilecek genişlikte bir soruşturma yapmadık, ama eğer düzenlenen etkinlikler gerçekten gençlerin sorunlarını ele alıp, kalıcı çözümler aramaya yönelik olsaydı, bunları "bir duyan mutlaka olurdu" diye düşündük. Nitekim bu yıl içinde gençlerin sorunlarını arttırmaya yönelik olarak yapılan harç zamlarından, sayısı giderek artan atılmalara varan "etkinlikler" herkesin aklında.. Sonra, SBF öğrencileri Gençlik Yılı'nda bir halkoyunu grubu kurmalarına en kesin biçimde karşı çıkıldığını da unutmamışlar. AÜ Rektörü Tarık Somer'in Gençlik Yılı başında "Bu ülkeler" dediği bazı devletlerin "barıştan, özgürlükten kardeşlikten, insan haklarından bahsederek masum ve temiz kalpli vatandaşlarımızı aldatmak yoluna gitmeleri" biçimindeki bir yorum üstünde yoğunlaşıp, gençlik sorunlarına değinmeye gerek görmeyen bir açış konuşması yaptığı bile anımsanıyor. SBF Birinci Sınıf Öğrencileri ise 1985-86 Öğretim Yılı'nın ilk gününde, üniversite yaşamlarının daha başında, Dekan Necdet Sezin'in "Birbirinize güvenmeyiniz, birbirinizden şüphelenliniz, sizi kullanmak isterler, arkadaşlarınıza güvenip kendinizi kullandırmayınız, bir arkadaşınız kitaplarını taşımanızı rica ederse kabul etmeyiniz" tümceleriyle bezenmiş açış konuşmasını da bir türlü belleklerinden çıkaramıyorlar.

Elbette ki, Üniversite gençliği Gençlik Yılı'nda sorunları, özlemleri, amaçları ve haklarıyla ele alınması gereken Türkiye Gençliğinin sadece küçük bir bölümü. Ankara Üniversitesi ise, bu bölümün örnekleyebildiğimiz bir alt birimi yalnızca. Ancak sözünü ettiğimiz o telefon konuşmaları sonrasında bizi yüzyüze görüşmeye çağırma inceliğini göstererek diğerlerinden ayrılan bir yetkilinin söyledikleri, bu örneğin "tipik" olduğunu da gösterdi bize. Gençlik yılı içinde yalnızca öğrenci gençlik için değil, işçi gençlik, köylü gençlik, işsiz gençlik için de yapılan etkinliklerin dökümünü henüz yapamadıklarını, ancak 1986 yılbaşında bu etkinlikleri özetleyen bir kitap MEGSB Gençlik Hizmetleri ve Faaliyetleri Dairesi Başkanlığı tarafından basıldığı zaman "yapılanlara ilişkin bir fikir edinebileceğimizi" söyledi bu yetkili. Yıl başında MEGSB tarafından basılan ve başlıklarla üniversitelerin başı çektiği 27 kurumun programına aldığı toplam 450 etkinlik üzerine konuşurken ise, içten bir biçimde "bunların yüzde 10'u gerçekleştirildiyse gene iyi," sözlerini kullandı.

Evet, Türkiye'nin Gençlik Yılı'nı sanki tüm dünyanınkinden ayırırcasına, "Gelişme-İştirak-Huzur" ilkeleri üzerine oturtmayı uygun gören bakanlığın hazırladığı yıllık programda yeralan ve "İslam dininin insan sağlığına, temizliğe ve spoca verdiği önem"den, gençlere trafik zabıtasının yanında görev yaptırılması ve tam 25 kez "gençliğin psiko-seksüel sorunları" konulu konferans düzenlenmesine uzanan etkinliklerden "onda biri gerçekleştirildiyse gene iyi..." Kaldı ki gençliğin, gerçek, somut, güncel toplumsal, ekonomik, eğitimsel sorunlarını gözardı ederek, konuya hep bir kutlamalar bütünü olarak yaklaşmakta ısrar eden bu 450 etkinliğin 450'si de gerçekleştirilmişolsa, bir diğer bakanlık yetkilisi G Bey'in "en ileri ülkelerde bile bunca etkinlik programlanmadı, bu konuda herkesten haşarılı olduk" biçimindeki yorumuna katılmak gene olanaksız olurdu.

Sayın ne olursa olsun, bu etkinliklerin gençliğin büyük bölümüne ulaşmamış, onların ilgisini çekmemiş olması bir gerçek ise, bu gerçeğin başlıca nedeni de Gençlik Yılı'nı kutlanması gereken bir bayram gibi görüp, gençlik adına, gençlik için değil, gençlik yılı için, doğrudan gençlik yılı adına birşeyler yapan anlayışın kendisi. Böyle olunca biz gençler de, 1985 içinde yapılanları yıl başında ve yıl sonunda yayımlanan kitapçıklardan öğrenmenin ötesine geçemedik pek. Gençliğin kimi sorunlarının ele alınış biçiminin ise, Gençlik Yılı'nda oldukça ilginç gelişmelerden sonra bakan değiştiren MEGSB'nin bu yıl nedeniyle bastırdığı "Gençlik ve Zararlı Alışkanlıklar" broşürü ilkelliğinde kalması dikkate değerdi. "Ayyaş çiftin çocukları, aptal, sar'alı, sinirli hatta cani olur", "Alkol sefahatin kaynağı, hapishane ve timarhanenin sermayesidir", "Gençler kendinizi kumardan koruyun, kumar haysiyet ve şerefi ayaklar altına alır" gibi veciz sözlerle gençliği eğiten bu broşürün iç kapaklarında da "oynayın kazanın, yaşantınızı değiştirin" diyen Spor Toto ilanları yeralıyor.

Artık, gençlik için ekonomik, eğitimsel, kültürel, sağlığa ilişkin sorunların kendini heran duyumsattığı bir Gençlik yılı geride kalıyor. Ancak geleceğin sahibi olan gençlerin yılı, yılları hiç de geride kalmış değil. Türkiye Gençliği, 1985 Gençlik Yılı'nda yadsınamayacak denli büyük kazanımlar elde etti; özgür, demokratik, barışçı bir yaşam için atılan her genç adım, birleşilen her öğrenci derneği, dayanışma içinde savunulan her hak, sahip çıkılan her sorun ve kurulan her sağlam dostluk, söylenen her ortak söz gençlik yılını önemli kıldı. Bundan sonra da gençliğin her şeyden önce örgütlü bir toplumsal kesim olması ve demokratik haklar elde etmesiyle gerçekleşebilecek "katılım", en temel öncülünü demokrasinin oluşturduğu "gelişme" ve kamuoyuna Milletlerarası Huzur Yılı olarak yansıtılmayacağını umduğumuz, 1986 Barış Yılı'nda da dünyanın en ivedi sorunu olmayı sürdürecek olan "barış" ilkeleri doğrultusunda gençliğin dayanışması, ortak savaşımı sürecektir. Hem de engellenmesi, önlenmesi olanaksız bir tırmanış biçiminde.

Füsun Öztürk

DÜNYADA GE

Hiç kuşku yok ki, 1985 yılının gençliğe ayrılmasıyla gerçekleşen bir yıllık etkinliklerin en önemlisi 12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali'dir. Onbirincisi 1978 yılında Küba'da yapılan festival aslında beş yıllık periyodlarla düzenlenen uluslararası bir etkinliktir. Fransa'nın koordinasyon sekretediğini, Sovyetler Birliğinin ev sahipliğini, Macaristan'ın mali sorumluluğunu üstlendiği ve bu üç ülkenin dışında otuzbir ülkenin de katılımıyla oluşturulan festivalin Uluslararası Hazırlık Komitesi, Birleşmiş Milletler'in seksenli yıllarını hemen başında, 1985 yılını "Gençlik Yılı.. ilan etmesiyle, onikinci festivali 1985 yılına aldı ve dünya gençliğine en güzel şeyleri verdi: Barışı, dostluğu, festivali. İçlerinde Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu, Uluslararası Öğrenci Birliği, Afrika Öğrenciler Birliği, Latin Amerika Kıtası Öğrenciler Birliği'nin de yer aldığı dokuz uluslararası gençlik örgütünün oluşturduğu Hazırlık Komitesi, 100 ülke hazırlık komitesinin de katkılarıyla çalıştı. Ve bu günlerce, aylarca süren çabalar sonucu sıcak bir Temmuz günü Dünya'nın dörtbiryanından kırkbinden fazla gencin Moskova'da buluşmasıyla gençliğin uluslararası coşku günlerinin en görkemlisi gerçekleşti. Gençler ülkelerinin ve dünya ülkelerinin bir başka ülke tarafından sömürülmesine karşı koyuyor, artık ölmek ve öldürmek istemiyor, savaş yerine barış, düşmanlık yerine dostluk istiyorlardı. Aslında hem en küçük, en insancıl istekleri bunlar, hem de gerçekleşmesi uğruna birçok şeyin feda edildiği en büyük istekleri: "Anti-emperyalist Dayanışma, Barış ve Dostluk".

Bu soyut, ayakları havada bir istek olmadığı gibi, her ne pahasına gerçekleşmesi düşünülen bir istek de değildi. Genç insanlar bugün yaşadıklarının bilincinde gözlerini geleceğe çevirmişlerdi. Kandırılmayacak, önemsenmeden es geçilemeyecek kadar büyümüşlerdi. Temmuz ayında 12. Festival'e katılmak için coşkuyla yollara düşerken, göstermelik bir benzeri Jamaika'da yapılan Uluslararası Gençlik Festival'ini düşünüyor, yapılanları unutmuyorlardı. 1-9 Nisan tarihleri arasında Jamaika Gençlik Bakanlığı tarafından düzenlenen Gençlik Festival'i ve konferansı için temsilci seçiminde demokratik olmayan bir yol izlendiği, konferansa El Salvador, Paraguay ve İsrail gibi ülkelerin iktidar yanlısı gençlik örgütlerinin temsilcilerinin çağrıldığı, konferansın düzenleyicilerinin birçok ülkeden gençlik örgütlerini "anti demokratik ve totaliter" diye adlandırarak çağırmadıklarını uluslararası gençlik örgütlerinin yayınları yazıyor, Jamaika'da düzenlenen bu festivalin, 12.Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali öncesinde düzenlenmesinin kuşkular yarattığı belirtiliyordu. Gençler 1985 yılına ağırlıklı birçok sorunların içinde yaşayarak girdiler. Elbette bu sorunlar 1985 yılına gelindiği için değildi. Onunla başlayıp bitmiyordu. Sadece içinde yaşadıkları toplumun sorunlarının bir parçası olan, ülkelerinin sosyo-ekonomik durumunun sonuçlarını yaşayan insanlar olarak katılım-gelişme-barış ilkeleri doğrultusunda uluslararası bir platform oluşturacaklar, bir kez de özel bir kutlama yılının taşıdığı anlam nedeniyle, daha ayrıntılı tartışılma, sorunlarına çözüm bulma amacıyla, özel toplantıların, seminer ve konferansların baş kişisi olacaklardı. Bir yıl boyunca dünyada onlar konuşacak, gündemde tutulacaktı.

GENÇLİK YILI İÇİN 1985'DE YAPILAN KİMİ ÖNEMLİ TOPLANTILAR GÖSTERİLER

Birleşmiş Milletler 1985 yılını gençlik için ayırdığında, devletler ulusal komitelerini iki üç yıl önceden oluşturmağa başlamış, bir yıl boyunca ulusal ve uluslararası düzeyde yapılacaklar için planlar, programlar oluşturmuşlardı. 1984 yılının sonbaharında ise, gençlik yılını karşılamak için yapılan hazırlıklar, gençlikle ilgili toplantılar, şenlikler yoğunluk kazanmıştı. Örneğin, Hindistan'da 25 Eylül-10 Ekim tarihleri arasında Asya Gençlik Genel Kurulu, Sovyetler Birliği'nde Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu'na bağlı Gençlik Turizm Merkezince Ekim ayı içinde Anti Emperyalist Barış, Dostluk Şarkı Festivali yapılmıştı. 1985 yılını geride bırakırken dünyada bir yıl boyunca neler yapıldı sorusunun yanıtını, Birleşmiş Milletler'in Gençlik Yılı ile ilgili yayınlarında bulmak olanaklı. Biz BM'in Mart 1984, Kasım 1984 ve Ağustos 1985 tarihli bültenlerinden derlediğimiz ve ulusal ve uluslararası etkinliklerin, gençlik yılından çok önce kararlaştırılarak BM'e bildirilmesiyle oluşan yüzlerce toplantıdan bazılarını derledik. BM, yapılan etkinlikleri dört bölümde el almış. Devletlerin ulusal düzeyde etkinlikleri, devletlerin uluslararası düzeyde etkinlikleri, devlet gözetiminde ulusal ve uluslararası etkinlikler, resmi olmayan özel örgütlerce gerçekleştirilen ulusal ve uluslar-

NÇLİK TOPLANTILARI

arası etkinlikler. Düzenleyicileri ise, ülkelerin yerel ve resmi örgütlerinin yanısıra, daha önce sözünü ettiğimiz dokuz uluslararası gençlik örgütü ve Birleşmiş Milletler'e bağlı bazı örgütler. UNİCEF, UNESCO, Dünya Gıda Kuruluşu, Dünya Sağlık Kuruluşu gibi Birleşmiş Milletlerin diğer yan örgütleriydi. Gençlik Yılı nedeniyle etkinliklerini içeren programlarını Kasım 1984'de belirlemiş durumdaydılar. Bir yıl içinde yapılan yüzlerce toplantıdan bir kesiti şöyle verebiliriz.

Ocak ayı içinde 21-27 tarihleri arasında Avusturalya'da düzenlenen Asya Gençlik Konferansı ve Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu ve İskandinavya Gençlik Merkezi'nce 24-26 tarihleri arasında düzenlenen İkili Gençlik Semineri. Şubat ayı içinde 10-14 tarihleri arasında Malezya'da yapılan 2001 Yılına Doğru 10. Asya Gençlik Pasifik Forumu, Belçika'da 17-24 Mart tarihleri arasında düzenlenen Gençlik Kulüplerinde Etnik Azınlıkların Katılımı. Nisan ayı içinde düzenlenen Latin Amerika Gençlik Toplantısı (Arjantin) ve Lüksemburg'da gerçekleşen Uluslararası Sosyalist Gençlik Birliği Festivali'i. Mayıs ayının ilk haftasında Avusturya'da Uluslararası Radikal ve Liberal Gençlik Federasyonu tarafından düzenlenen Gençlik Düzeyinde Doğu Batı İlişkileri Toplantısı. 22-28 Haziran tarihleri arasında Macaristan'da Gençliğin Toplumla Bütünleşmesinin Üçüncü Ulusal Toplantısı. Temmuz ayı içinde 8-15 tarihleri arasında düzenlenen Dünya Gençlik Kongresi ve Çekoslavakya'da Uluslararası Amatör Tiyatrolar Birliği'nin gençlik tiyatrosu bağlamında düzenlediği Tip 85 toplantısı (13-28 Temmuz). 3-10 Ağustos tarihleri arasında İngiltere'de Avrupa Genç Çiftçiler Kulübü 18. Ulusal Konferansı ve Finlandiya'da Kızıl Haç tarafından düzenlenen Uluslararası Barış Kampı. Eylül ayının 5-9 tarihleri arasında İspanya'da gerçekleştirilen Uluslararası Gençlik Forumu 2-7 Eylül'de Bulgaristan'da Dördüncü Ulusal Gençlik Forumu ve Dünya Turizm Organizasyonu tarafından düzenlenen ve 27 Eylül'de gerçekleştirilen Dünya Turizm Günü: Gençlik Turizmi-Barış-Dostluk Gezisi. 8 Ekim tarihinde Çin'de gerçekleştirilen Çin-Japon Gençlik Dostluk Festivali'i 17-23 Kasım tarihleri arasında Kolombiya'da Gençler Arasında Kuzeyden Güneye İşbirliğinin 40. Dünya Kongresi ve Aralık ayında Bahreyn'de Gençliğin 2000 Yılına Ulaşması Ulusal Toplantısı. Ayrıca yıl içinde düzenlenen Polonyada ki Kuşaklararası Toplantıların Uluslararası Seminerleri ve Dünya Sendikalar Federasyonu'nca çeşitli ülkelerde gerçekleştirilen Çalışan Gençliğin Sorunları Konferansları. Gençlik yılının bittiği, bu günlerde, bu bir yılın nasıl geçtiğine dair değerlendirmeler yapılacak, yapılan ulusal ve uluslararası toplantıların sonuç bildirgeleri yeniden anımsanacak. Birleşmiş Milletler bültenlerine geçen, ülkelerin önceden kararlaştırıp bildirdikleri toplantı tarih, yer ve isimleri listelerinde Türkiye yok. Şaşırtıcı da değil bu. Gençlik Yılı adı altında nelerin yapılıyormuş gibi gösterilerek, gerçekte yapılmadıklarını iyi biliyoruz. Üstelik Türkiye'nin Gençlik Yılı'nda Uluslararası toplantılara katılımının yok denecek kadar az olduğunu söyleyebiliriz.

DÜZENLENEN ULUSLARARASI ETKİNLİKLERE TÜRKİYE'NİN KATILIMI

Temmuz ayının ilk haftası içinde Fransa'daki Avrupa Gençlik Haftasına ülkemizden 32 kişilik bir grup katıldı. MEB tarafından 'gözetilerek seçilmiş bir dolu gencin başlarına 40 yaşlarında iki görevli verilmiş, dil sorunu büyük bir probleme dönüşmüştü. Genellikle, uluslararası toplantılara kişiler belli bir kuruluşun ya da örgütün temsilcisi olarak çağrılırlar. Ülkelerinde örgütlenme hakkına sahip gençler üyesi oldukları örgütleri aracılığı ile böylesi toplantılarda ülkelerini temsil ederler. Kimi zaman da hazırlık komiteleri ilgili ülkelerde gençlik örgütleri bulamayınca, o ülkelerin gençlikle ilgili bakanlığına başvururlar ve yardımcı olmasını isterler. Bakanlık da aklının yattığı toplantılara, bildiği kişileri gönderir. Sonuçta olanlar ortadadır. Gelişmelerini Yarın sayfalarından okuduğunuz 12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali'ine ülkemizden resmen katılan gençlik grupları olamamıştır. Yine Kasım sayımızda yer alan ve Eylül ayı içinde gerçekleşen Uluslarası Gençlik Toplantısı'na Türk Kültür Vakfı aracılığı ile bir yıl Amerika'da kalmış gençlerden oluşan birkaç kişilik küçük bir grup katılmış, bu insanlar böylesi bir organizasyon aracılığı ile tanışmış ve ülkemizi temsil etme sorumluluğunu yüklenmişlerdir. Bu sorumluluğu duyarak önceden hazırlıklı gitmek ise tamamen bir seçenek sorunudur. Son olarak da ülkemizden gene iki genç, Fransa'nın Strasburg kentinde 20-27 Ekim tarihleri arasında yapılan bir toplantıya katıldılar. Ayrıntılı haberini yan sütunlarda okuyacağınız bu toplantıya da düzenleyici örgütün yeni temsilciliğini alan Gönüllü Gençlik Servisi adına Metin Dalan ve Nokta dergisi çalışanı Oya Açıkalın katılmışlardır. Bütün bunlardan sonra katılım kelimesinin anlamını da düşününce ülkemizin uluslararası düzeyde gençlik toplantılarına katılmalarının yok denecek kadar az olduğunu söyleyebiliriz.

Bize ayrılan özel yılımızı geride bırakırken yapılanların ve yapılamayanların yanısıra sesimizi bir de bu yolla duyurmaktan hoşnutuz. Evet, anti-emperyalist dayanışma, barış ve dostluk için 1985 yılı Katılım', Gelişmenin Barış'ın yılı oldu. ●

Sardunya

Direnciyle güzelleşen
Güzelleştikçe deliler gibi açan
Sardunya!

Vız gelir, vız gelir
Açlık da, susuzluk da
Hele eşitsizlik
Çiçekler arasında...

Gerçek ki,
Yaşama gücün özsuyunda
Gerçek ki,
Yaşarmadan gözlerin
"Selâm! Selâm!" diye çığrışır
O sevecen, coşkulu çiçeklerin!

Sardunyam,
Bütün yoksul, dirençli
Süsleyen, pencereleri
El emeği, alınteriyle yoğrulmuş!

Sardunyam,
Halkımın baştacı çiçeği
Banıp umuduna seni
Irak ırak bakar gözleri
Katık eder geleceğine

Sardunyam,
Halk çiçeğim
Selam olsun
Güven veren güzelliğine!

Kuşadası, Karaova: 8.11.83

M. Sunullah Ansoy

Gençlik Yılında Gençlerin Kanıtladıkları

Gürhan Uçkan

I

1985 yılı, adına yakışır bir hareketlilikle geçti ve yerini "Barış Yılı"na bırakmak üzere. Giderek daralan yeryüzünde insanlık, yaşadıkları ülkelerdeki olayları olduğu kadar uzak ülkelerdeki olayları da izleyebiliyordu. İletişim tekellerinin yan tutucu tavırları bile artık yeterli olmuyor yeryüzünün daralışını önlemeye. Güney Afrika'da devlet eliyle öldürülen ozanın sesi, Beyaz Saray'da kapalı kapılar ardından yapılan bir şakanın altında yatan tüyler ürpertici gerçek, uzakdoğuda bir muhalefet liderine sıkılan kurşun ve zindanlarda susturulmak istenilen mahkumların direnişleri yeryüzünün en uzak köşelerinden bile duyuluyor. İnsanlar ortak çıkarlar için ayrı caddelerde yürüyorlar, ayrı meydanlarda toplanıyorlar ama sesleri hep bir ağızdan çıkıyor. Genci yaşlısı, kadını erkeği, aydını öğrencisi, tümü savaşsız bir dünya ve ırk ayrımı olmayan bir yaşam istiyorlar. Çok zor gözüken değişikliklerin gerçekleşebilir olduğu, "kedinin fareden korkabileceği" ve "bir araya gelen damlaların barajı taşırabileceği" kanıtlanıyor.

Örneğin İsveç'te 800'ü aşkın futbol kulübünün genç ve minik futbolcuları tam 24 saat boyunca sokaklarda ayakkabı boyacılığı yaparak Latin Amerika'nın evsiz çocuklarının durumlarını biraz olsun içlerinde duyabilip, onlara maddi destek sağlıyabiliyorlar.

Ülkelerine yerleştirilmesi düşünülen (ve sonra da yerleştirilmesine karar verilen) nükleer başlıklı NATO füzelerini protesto eden Hollandalı 300 bin öğrenci bir gün içinde boykota gidebiliyorlar ve ülkenin üç büyük kentlerinde aynı anda meydanları doldurabiliyorlar.

Fransa'da iki gencin başlattığı "S.O.S. Irkçılık" adlı eylem bir yıldan az bir süre içinde milyonlarca destekçi bulabiliyor ve bir kitle eylemi haline gelebiliyor.

150 ülkeden gelen 40 bin genç, 12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali sırasında Moskova'da hep bir ağızdan emperyalizmi kınayıp barış istiyebiliyorlar.

Yani, daha önce belirttiğimiz gibi, hiçbir "hain kurşun" binlerce yerde yankı vermeden kurbanına saplanamıyor. İyi bir gelecek için atılan hiçbir adım boşa olmuyor.

II.

"Gençlik Yılı" süresince gençlerin gerçekleştirdiği ve uluslararası önemi büyük olan eylemlerden belki de en tanıtılmasında yarar gördüğümüz eylem, Fransa'da başlatılan ve bugün birçok Avrupa ülkesini de kaplayan *"S.O.S. Irkçılık"* eylemidir.

Bu eylemin kurucuları, Antiller'de doğup Fransa'da büyüyen 23 yaşındaki *Harlem Desir* ile Suriye-İtalya-Fransa kökenli 19 yaşındaki *Thaima Samman* adlı gençler. Bu eylemin simgesi olan dur işareti yapan el ve onun üzerindeki *"Touche pas à mon pote"* (Arkadaşıma dokunma) yazısı, kısa süre içinde milyonlarca insanın yakasında görülmeye başlandı. İsveç'in *Dagens Nyheter* ile Danimarka'nın *Politiken* gazetelerinin ortaklaşa verdikleri alternatif barış ödülü bu yıl "S.O.S. Irkçılık" örgütüne verildi.

Söz konusu örgüt, ırkçılığın Fransa'da büyük bir tırmanış göstermesi üzerine bir şey yapmanın gerektiğine inanlarca kuruldu. Aşırı sağın önderi *Le Pen*'in kamuoyu yoklamalarında giderek daha çok taraftar kazanması, ülkede durumun kötüye gittiğini açık olarak göstermekte. Sürekli olarak toplanan yeni naziler ve eski faşistler, Hitler'le birlikte tarihe karıştığı sanılan sloganların ve özlemlerin yeniden ortaya çıktığını gözler önüne sermekteler. Harlem ile Thaima, kendileri için bardağı taşıran son damlanın son derece küçük ama anlamı çok büyük bir olaydan ötürü oluştuğunu anlatıyorlar: Görünüşünden Fransız anababadan doğmadığı belli olan bir arkadaşları, metroda güç durumda kalıyor. Cüzdanının kaybolduğunu söyleyen bir kadının bağırması üzerine bütün gözler söz konusu gencin üzerine çevriliyor. Çevredeki "gerçek Fransız" baylar ve bayanlar, derhal bu genci suçlamaya başlıyorlar! Ne ki az sonra, cüzdanının çalındığını bağıran kadın, cüzdanının başka bir cebinde olduğunu görüyor. Böylelikle Harlem ile Thaima'nın arkadaşı polise götürülmekten kurtuluyor. (Kendisinden özür dilenip dilenmediğini bilmiyoruz!) İşte bu küçük olayın böyle büyük bir kitle örgütünü oluşturacağı o zaman kimsenin aklından geçmemişti. Fransa'daki dört yüz anti-rasist örgütün desteğini kazanmayı başaran "S.O.S. Irkçılık", geçtiğimiz yaz önlerinde olduğu gibi, ırkçılığın giderek tırmanmakta olduğu Federal Almanya'da da görmek olası. DGB gençliğinin öncülüğünde başlatılan kampanyaya bölge sendikalarının ve okulların büyük destek olması ile yeni boyutlar kazandırıldığı bildiriliyor. Birçok ünlü sanatçının katılacağı destek konserleri tasarlanıyor.

İsveç Birleşmiş Öğrenci Birlikleri, okul ve büro malzemeleri yapan ve İsveç içinde olduğu gibi dışında da büyük pazarı bulunan Esselte şirketinin, Güney Afrika'daki azımsanamayacak pazarını bırakmasını ve oradaki hisse senetlerini satışa çıkarmasını başardılar. Kapitalist ülkelerin ekonomik desteği nedeniyle ekonomisini ayakta tutan Güney Afrikalı ırkçılar için bu yeni bir darbe oldu.

Geçtiğimiz yaz Paris'in ünlü Concorde Meydanı'nda düzenlediği müzik festivaline yarım milyonu aşkın insan toplamayı başardı. Yerli-yabancı yüzlerce sanatçı ırkçılığa karşı eşsiz bir dayanışma örneği verdiler. Bunu birçok dayanışma eylemi izledi. Yazın sonlarına doğru bu eylem, artık Fransa sınırlarını aşmış, Avrupa'ya yayılmaya başlamıştı. Örgütün 40 temsilcisi Avrupa'nın çeşitli ülkelerine gittiler. Ağustos ayı içinde gerçekleştirilen bu duyuru girişimi, eylülde Brüksel'de birçok Avrupa ülkesinin temsilcilerinin toplanması ile sonuç verdi. İnsan haklarının göçmenlere yönelik maddeleri altında anlaşmaya varıldı. Avrupa'da 13 milyon göçmenin yaşadığına dikkati çeken gençler sorunun bir göçmen sorunu değil, insanlık sorunu olduğunu vurguladılar. Bundan sonraki büyük toplantının, 14 Aralık'ta Atlanta (ABD), Dakar (Senegal) ve Paris'te aynı anda yapılmasına ve satelit TV'si ile beş kıtaya yayınlanmasına karar verildi.

Harlem Desir, S.O.S. Irkçılık'ın 5 temel ilkesi olduğunu açıklıyor:

1. Özgürce sevmek ve yaşamak hakkı.
2. Özgürce dolaşmak ve polis ve resmi makamlar önünde eşitlik ve karşılıklı saygı ilkelerine uygun olarak davranış görme hakkı.
3. Özgürce yerleşme yeri seçebilme hakkı.
4. Görüş belirtme ve oy kullanma hakkı.
5. Ayırımcılık görmeden yaşadınma hakkı.

Dagens Nyheter gazetesinin konuğu olarak İsveç'e gelen Harlem Desir ve Thaima Samman, yukardaki ilkelerin oldukça genel ilkeler olduğu eleştirisini anlayışla karşılıyorlar. Ne ki bunun, birçok ayrı politik görüş sahibini bir kanatta toplamak için kaçınılmaz olduğunu belirtiyorlar. Avrupa Parlamentosu ile Avrupa Konseyi'nin göçmenlerin durumunu yasal güvencealtına alması ve göçmenlerin bulunduğu ülkelerin, sorumluluk yüklenmeye zorlanması gerektiği görüşündeler.

"Arkadaşıma Dokunma" rozetlerini, artık birçok ülkede olduğu gibi, ırkçılığın giderek tırmanmakta olduğu Federal Almanya'da da görmek olası. DGB gençliğinin öncülüğünde başlatılan kampanyaya bölge sendikalarının ve okulların büyük destek olması ile yeni boyutlar kazandırıldığı bildiriliyor. Birçok ünlü sanatçının katılacağı destek konserleri tasarlanıyor.

İsveç Birleşmiş Öğrenci Birlikleri, okul ve büro malzemeleri yapan ve İsveç içinde olduğu gibi dışında da büyük pazarı bulunan Esselte şirketinin, Güney Afrika'daki azımsanamayacak pazarını bırakmasını ve oradaki hisse senetlerini satışa çıkarmasını başardılar. Kapitalist ülkelerin ekonomik desteği nedeniyle ekonomisini ayakta tutan Güney Afrikalı ırkçılar için bu yeni bir darbe oldu.

III.

Görüldüğü gibi Gençlik Yılı içinde birçok ülkede, çeşitli politik görüşlere sahip gençler, barış ve ırkçılık gibi günümüzün en önemli iki konusunda bir araya gelmeyi ve "safları sıklaştırmayı" başardılar. İnsanlığın ortak çıkarı için gençler, toplumun nabzı olup atmayı bildiler. Yeni Zelanda'dan Amerika Birleşik Devletleri'ne dek büyük bir yelpaze içinde toplumsal bilince sahip olduklarını kanıtlayan bu insanlar, "vatan hainleri!", "sokak serserileri" gibi kendilerine yakıştırılmak istenen sıfatların boş olduğunu gösterdiler. Batı dünyasının saygınlık kazanmış birçok aydını, politikacısı ve işçi önderi, gençlerin eylemlerini açıkça destekleyerek onlara yakıştırılmak istenilen sıfatların birer sokak küfürlerinden başka bir şey olmadığını vurguladılar.

Evet, 1985 Gençlik Yılı çok hareketli ve önemli bir yıl oldu. Sanırız bu yılın gerçek önemini, bu yıl ekilen ve önümüzdeki yıllarda çiçeklenecek tohumlar gösterecektir. Her şeyden önce, önümüzdeki barış Yılı'nda gençleri, emekçileri ve toplumun her kademesindeki ilericiyi yeni görevler bekliyor. Öyleyse bir kez daha seslenelim: *Haydi göreve başına!*

KIBRIS'IN KUZEYİNDE GENÇLİK YILI

Sevgül Uludağ

Kocaman bir yıl yaşadık, dilde kolay, 365 gün doldu dolacak. Bu yıl, bizim yılımızdı, Gençlik Yılı. Cıvıl cıvıl, dipdiri gençliğimizin umuduyla, beklentileri, arayışlarıyla örülmüş bir yıl. Dünyanın kimi ülkelerinde yılımız adına yaraşır biçimde kutlandı. Gençlik gelişimini, katılımını sürdürdü, barış talebini dile getirdi. Dile getirmekle kalmadı çalıştı, yaratıcılığını, dinamizmini gösterdi. Yetişkinlerin, yaşlıların deneyimine gençlik heyecanını kattı, yaşam sevincini... Gelişmiş kapitalist ülkelerle bu yoldan "reçeteler" kabul eden ülkelerdeyse Gençlik Yılı işsizlikle, acılarla, intiharlar, sapıklıklar, umutlarla akıp gitti gençliğin ellerinden. Bizler, Kıbrıs'ın kuzeyinde, KKTC'de yaşayan Akdenizli gençler, umutla girdik bu yıla.

"Katılım, Gelişim, Barış" için etkinlikler, sorunlarımıza çözüm bekledik. "Barış" bölünmüş adamız açısından birinci derecede önem taşıyan bir sorundu yine. Bu nedenle gençliğin yığınsal "katılımıyla" Kıbrıs sorununa çözümde katkıda bulunması beklenebilirdi. Ne var ki KKTC hükümeti Denktaş'ın gençliğe katılım hakkı tanımaya pek niyeti yoktu, bunu hemen anladık. Hükümet oluşturduğu "Gençlik Yılı Çalışma Komitesi"ne tek bir gençlik temsilcisi almadı öncelikle. Orta yaşlılardan oluşan komite gençliğin sorunlarını saptamak için bir açık oturum düzenledi, orta yaşlılar konuştu, onlar tartıştı, "Gençlik Yılı"nın "Gençliği" yıldan çıkarılmıştı, gençlik yoktu ortada...

Komite, katılım hakkını uygulamak için değil, yasaklamak için vardı. 20 Temmuz Lisesi Okul Aile Birliği, liseli gençlerin sorunlarını ortaya koyacağı bir açık oturum yapmayı kararlaştırmıştı. Devlete ait Atatürk Kültür Merkezi'ni bu amaçla kullanmak istedi Eğitim Bakanlığıyla Komite temsilcilerinin yanıtı sert oldu: gençlik bu salona "sokulamadı". Okul Aile Birliği'nin böyle bir "yetkisi" yoktu. "Tek yetkili Çalışma Komitesidir. siz açık oturum düzenleyemezsiniz" dendi. Salon gençlere verilmedi. Gençler bir sinemada açık oturum düzenlemek zorunda bırakıldı.

KKTC hükümeti 40 milyar TL'lik bütçesinin aneak binde altmını, yani 24 milyon TL'yi eyirabildi Gençlik Yılı için. Bu parayla göstermelik yarışmalar açıldı: "Güzel Genç", "Güzel Elbise Modeli Çizme", "Orijinal Menü", "Güzel Beste Yapma" gibi... Oysa sorunlarımız çoktu, bir ortaokulumuz, bir okul kitaplığından yoksundu örneğin. Bu sese kulak tıkandı Şehit Hüseyin Ruso Ortaokulu öğrencileri bir kitaplıktan yoksun bırakıldı ama hükümet "roman ve piyes yazma" yarışması açabildi!

Gencecik bir fidanı ağaç yapmak için sularsınız, bakarsınız, özen gösterir, incecik gövdesini dikleştirmesine yardım edersiniz Güneşten yoksun büyütmez, susuz bırakmazsınız. Eğitim bizim için böyle bir anlam taşıyor. 1985'te açıklanan rakamlar, bükümetin gençliğin eğitimine ne denli önem verdiğini gösterdi: 1981'de bütçesinin yüzde 12,4'ünü eğitim harcamalarına ayıran bükümet, 1984'de bu miktarı yüzde 6,7'ye düşürmüştü. 1985 yılı için öngörülen okullaşma oranı ortaokullar için yüzde 80, liseler için yüzde 60 tı. Ortaokullarda okullaşma oranı yüzde 63, liselerde de yüzde 33 oldu. Hükümet "vermek" istemiyordu.

Şubat ayının ilk haftasında, seçim gezisine çıkan Devlet Başkanı Denktaş'a Gaziveren köyünde bir gencimiz şöyle diyordu: "Üniversite mezunuyum. 6 yıldır işsizim. Doğal olarak bana kız vermiyorlar. Beni evlendirebilirmisiniz?"[3]. Ama hükümet Geçitkale Havaalanının, yeni Girne limanının, derivasyon projesinin yapımı için asgari ücretin altında çalıştırılmak üzere Türkiye'den "ithal" edilen işçilerin gelişine ses çıkarmıyordu. Yatırımlar binlerce işsiz gencimizin istihdamına yönelik olmadı Gençlik Yılı'nda. İthalat teşvik edildi, yerli sanayi korunmadı. Buğdayımızı, havucumuzu, etimizi, sebzemizi ithal eder duruma düşürüldük. Göç yine devam etti, gençlerimiz yine alıp başlarını gidiverdiler uzak ülkelere, ekmek parası için, daha iyi bir yaşam için..

Gençlik Yılı'nda, gençlerin konuşmacı olarak katıldığı tek açık oturumda Lise 2 Fen Bölümü öğrencisi Esra Sonan, gençliğin ortak sorununu dile getiriyordu: "Gelecekte yönelebileceğimiz bir hedefimiz yok. Yeteneğimizin ve ilgimizin ne olduğunu bilmiyoruz. Bunlar eğitim sistemindeki eksikliklerden ileri gelmektedir."[4]

20 Temmuz Lisesi Edebiyat Bölümü öğrencisi Oya Urker "Okullarımız çağın bilim dalında getirdiği yeniliklere kapalıdır" diyordu. Bir diğer gencimiz, Ülfet İlkman, yetkililerin dikkatini çekmek istedi: "Birçok arkadaşımız boş vakitlerini değerlendirmek için kütüphaneler, kulüpler, tiyatro binaları ve uygun gençlik merkezlerinin bulunmaması nedeniyle bazı kötü yollara sapabilirler. Gençlerin gitmek zorunda kaldığı birkaç pavyonla birkaç diskotek ve sinemalardan başka birşey maalesef mevcut değildir."[5]

Hükümet-dışı demokratik kitle örgütlerinin oluşturduğu Kıbrıs Türk Gençlik Komitesi de yıl boyunca beklenen çalışmayı yapamadı. Bir satranç turnuvası, bir kültür gecesi: hepsi bu! Seçim havasının da etkisiyle hemen her sınıf ve katmandan görüşlerin çatıştığı bir arenaya dönüşen Komite'de eylem birliği için gerekli atmosfer yaratılamadı, yılboyu bir tabela gibi gençliğe asılı durdu "Komite". Olumsuzluklar bizden yanaydı. İlenci siyasi partilerin gençlikle organik bağlarının zayıflığı, gençliğin yaygın örgütsüzlüğü, hep gençlere karşı işleyen noktalar oldu Gençlik Yılında.

Gençlik Yılında ne vardı? "Nasıl Bir Gençlik İstiyoruz?" konulu sempozyuma tek bir genç çağrılmadı, sempozyumda gençliğe tüm kapılar kapatıldı. Gençliğe söz hakkı tanınmadı. Kıbrıs Türk basını, birkaç gazete dışında, "ayıp olmasın" diye birkaç röportaj ya da sayfaları arasına serpiştirilmiş Gençlik Yılı amblemi ile Gençlik Yılını geçiştirmeyi yeğledi. Gençliğin kendi çabalarıyla oluşturulan amatör kültür-sanat dernekleri yılboyu, güçleri oranında, kültürel etkinliklerle Gençlik Yılını renklendirmeye çalıştılar. Ancak pek çok dernekte, aynı çatı altında hem satranç, hem folklör, hem resim, hem müzik, hem tiyatro, hem şiir çalışmalarının yapılmak istenmesi, amatörlüğün de sürekli birlikte taşınmasını doğruyordu. Devlet yardımından, birer lokalden ve hatta yazışma adresinden yoksun bu küçük amatör derneklerin çabaları, düzenledikleri şenlikler, konserler, gösteriler, yine de Gençlik Yılı'nın en önemli olayları arasına girmiş bulunuyor.

Gençlik Yılında Kıbrıs'ın kuzeyinde yaşanan seçimler, dikkatlerin gençlik üstünde toplanmasına neden oldu. Örneğin Denktaş'ın seçim kampanyası esnasında spor kulüplerine dağıttığı yüzer bin TL'lik çekler de Gençlik Yılı'na yapılan bir "katkı" olarak gazetelere geçti... Ama tüm bunlar, gençliğin sorunlarına çözüm olmadı.

Devrimci Gençlik Derneği Gençlik Yılında Kıbrıs'ın kuzeyinde özlenen düzeyde çalışma yapamadı ama, dünya ilerici gençlik hareketinin en önemli etkinliklerinden olan festival hareketinde Kıbrıs Türk gençliğinin temsil edilmesini sağladı. Küba'nın başkenti Havana'da yeralan 11.Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali'ne katılan Kıbrıslılar Öğrenim veGençlik Federasyonu'nun (KÖGEF) tarihsel mirasına sahip çıktı. Gençlik Yılı'nın en önemli olayları arasına giren 12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali'ne katılım, Kıbrıs Türk gençliğinin uluslararası dayanışmadan, dünya gençlik hareketinin eylemlerinden, dünya gençliğinin barış talebinden uzak olmadığını vurgulamaktaydı. DGD delegasyonu, kendi ülkemizde buluşma olanağı bulamadığımız Kıbrıs Rum gençliğinin temsilcileriyle festivalde görüşebildi. Bu temaslar sonucunda yayınladıkları ortak bildiride, Kıbrıs gençliğinin Kıbrıs sorununun çözüm arayışlarına katılım isteğini vurguluyorlardı:

"... İnanıyoruz ki Kıbrıs sorununun barışçıl ve adil çözümü,barışçıl yöntemlerle olmalıdır. Geçmişte yaşanmış olan trajik olaylar, Kıbrıslı Türklerle Rumların ortak bir ülkede, toprağı bütün, federal bir devlet içinde, barışçıl yaşamı ve işbirliğini engellememelidir. Böylesi bir çözümün çerçevesini doruk toplantıları ve Birleşmiş Milletlerin Kıbrıs konusundaki uygun kararları içermektedir. Her iki tarafı da Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin önerilerine olumlu yaklaşmaya ve bu girişimi baltalayıcı tek taraflı eylemlerden kaçınmaya davet ediyoruz. Makarios-Denktaş, Kiprianu-Denktaş ve Birleşmiş Milletlerin uygun kararları çerçevesinde bağımsız, toprağı bütün, bağlantısız, anayasal açıdan iki toplumlu, toprak açısından iki bölgeli bir Kıbrıs'tan yanayız. Kıbrıs'ın yabancı üslerden arındırılmasını desteklüyoruz."[6]

Mesaj geçerliliğini koruyor... Ne yazık ki Gençlik Yılı'nın en olumsuz noktası, Kıbrıs sorununun yine sürüncemede bırakılması olmuştur. Yıllardır gerginliğin sıcak tutulduğu bir Kıbrıs'ta Gençlik Yılı'nı böyle noktalıyoruz: ateş-kes ortamında, geleceğe güvence içinde bakamadan, belirsizlikler içinde... Ve biliyoruz ki Kıbrıs sorununun adil ve kalıcı çözümü, Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rum gençlerin pek çok sorununa çözümü de birlikte getirecek, adamızın Akdeniz'de bir barış köprüsüne dönüşmesine yolaçabilecektir. Buysa, yalnızca Kıbrıs'ta değil, bölgemiz ve dünyamızda barışın pekiştirilmesine yarayacaktır...

1. Şehit Hüseyin Ruso Ortaokulunda Okul Aile Birliği Genel Kurulu Yapıldı -Veliler Bir Okul Kitaplığının Devreye Girmesini İstiyor - 18 Aralık 1984 - Yeni Düzen.
2. Eğitim Harcamaları Azalıyor - TAK Ajansı - Ocak 1985.
3. Gençler Evlenebilmek İçin Denktaş'tan Yardım İstedi - 7 Şubat 1985 - Yeni Düzen
4. Gençler Sorunlarını Açık Oturumda Tartıştı - 5 Nisan 1985 - Yeni Düzen
5. Gençler Sorunlarını Açık Oturumda Tartıştı - 4 Nisan 1985 - Yeni Düzen
6. Gençlik Örgütlerinin Kıbrıs Gençliğine Mesajı - Gençlik Dergisi - Sayı: 10- Ekim 1985 - s.3.

İnsan haklarına ilişkin tartışmalar dünyanın gündemindeki yerini koruyarak sürdürüyor. Daha uzun yıllar da sürdüreceğe benziyor. Belki de varolan duruma "tartışma" değil de "ihlal" demek daha doğru olacak. "İhlal"in boyutları çok büyük. Oysa yapılanların sona erdirilmesi için ne çok fedakarlık yapıldı, yazı yazıldı, bildiri yayınlandı. İnsan Hakları Evrensel bildirisinin yayınlanmasının üstünden 40 yıl geçti. Yaşananlara baktığımızda bu bildiriyi yeniden yeniden okuyup, anlamının gerekliliği gözler önüne geliyor. Bunu bir görev sayarak Birleşmiş Milletler'ce hazırlanan yazılardan yaptığımız derlemeyi hazırladık.

İNSAN HAKLARI BİLDİRİSİ NE DİYOR...

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi (BM İHEB) Ne Diyor?

BM İHEB'nin ilk 21 maddesi genel olarak bireyin özgürlüğü, fiziksel güvenliği, siyasal-yurttaşlık haklarıyla ilgilidir.

Madde 1. Tüm insanlar özgür, insanlık onuru ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdan sahibidirler ve birbirlerine kardeşlik duygularıyla yaklaşmalıdırlar.

■ **Bu tüm insanların eşit olduğu anlamına gelir mi?**

"Özgür" doğmuş olmak aynı zamanda, özgürce yaşamak için eşit haklara sahip oldukları anlamına gelir. Ancak biliyoruz ki, insanlar ekonomik ve toplumsal koşullardan olduğu kadar, yurttaşlıkla ilgili ve siyasal sınırlamalardan da etkilenmektedir. 1978 UNESCO' "Irklar ve Irksal Önyargılar Bildirisi"nde "tüm insanlar tek bir türe aittir ve ortak bir soydan gelmiştir" denilmektedir.

"Eşitlik" fiziksel, düşünsel yeteneklerle kişilik özelliklerinin "özdeş" ya da "benzer" olması anlamına gelmez. İnsanın, derisinin rengi, fiziksel nitelikleri, ırksal ve etnik kökenleri gibi doğuştan getirdiği ayrımların, onun bir insan olarak sahip olduğu hakları etkilemeyeceğini belirtir.

Herkese eşit davranılmasını sağlamak için, bildirinin bu maddesi, insanların birbirlerine "kardeşlik duyguları" ile yaklaşmaları gerektiğini vurgulamaktadır.

Madde 2. Herkes, ırk, renk, cins, dil, din, politik ya da herhangi bir başka inanç, ulusal ya da toplumsal köken, varsıllık, doğuş ya da herhangi bir başka ayrım gözetilmeksizin bu bildiride açıklanan tüm haklardan, tüm özgürlüklerden yararlanabilir. Bununla birlikte, ister bağımsız ülke olsun, isterse bağımlı, özerk olmayan ya da başka bir egemenlik kısıtlamasına bağlı ülke uyruğu olsun, bir kişi hakkında, uyruğu bulunduğu devlet ya da ülkenin siyasal, tüzel ya da uluslararası durumu bakımından hiçbir ayrım gözetilmeyecektir.

Madde 7. Yasa önünde herkes eşittir ve ayrım gözetilmeksizin yasanın koruyuculuğundan eşit olarak yararlanma hakkını taşır. Herkesin bu bildiriye aykırı her türlü ayrım gözetici işlemlere karşı, böyle ayrım gözetici işlemler için yapılacak her türlü kışkırtmaya karşı, eşit korunma hakkı vardır.

Bu iki madde, tüm bildirinin özünü oluşturan "eşitsizliğin önlenmesi" hedefine yönelik başlıca ilkeleri içermektedir. Bunlardan ilki bildirinin uygulanmasında herhangi bir ayrım gözetilmemesidir. İkincisi ise genel anlamda hukuğun ve özel olarak ulusal yasaların uygulanmasında ayrım yapılmamasını güvence altına alır. Yedinci maddede de devletlerin yasal düzenlerinde, ırk, renk ve dine dayalı herhangi bir ayrım gözetilmediğine ilişkin güvence vermeleri talep edilir. Ayrıca, tüm azınlıkların Evrensel Bildiri'nin ihlali anlamına gelen ayrımcılığa karşı korumak da devletlerin görevidir. Bu, aynı zamanda ayrımcılığı teşvik edici ve kışkırtıcı davranışların da tilmiliyle yasadışı olduğunu dile getirir.

■ **Irk ayrımı nasıl hakh gösteriliyor?**

Irkçılık ve ırk ayrımcılığı politikası temelde, köleliği meşrulaştırmaya yönelik olarak ırklar ve etnik gruplar arasında yapılan "üstün", "aşağılık" gibi kıyaslamalardan doğmaktadır. UNESCO'nun "Irklar ve Irksal Önyargılar Bildirisi"ne göre, böylesi bir düşüncenin "hiçbir bilimsel dayanağı yoktur ve insanların ahlaksal ilkelerine aykırıdır." Ne var ki, ırk ayrımcılığı günümüzde hâlâ önemli bir sorun niteliği taşıyor.

Avrupa'nın kimi ülkeleri, 16 ve 17'nci yüzyıllarda Asya ve Afrika'yı köleleştirirken dini araç olarak kullandılar. Fetih politikası, tutsak edilen ve kâr getirici bir mal gibi satılan insanlara karşı bir "uygarlık görevi" gibi gösterilmek istendi. Tarihsel sürecin daha ilerki aşamasında, köleliğin kaldırıldığı bir dönemde ise, ucuz emeğin sermaye çevrelerine getirdiği ekonomik avantajlar toplumsal düzenin, örneğin siyah ırktan olanları ekonomik merdivenin en alt basamağına yerleştirecek bir biçimde kurulmasına önayak oldu.

Bir ülke insanlarının dış güçler tarafından yönetilmesi, doğal kaynaklarının bu güçlerin kullanımına sunulması demek olan sömürgecilik, aynı

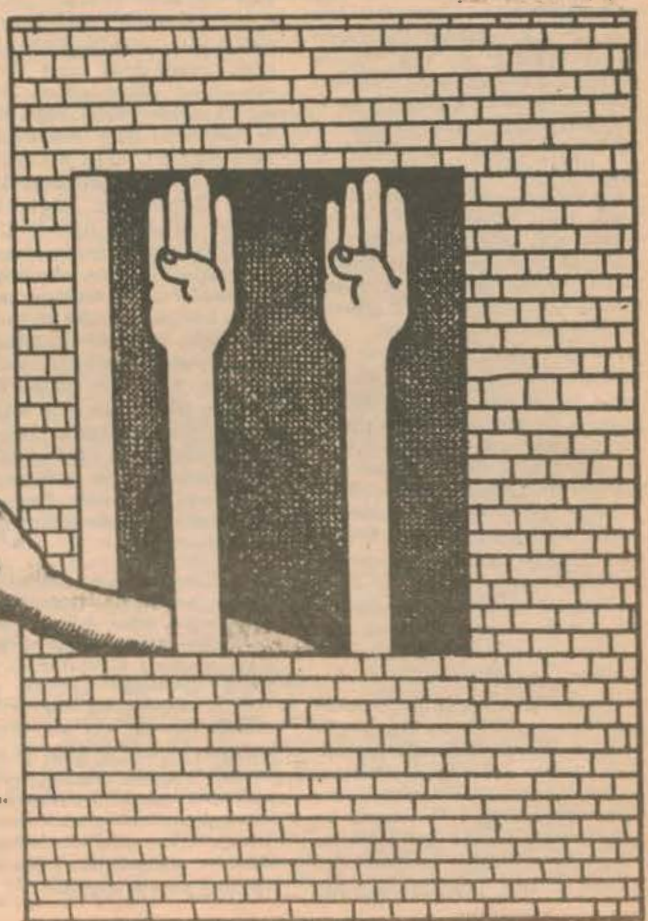

"İnsan Hakları, Sorular ve Yanıtlar"
Leah Levin
UNESCO 1981
Türkçesi : YARIN ÇEVİRİ KURULU
Karikatürler : PLANTU

zamanda ırksal önyargılarla ayrımcı politikaların da gelişmesine yolaçtı. Ham madde arayışı içindeki Avrupa ülkeleri uzak diyarları didik didik ettiler. En temel insanlık hakları yadsınan ilkel toplumlara "uygarlık" maskesi altında götürülen Batı değerleri, onları gelişmiş devletlerle bir baba-oğul ilişkisi içine itti. Beyazların gelip yerleştiği topraklarda ayrımcılığın hemen her türlüsü uygulanmaya başlandı.

Apartheid, ırk ayrımcılığının devlet politikası olarak kurumlaştırılması anlamına gelen en aşırı bir ırkçılık biçimidir. Bu, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin uyguladığı özel politikadır. Birleşmiş Milletler'in "Apartheid" politikasının önlenmesi ve ortadan kaldırılmasına ilişkin bir kararında, bu uygulama "bir insanlık suçu" ve uluslararası barış ve güvenliğin karşısında önemli bir tehdit unsuru olarak nitelendirilmiştir. Birleşmiş Milletler onyıllardan beri Güney Afrika'da bir rejim değişikliğine gidilmesini sağlamak için çaba göstermekte, ancak beyaz azınlık yönetimi, bazı ülkelerin desteğiyle bu baskıya karşı koyabilmektedir. Rodezya'da benzer bir uygulama ile karşı karşıya yaşayan insanlar bağımsızlıklarını kazandılar ve şimdi bir siyah çoğunluk hükümetiyle yönetilmekteler. Bu ülkenin adı Zimbabwe'dir.

Madde 3. Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.

■ **Devlet, bu hakları güvence altına almak zorunda mıdır?**

Steve Biko, 12 Eylül 1977'de, Güney Afrika Polisi tarafından yargılanmaksızın ve hükümsüz olarak gözaltında tutulduğu sırada ölen bir siyah liderdir. Ölümünün ertesi günü yapılan açıklamalar, Biko'nun yedi günlük bir açlık grevi sonunda yaşamını yitirdiğini öne sürüyordu. Kamuoyunda bu açıklamalara karşı uyanan inançsızlık, iki ay sonra yetkililerin gerçek ölüm nedenini Biko'nun gözaltında bulunduğu sırada uğradığı bir beyin zedelenmesi olarak duyurmaları ile haklı çıkmış oldu. Aynı zamanda, Biko'nun gözaltının ilk onsekiz gününde karakolda çıplak ve hareketsiz tutulduğunu da ortaya çıkardı. Daha sonra elleri ve ayakları zincirlenerek sorguya götürüldüğü anlaşıldı. Sorgu sırasında meydana gelen bir fiziksel müdahalenin ise Biko'nun ölümüne neden olacak beyin zedelenmesine yol açmış olabileceği polis tarafından kabul edildi. Daha sonra Biko'yu muayene eden sağlık görevlileri siyah liderin durumu hakkında gerçeğe aykırı rapor verdiklerini itiraf ettiler.

Steve Biko örneği devletin kişi yaşamını güvence altına alma ve koruma görevini başarıyla yerine getiremediğini göstermektedir. Bu başarısızlık, temel bir hakkın ihlali anlamına da geliyor. Ne yazık ki, bu hak dünyanın çeşitli yerlerindeki hükümetler tarafından sık sık ihlal ediliyor. Son yıllarda hiçbir iz bırakmadan ortadan kaybolan insanlar kadar tutukluluk sırasındaki ölümler de artmıştır. Şili, Uganda gibi ülkelerde sık görülen bu ortadan yokolmalar, Birleşmiş Milletler ve diğer örgütler tarafından kamuoyuna açıklanmıştır.

Yaşama hakkının en aşırı ihlali, ulusal, etnik ya da dinsel bir grubu ya da ırkı, tümüyle ya da bir bölümüyle yoketmektir. Bu tür eylemler soykırım tanımına girmektedir ve Soykırım suçunun önlenmesi ve Cezalandırılması sözleşmesi ile uluslararası suç kabul edilmektedir.

■ **Devlet yasalarının ölüm cezasına izin vermesi durumunda ne olur?**

Birçok ülke ölüm cezasına yasalarında yer vermekte dir ve kamuoyunun ölüm cezası hakkındaki düşüncesi olaylara göre değişebilmektedir. Bir adli hata sonucu ya da baskı rejimlerinin istemiyle infaz edilen ölüm cezalarına karşı çıkılmaktadır, ancak ölüm cezaları, uçak kaçırma, siyasal terör, insan kaçırma gibi suçlara yönelik olduğunda aynı tepkiyi görmemektedir. Duygusal etkenler de ölüm cezası için düşünülenleri yönlendirmektedir. Devletler kimi zaman olağandışı koşullar nedeniyle geçici yasalar yaparlar. "sıkıyönetim" ve "olağanüstü hal" durumunda ölüm cezaları askeri mahkemeler ya da doğrudan hükümet kararıyla verilebilmektedir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu böyle olağanüstü durumlarda insan haklarının uğradığı risklere ilişkin bir çalışma yapılmasını önerdi.

En ayrıntılı duruşmalar sonrasında bile suçsuz insanların ölüm cezasına çarptırılmasının sayısız örnekleri mevcuttur.

Ölüm cezaları, baskı rejimleri tarafından muhalefeti sindirme ve sosyal adaletsizlikle, ırkçı politikayı haklı gösterme aracı olarak kullanılır. Bu nedenle, ölüm cezası konusu, Evrensel Bildiri'de yeralmamasına karşın uluslararası insan haklarının ilgi alanına girmektedir.

Yurttaşlık ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, "ölüm cezasının yürürlükte olduğu ülkelerde, bu cezanın ancak anayasal olarak en ciddi suç kabul edilen hallerde verilebileceği ve yetkili bir mahkeme tarafından karara bağlanabileceğini" belirtir. Bu nedenle, sözkonusu koşullara uyulmaksızın infaz edilen cezalar, uluslararası insan hakları ölçütlerinin de bir ihlalidir. 1977 yılında Nobel Barış Ödülü'nü alan Uluslararası Af Örgütü ölüm cezasına karşı dünya çapında bir kampanyaya öncülük etmektedir.

BM Genel Kurulu 1977'de aldığı bir kararda şöyle der: "Ölüm cezası konusunda ulaşılması gereken ilk hedef, bu cezanın kaldırılmasına yönelik bir girişimle ilk aşamada ceza nedeni sayılan suçların sayısının sınırlandırılması olmalıdır."

Madde 4. Hiç kimse köle ya da kul olarak kullanılamaz, kölelik ve köle alım satımı her türlü biçimiyle yasaktır.

■ **Günümüzde köleliğin taşıdığı anlam nedir?**

Azgelişmişlik ve yoksulluk kölelik kurumunun ortadan kalkmasını güçleştiriyor. Temmuz 1980'de Moritanya Danışma Bakanı, "Kölelik insanın insanı sömürmesinin en ilkel formudur. Ülkemizde bala geçerliliğini koruyan kölelikten kurtulmamız uzun bir süreç içinde gerçekleşebilir çünkü geçmişteki rejimler ve günümüzün yeni sömürgeci rejimleri bu kurumu gizlemeye çalışıyorlar.", dedi.

Borçlu kölelik, çocukların sömürülmesi ve köle evlilikleri, köleliğin kaldırılmasına ilişkin düşünceler ve köle ticareti bunla ilgili teşkilatlar hakkındaki görüşmeler de ele alındı. Borçlu kölelik, borç için personel değişimi ve borcun kölelikle ödenmesiyle ortaya çıkan bir durumdur. Bu durum borçlu köleliğin sömürücü karakterini saklıyor ve dünyanın birçok ülkesinde borçlu kölelik ziraatle bü inleşmiş ve enstitüleşmiş durumdadır. En kötü durumda borç ödenmez ve bu koşullar atadan çocuğa miras kalan daimi bir kölelikle sonuçlanır. Çiftçiler bu duruma karşı çıkınca ciddi tehditlerle ve vahşi baskılarla karşılaşıyorlar. Bu problemin çözümü ise toprak reformuna bağlıdır. Fakat, BM. raporunda belirttiği gibi "... toprak reformu uygulanan birkaç ülkede politik güç toprak sahiplerinin elindedir ve hükümetlerin bu durumu değiştirerek toprak reformlarını yeniden düzenleyebilmesi için birbayli gayret sarfetmesi gerekiyor..."

Çocuk işçilerin sömürülüşü ise dünya çapında bir problem. Sorun çocuk satışlarına kadar gidebiliyor. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), 1971'de 14 yaşın altında 52 milyon çocuğun işçi olarak çalıştığını, bunların yüzde doksanının üçüncü dünya ülkelerine ait olduğunu bildirdi. Çalışma şartları çok kö i, ücretler ise yok denecek kadar az. Bu çocukların birçoğu eğitimden yoksun. Köle evliliklerinde ise genellikle kadının evliliği reddetme hakkı yok. Kocası ölünce kadın başka bir erkeğe devredilebiliyor.

■ **Köleliği tüm formları ile yoketmek için ne yapılabilir?**

Kölelik ve kölelik benzeri hareketler, birçok kişi tarafından köleliğin insanına varan çok karmaşık bir problem oluşturuyor. BM köletik haklarını korumak ve ayrımı engellemek hakkında beş üyelik bir alt komisyonu kapsayan ve kölelik konusunda çalışan bir komiteden, böyle durumların varolup olmadığı hakkında bilgi alıyor. Köleliğin kaldırılmasına yönelik kararları 93 ülke onayladı. Köleliğin kaldırılması doğrultusundaki özel çalışma toplumsal düşüncenin geniş çapta eğitilmesi ve sosyo ekonomik reforma bağlıdır.

Madde 5. Hiç kimse işkenceye ne de acımasızca, insanı olmayan onur kırıcı cezalara ya da işlemlere uğratılamaz.

■ **Neler işkenceyi teşkil eder?**

9 Aralık 1975'te çıkan 'Dayak, Alçaltıcı Davranış, İşkence ve Zulümden Tüm İnsanları Koruma' bakkındaki BM bildirisi işkenceyi şöyle tanımlar: '... kişiden veya üçüncü bir kişi hakkında bilgi almak veya itiraf ettirmek, yapmış olduğu bir hareket nedeniyle dövmek veya itiraf etmesini beklemek veya tehdit etmek amaçlarıyla kişinin yetkili biri tarafından kasten haşkırtılması, kişiye fiziksel veya ruhsal acı ve ağrıya neden olacak davranışlarda bulunulmasıdır.."

■ **Nerelerde işkence yapılıyor?**

İşkence coğrafik sınır tanımaz. Yalnız politika ideoloji veya tek bir ekonomik sisteme yüklenemez. Uluslararası Genel Af Komitesi ve Uluslararası Hakimler Komisyonu geçen on yıl içinde dünyanın her bölgesinde binlerce işkence yapıldığını kanıtladı.

■ **Neden işkence yapılıyor ve yapanlar kim?**

İşkence bugün yalnızca yasal engellerin birkaç özgün olaydaki tesadüfi hatasını değil, işkencenin artışını yasaklayan yasal engellen tahrip etmek amacındaki yüksek resmi organların bilinçli seçimini yansıtıyor. Bazı hükümetler - ve bazı iyi gelişmiş yasa dışı örgütler- işkenceyi bilgi almak ve toplumu terörize etmek için kullanıyorlar.

■ **İşkence hakh gösterilebilir mi?**

Hem ahlaki hem de yasal açıdan hayır. Birçok ulusal yasa sistemleri bu arada uluslararası hukuk işkenceyi açıkça yasaklamıştır. BM'e üye tüm devletler İHEB'nin işkenceyi yasaklayan 5. maddesine bağlıdırlar. Bazıları özel koşullarda işkence uygulamasını haklı gösterebilirler. Masum insanların yaşamları ile oynayan bir teröristten bilgi almak için her türlü yöntem kullanılmayacak mı? işkenceyi yasaklayan ahlak kuralları bir yana başka birçok açıdan işkencenin tartışılması yanlıştır. Bir kere işkence sonunda yalan yanlış itiraflar olabilir, ikincisi işkence cezaevinde somutlanan bildiğimiz cezalandırmayı aşar, üçüncüsü herhangi bir durumda işkence uygulamak başka durumlar için de örnek alınarak işkence yaygınlaştırılır.

■ İşkenceyi önlemek için ne yapılabilir?

Mahkuma tüm yasal hakların verilmesi, işkencenin engellenmesinin en açık yoludur. Uluslararası düzeyde işkence tehlikesi içinde olan bireyleri destekleyen hükümetler, hükümetlerarası ve resmi olmayan kuruluşlar ulusal, yasal sistemin kişiye, uygun koruma sağlamasına yardım edebilir. Ahlaki yasalar, işkence kurbanları ile yakın ilişki kuran tıbbi personel ve işkence olaylarını sergileme cesaretini bulan yasa, yürütme organlarını korumak ve onlara rehberlik etmek için ortaya konmuştur.

■ Mahkumlara yapılan işkencenin ve zulmün içeriği nedir?

Değişik uluslararası uzman ve kuruluşlar, dayak, hücre hapsi, tedrici hapislik, az beslenme, pranga ve diğer acı verici aletlerle işlem, mahkumlar üstünde biomedicial deneyler, zorlamayla sorgu, mahkumlarda ilaç denemeleri veya kadınları sünnet etmek gibi uygulanmaları işkence olarak kabul ediyorlar.

■ Mahkumlara davranışı ele alan herhangi bir uluslararası yasa varmı?

BM ilk yasayı 1955'de ele aldı ve BM Genel Kurulunca onaylandı. Bu kurallar tüm ülke dillerine çevrilmedi. Aralık 1979 da BM Genel kurulu yetkililer için iletişim kanunu'nu ka kabul etti. "Hapsedilmiş ve tevkif edilmiş her kişinin korunması esasları" '81'deki BM toplantısında ortaya kondu.

Madde 6: Herkes nerede olursa olsun, tüzesel kişiliğin tanınması hakkına sahiptir.

Madde 8. Herkes kendine anayasa veya kanunla verilmiş temel hakları çiğneyen davranışlar için geçedi ulusal mahkemeleri kullanarak etkin çareler bulma hakkına sahiptir.

Madde 6, daha "yasal' insan haklarını kapsayan maddelerin ilkidir. "Kanun önünde kişi" cümlesi, kişiye yasal organların haklarını çiğnemesine karşı kendini koruma hakkını verir. Bu maddenin en önemli unsurlarından biri "herkes' sözcüğüdür.

■ Anayasal hakları çiğnenmiş kişi ne yapabilir?

Madde 8'in amacı, haklarının çiğnendiğini düşünen kişiye yasal bir dava hakkını yaratmaktır. Bir kişi nerde olursa olsun haklarının çiğnendiğini düşünüyorsa bu kanunlar geçerlidir. 'Herkes'in belirtilmiş oluşu toplumun özellikle çaresiz kesimi için verilen hakkın hiçbir şekilde kısıtlanamayacağını ifade eder.

İnsan haklarının çiğnenmesinin genel bir örneği işkencenin özellikle yasadışı olduğu ülkelerde görülür. Bu ülkelerde kişinin işkence gördüğünü öne sürerek dava açması yasaklanmıştır.

Madde 9: Hiç kimse keyfi tevkif edilemez, hapsedilemez veya sürgün edilemez

■ Böyle bir uygulama haklı görülebilir mi?

Bu madde tüm yasal sistemlerin işleyeceği, keyfi tutuklamanın kaldırılması, doğru ve tam bir duruşma hakkı ve aklanma hakkı gibi temel yasal haklarla ilgili üç maddeden ilkidir. 'Keyfi' Sözcüğünün dışında bu maddenin anlamı gayet açıktır. İki mümkün izah şekli var: 1. Kişiler yasalar uyarınca tutuklanıp, mahkeme ve sürgün edilebilirler. 2- Amaçsız yetkililerin, tutuklama, mahkeme ve sürgün hakları yoktur.

Madde 10: Herkes tarafsız, bağımsız ve halka açık bir mahkemede yargılanma, yasal hak ve sorumluluklarını belirtme hakkına sahiptir.

■ Mahkemeler nasıl davranmalı?

Madde 10 en temel bak olan açıkça yargılanmayı sağlıyor. Yalnızca cinayetle ilgili suçları değil, sivil savunmayla ilgili davaları da kapsar. Maddenin amacı mahkemeye dışındaki herkese davayı açıkça duyurabilme hakkını sağlayabilmektir. 'Açık', 'tarafsız' ve 'bağımsız' sözcükleri ülkeden ülkeye değişiyorsa da burada herkesin zorunlu olarak sahip olması gereken haklar sözkonusudur.

Madde 11. (1). Kişinin kendini savunması için tüm olanaklar tanınmalı, halka açıkbir mahkemede her sanık suçluluğu ispatlanana kadar masum kabul edilmeli'dir. (2)- Ulusal ve uluslararası düzeyde suç olarak kabul edilmemiş bir davranıştan dolayı kişi suçlu bulunamaz ya da suçunun içeriğinden daha fazla ceza veritemez.

■ Açık bir mahkemenin asgari standardı nedir?

Madde 11'e göre, masumiyet korunmalı, cinayet suçu yöneltilmiş hiçbir kişi suçu ispatlanmadığı sürece suçlu kabul edilmemelidir. Bazı ülkelerde bu kişi'ni en temel hakkı olarak kabul edilir. Kişi özgürlüğüne mahkeme sonuçlanana kadar sahiptir.

Savunma hakkı

11. maddedeki 'güvence' kavramı, örneğin devletin bireylerine masum olduklarını kanıtlayabilmeleri için uygun kolaylıkları sağlaması, yasal olanaklar sunması, tanık çağırma hakkı tanınması zorunluluğunu içerir.

Yargılamaların açık yapılması

Burada 'yasalar yalnızca uygulanmayacak, uygulandığı da görülecektir' anlamı sakhdır. İnsanlara yasaların açık olarak uygulandığı güvencesi verilmeli ve herkes yasal mekanizmanın nasıl çalıştığını açıkça görme hakkına sahip olmalıdır. Eğer yargılamalar gizli yapılıyorsa anayasalara gerçekten uyulduğu konusunda hiçbir güvence yoktur. 11. maddenin bu bölümü devletlere yasaların açık ve uygun uygulandığını gösterme görevini verir.

Yasaların geriye işletilmemesi

Bu cansıkıcı deyim çok basit bir düşünceyi içerir aslında. Bir insan işlendiği anda yasal olan bir eylemi nedeniyle cezalandırılmayacaktır. Bu aynı zamanda işlendiği anda suç sayılan bir eylemin gerektirdiği cezayı daha sonra çıkan bir yasanın değiştiremeyeceği anlamını içerir.

Madde 12. Hiç kimsenin yaşamının gizliliğine, evine, ailesine veya habedeşmesine keyfi olarak müdahale edilmeyecek, onur ve ününe saldırılmayacaktır. Herkes bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasalardan yararlanma hakkına sahiptir.

Alışkanlıklar ve kültür gibi yasalar da değişir. Kişisel yaşamın gizliliği, aile, ev, onur ve ün sözkonusu olduğunda, devletin ortaya koyduğu açıklama ve sınırlamalar ile daha yerel yasa ve gelenekler eşit olarak değerlendirilir. Modern elektronik cihazlar geliştikçe, telefonlara dinlenmesi, bilgi bankaları gibi sorunlar ortaya çıkabilir. Küfür ve kötüye kullanma en zor tespit edilip kanıtlanabilen suçlardır.

Madde 13. (1) Devlet sınırları içerisinde herkes istediği yerde gezme, ve otturna özgürlüğüne sahiptir (2) Herkes kendi ülkesi de dahil olmak üzere her ülkeden ayrılma ve kendi ülkesine dönme hakkına sahiptir.

■ Bir kişinin kendi ülkesinde veya ülkeler arasında dolaşmasına kısıtlamalar getirilmesinin haklı nedenleri olabilir mi?

Kısıtlama ancak, yasalarda yeralmak koşuluyla, ulusal güvenliğin korunması, kamu sağlığı ve ahlakı, başkalarının hak ve özgürlükleri sözkonusu olduğu zaman gündeme gelebilir. Tüm bu kısıtlamalar başkalarının güvenliğini korumayı amaçlayan yasalara dayanır. Uluslararası bir savaş veya bir iç savaş, veya cezaevindeki bir insanın cezasını tamamlamadan çıkamıyacağı gibi durumlarda kısıtlamalar sözkonusu olabilir. Ancak bu istisnaların hiçbirisi keyfi veya sürekli bir kısıtlama anlamına gelemez.

■ Hangi yollarla kişilerin seyahat etme özgürlüklerine engel olunur?

Kimi ülkeler, politik nedenlerle, kendi yurttaşlarına veya yabancılara kendi sınırları içerisinde seyahat özgürlüğünü kısıtlarlar. Kimi başka ülkeler siyasi cezaevlerini özel bölgelerde toplayarak dışlarlar.

Irk ayrımcılığının kurumlaştığı Güney Afrika' da beyaz olmayan halk tahsis edilmiş özel bölgelerde yaşamak zorundadır. Aynı zamanda bu insanlar sık sık vatadaşlıktan mahrum edilirler, ülke dışına çıkışlarına pasaportları alınarak engeller getirilir. Toplumun her sınıfından insanlar, politik olarak karşı yanda oldukları için bir bölgeden göçe zadanırlar. Bu uygulama genellikle ulusal yasalardan değil, hükümetin idari tutumundan kaynaklanır. Bunlar yasaların açıkça ihlal edildiği durumlardır. Ancak öte yandan tartışılması zor durumlarda olabilir. Örneğin planlı ekonomi uygulayan devletlerde insanları belli bölgelerde istihdam edilmeleri gerekebilir. Bazı meslek dallarından olanların, belli bölgelerde çalışmaları zorunlu olabilir.

Madde 14. (1) Herkes zulumden kaçıp başka ülkelerden sığınma isteme hakkına sahiptir. (2) Bu hak politik olmayan veya BM amaç ve prensiplerine ters düşen suçlular için sözkonusu edilemez.

■ Sığınma ne anlama gelir

Sığınma hakkının anlamı eziyet görmekten korkup ülkesini terkeden kişilere korunma ve barınma olanakları sağlamalıdır.

■ Deklarasyon neden yalnızca bu durumdaki insanlar için sığınma hakkını öngörür?

Birçok ülke başvuran herkese sığınma hakkı tanınmanın ulusal güvenliklerini tehlikeye düşürebileceğini öne sürmekte. Öte yandan birçok ülkenin mültecilere yönelik kendi yasaları vardır, ancak bütün ülkelerin kabul ettiği ortak ölçütler henüz yoktur.

■ Mülteciler için uluslararası koruma önlemleri nelerdir?

Mültecilerin korunması için standartlar getiren en önemli kongre 1951'de yapılan Mülteciler Statüsü Kongresi'dir. Bu kongrede görüşülenler 1967 Protokolü ile genişletilmiştir. Kongre kararlarını yetmişaltı, protokolü yetmişbir ülke onaylamıştır Buna göre ırk, din, milliyet, politik görüş veya belli bir sosyal gruba dahil olması nedeni ile özgürlüğü tehlikede olan bir insan, başka bir ülkenin sınırlarından veya girmişse o ülkeden geri çevrilmeyecek veya geri dönüşe zorlanmayacaktır Yer yer uygulanmasa da, bu prensibin yaygın kabulü mülteciler için önemli bir koruma sağlamıştır.

BM Mülteciler Yüksek Komisyonu (UNHCR) mültecilerin korunmasını gözetmek, sosyal ve ekonomik bütünleşmelerine yardımcı olmaktan sorumludur. 1981 sonunda, UNHCR sorumluluğunda beş kıtaya yayılmış 10 milyon mülteci bulunuyordu. UNHCR bu insanların eziyet gördükleri ülkelerine geri dönmelerini önlemek için geçici veya sürekli barınaklar sağlar.

Madde 15. (1) Herkesin bir yurttaşlık hakkı vardır. (2) Hiçkimse, yurttaşlığından ya da yurttaşlığını değiştirme hakkından yoksun edilemez.

■ **İnsanlar yurttaşlığa niçin gereksinim duyarlar.**

Eğer dünya tek devlet olsaydı ve bütün insanlar aynı evrensel yasalar altında aynı haklara sahip olsalardı bir yurttaşlığa gereksinimleri olmayacaktı. Dünya toplumu bu yolla örgütlenmediği sürece yurttaşlık, bireyin toplumda varoluşunun maddi olduğu ölçüde manevi gereksinimlerinden biri olacaktır. Maddi açıdan bu kimlik coğrafi yerleşimle ve yasaların, uygulamada devletin yargılama yetkisinin koruyuculuğu altında olmakla ilgilidir. Manevi açıdan yurttaşlık bireye kendine değer verme hissi ile ait olma duygusunu vermektedir. Bir yurttaş yada yurttaş topluluğunun yurttaşlık haklarını kaybetmeleri genellikle politik nedenlerle devlet tarafından ağır bir ceza olarak uygulanmaktadır.

Yurttaşlık ve Siyasal Haklar Sözleşmesinin 24. maddesine göre bütün halklar kendi politik ekonomik sosyal ve kültürel gelişmelerini belirleme hakkına sahiptirler. Yabancı boyunduruğunu hakimiyetini, ve sömürüyü temel insan haklarının ihlali olarak belirtmek gerek. Böylece İkinci Dünya Savaşı sonrasında sömürge imparatoduklarının çözülüşleri politik düzeyde bu temel hakların doğrulanmasıydı. Klancılık, yurtsevedik, milliyetçilik değişik koşullarda değişik zamanlarda değişik şeyleri ifade eden sözcüklerdir. Bu madde yurttaşlığı doğumla elde edilen bir hak olarak görmekte ve anlamaktadır. Yurttaşlığını kaybetmiş kimseler için ek yasalar Devletsiz Kişilerin Statülerine İlişkin Sözleşme (1954) ve Devletsizliği Azaltma Sözleşmesi (1961) ile getirilmiştir.

Madde 16: (1) Evlenme çağına gelen her erkek ve kadın ırk, yurttaşlık ve din bakımından hiçbir koşula bağlı olmaksızın evlenme ve aile kurma hakkına sahiptir.

(2) Evlenme sözleşmesi ancak, evleneceklerin özgürce ve tam onayı ile yapılır. (3) Aile toplumun doğal ana ünitesidir, aile devlet ve toplumca korunur. Evlilik anlayışı ve aileye ait kurallar din, kültür ve sosyal durumlara bağlı olarak değişiklikler gösterir. Evliliğin uygun bulunması, Asgari Evlilik Yaşı ve Evliliğin Onayı 1962 BM Kongresi'nde görüşülmüş ve 1965'te aynı konularda görüşmeler yapılmıştır.

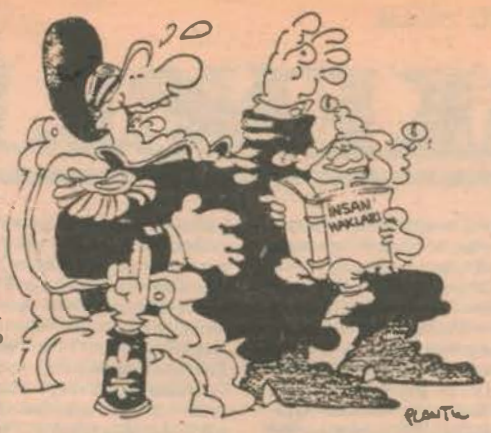

Madde 17. (1) Herkesin tek başına ya da başkalarıyla birlikte mülk edinme hakkı vardır. (2) Hiçkimse yasadışı olarak mülkünden yoksun edilemez.

Fransa Kişilik ve Yurttaşlık Hakları Bildirgesi (1789) mülk edinmeyi özgürlük, güvenlik, baskıya karşı koyma ile bir tutar. Ancak geçen 200 yıllık sosyal ve ekonomik sürecin ardından insan haklarına bağlı olarak mülk edinme olgusu gelişmiş ve karmaşık bir konuma gelmiştir.

Madde 18. Herkesin düşün, duyunç, din özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak din ya da inancı değiştirmek, dinini ya da inancını tek başına ya da toplu ca, açık ya da özel olarak öğretimde uygulamak, tapını ve dinsel törenlerle açığa vurmak özgürlüğünü içerir.

■ **İnanç özgürlüğü kişiye dinini değiştirme hakkını sağlar mı?**

Din değiştirme hakkı Uluslararası Yurttaşlık ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nde yer almıyor. Burada sorun, düşüncenin açıklanması, vicdana göre hareket etmek ve dini uygulama konusunda karşımıza çıkmaktadır. Bunlar insan hakları konusunda karşımıza çıkmaktadır. Bunlar insan hakları konusunun tartışmalı yanlarıdır. Oysa bu hakların tanınmış olması anlamlıdır; ancak bazı devletler buna hala karşı çıkmaktadırlar.

Madde 19: Herkesin düşün ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu özgürlük düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek, ülke sınırları sözkonusu olmaksızın bilgi ve düşünceleri her araçla aramak, elde etmek ve yaymak hakkını içerir.

■ **Düşün ve anlatım özgürlüğü boğulabilir mi?**

Yazar ve gazetecilere uygulanan baskılar, yasaklanan kitaplar, gazete kitap ve diğer yayınların basımının durdurulması, iletişimin denetlenmesi ve sansür bu hakkı sınırlandırmaktadır. Bu tür kısıtlamalar genellikle devletlerin yasalarında vardır ve çeşitli gerekçelerle haklı gösterilirler. Devletler düşün ve anlatım özgürlüğünü yasalarında sınırlasalar da, bu kesinlikle özgürlüklerin boğulacağını göstermez. Kitapları yasaklamak onların yoketmez, yayımlarının engellenmesi onların okunmasını olanaksız kılmaz. Edward Galeano, bir yazar, şöyle der: "..ordu kitapları artık yakmıyor, kağıt üreticilerine satıyor. Kağıt alanlar onu parçalar, yeniden kağıda dönüştürür ve pazara sürer. Marx, Freud ya da Piaget'ın halk tarafından bilinmediği doğru değildir. Belki kitaplarda değil ama söyleşilerde yaşamaktadırlar.."

■ **Basın ve bilgi özgürlüğünü koruyan uluslararası bir kurum var mı?**

BM kurulduğu günden beri bu konuyla ilgilenmektedir. Bilgi özgürlüğüne ilişkin bir sözleşme ve bildiri tasarısı üzerinde 1959 ve 1960'dan beri bilinçli olarak çalışılmaktaysa da devletlerin bu özgürlüğün içeriği konusunda farklı görüşleri olması anlaşmayı engellemektedir.

Bu nedenle BM çözümleyici bir girişimde bulunamıyor. Basın özgürlüğü, profesyonel basın örgütleri ve resmi olmayan kuruluşlarca savunuluyor. UNESCO, kitle iletişimi sorununa çözüm getirebilmek için hükümetlerarası bir dizi bölgesel toplantılar düzenlemiştir. Farklı görüşlerin uzlaştırılması gibi zor bir sorunun üstesinden gelindiği bu toplantılarda 'iletişim hakkının temel bir hak olduğu kabul edilir.

Nobel Barış Ödülü sahibi Sean MacBride'ın önderliğindeki Uluslararası İletişim Sorunlarını İnceleme Komisyonu sorunun ayrıntılı olarak ele alınmasını önerdi.

■ **Bu özgürlükler mutlak mıdır?**

Uluslararası Yurttaşlık ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'ne göre düşün ve anlatım özgürlüğünün kullanılması "özel görev ve sorumluluklar" taşımaktadır. Sözleşme ayrıca "savaş propagandası" ile "şiddet ve ayrımı körükleyen ulusal, ırksal ve dinsel düşmanlığı savunma"nın yasaklanmasını öngörüyor. Ne derecede kadar sınırlanacağı konusunda bir uzlaşı yoksa da sadece bunlardan dolayı anlatım özgürlüğü mutlaktır diyemeyiz. Ancak sınırlandırmanın yasal olmadığı yolunda genel bir kanı vardır.

Madde 20. (1) Herkesin saldırı amacı gütmeyen toplanma ve dernek kurma, derneğe katılma özgürlüğü vardır. (2) Hiç kimse bir derneğe girmeye zorlanamaz.

İnsanların amaçlarını toplu olarak açıklamalarını, bir baskı grubu oluşturmalarını ve çıkarlarını korumalarını sağlayan "dernek kurma özgürlüğü" dür.

Bu özgürlüğün korunması için hükümetin bir şey yapması gerekmiyor. Ancak bazı hükümetler olumsuz yaklaşarak sınırlama yolunu seçebilirler. sınırlandırmanın kimi zaman geçerli nedenleri olabileceği kabul edilirse de, genelde bu maddenin ihlali anlamında çok sık olarak uygulanmaktadır.

Madde 21. (1) Herkesin, doğrudan doğruya ya da özgürce seçilmiş kişiler aracılığıyla ülkesinin kamu yönetimine katılma hakkı vardır.

(2) Herkes ülkesinin kamu hizmetlerinden eşit olarak yararlanma hakkına sahiptir.

(3) Halkın istenci, hükümet erkinin temelidir; bu istenç gizli ya da buna denk bir yöntemle yapılacak genel ve eşit oy verme yoluyla gerçekleşecek olan dönemsel ve dürüst seçimlerle belirir.

Bu hakkın ulusal uygulamadaki yorumu, anayasa ve yapılageliş kurallarına dayanır. Aslında ilke gayet açıktır: Kamu yönetiminin bütün düzeylerine katılmak her bireyin hakkıdır. Ancak uygulamada böyle değildir. Ulusların gelecekleri kendilerinin belirlemesi hakkını ihlal eden yabancı yönetimi bu hakkın sistematik olarak yadsındığı bir durumdur.

22-27. maddelerde insan yeteneğinin gelişmesi için gerekli olan maddi güvenlik ile ekonomik, toplumsal ve kültürel koşullara değinilmektedir. Bu hakların kullanılması devletin olumlu yönde bir çabasını gerektirmektedir. Ne yazık ki büyük bir kitle bu haklara ulaşamamaktadır, bu nedenle gelişmiş ülkelerde olduğu kadar azgelişmişlerin halkları da en çok bu konuya eğilmektedirler.

İŞKENCE ÜZERİN

İŞKENCEYE UĞRAYANLAR İÇİN ÖZEL TEDAVİ MERKEZLERİ

Dünyanın çeşitli ülkelerinde, işkence gören insanların tedavisi için merkezler kuruldu. Bu merkezlerin en iyilerinden biri, Kopenhag'daki Uluslararası İşkence Kurbanları Araştırma ve Rehabilitasyon Merkezi. Bu merkezde çalışmalar, özellikle işkence sonucu insanların zedelenmiş kişilikleri üzerinde yoğunlaşmış. İşkence kurbanlarının fiziksel rahatsızlıklarının tedavisi, yoğun psikoterapi ile birlikte gitmekte; ayrıca bu kişilerin ailesel sorunları da çözümlenmeye çalışılmakta. Merkezde uygulanan tedavilerde bir noktaya özellikle dikkat edilmekte: Tedavide kullanılan yöntemin, kişiye, işkence sırasında uygulanan herhangi bir tekniği çağrıştırmaması. Örneğin, kalb aktivitesi ölçülmek istenen bir kişiye, elektrokardiogram çekilmesinin, elektrik işkencesini çağrıştırabileceği gözönünde tutulmakta.

Çalışmalar, henüz yeni olmasına karşın, merkez şimdiden uluslararası bir saygınlık kazanmış durumda. Benzer bir merkez de, Kızıl Haç bünyesinde, Stockholm'de bu yıl hizmete girdi. Ancak bu merkezin en önemli sorunu, bu alanda yetişkin, tam gün çalışabilecek personelin yetersizliği. İşkence görmüş insanlarla uğraşmak, sağlık personeli için oldukça sarsıcı bir olay. Ayrıca büyük bir özveri gerektiriyor. Ancak, bu alanda saygıdeğer 'istisnalar' da yok değil. Dr. İnge Kemp Genefke, on yıldır Kopenhag'daki merkezde, tümüyle kendini bu alana adamış bir hekim. Yine, Lahey'deki Mülteciler Sağlık Bakım Merkezi yöneticisi, Dr. Andre Krumperman, bir başka 'istisna'.

HİTLER'DEN GÜNÜMÜZE İŞKENCE:

İşkence, tüm dünyada öteden beri uygulanagelen bir 'işlem'. Ama, ortaçağın engizisyoncuları yüzyılımızda 'çağdaşlaştı'. Örneğin, adı toplama kampları ile ve işkence ile birlikte anılan Hitler, bir emirnamesinde şöyle diyordu: "Marksistlere, Yahova Şahitlerine, sabotajcılara, tedhişçilere, mukavemetçilere, paraşütle indirilen ajanlara, antisosyal unsurlara, Rus ve Polonya'lı serserilere işkence uygulanabilir. İşkence, duruma göre şunları kapsar: Gıdayı (ekmek ve suyu) azaltma, sert yatak, ışıksız hücre, uyutmamak, yorucu beden hareketleri, kırbaçlama. Yirmi kırbaçtan fazlası için hekimden mütalâa alınacaktır."[1]

Çağımızda, işkence olayları anımsanınca, akla hemen Cezayir'de Fransızların, Kuzey İrlanda'da İngiliz'lerin, Vietnam'da Amerikalı'ların yaptıkları gelmekte. Yakın tarihlere kadar, İran ve Yunanistan, önemli işkence odaklarıydı. Bugün ise, dünyada 98 ülkeden 60'ından fazlasında işkencenin uygulandığı söylenmekte. Uluslararası Af Örgütü'nün "1980'li Yıllarda İşkence" adlı raporunda; başta Latin Amerika ülkeleri olmak üzere, azgelişmiş ülkelerin çoğunluğunda sistematik olarak, ABD, İtalya, İspanya gibi ülkelerde ise belirli bölgelerde ve yer yer işkence uygulandığı belirtiliyor. Ve öyle uygulanıyor ki, örneğin, Şili'de mükemmelliğe ulaşmış! Artık işkence mükemmelliğe ulaştığı için, bu ülkelerde işkencede kolay ölüm olmuyormuş..

Ülkemizde de, işkence iddiaları, pek yeni sayılmaz. Osmanlılarda, Abdülbamit döneminde, daha sonra İttihat Terakki hükümeti sırasında işkence olduğunu, kitaplardan okumaktayız. Örneğin, Meclisi Mebusanda, Dersim Meb'usu Lütfü Fikri Bey, işkence ile ilgili konuşmasında, "...İşkencenin çeşitli türlerini uygulamaşlardır. Önce klasik olarak falaka. Bu falaka gayet kalın meşe sopasından üretilmiş. Gerekli kızılcık deyneklerini Mısır çarşısından alırlarmış ve bunları alan kimse o vakit ki hapishanei umumi, şimdi Emniyet-i Umumi yazışma memurluğunda görevli Burunlu İsmail adında bir kişi, perdelik deynek gibi alırlarmış. Ve bunlar suda ıslatılarak giyaa gerçeği söyletmek için çaresizleri falakaya yatırıp, en az 50 sopa.

... Döğenlerin kim olduğunu soracak olursanız: Debre ihtilalinden ötürü bura Divan-ı Harbine getirilen ve Divan-ı Harbce beraat etmeleri üzerine hapishane gardiyanlığına atanan kişiler.."[2] diyerek, işkence görenlerin kimler olduğunu sıralamıştır.

Cumhuriyet tarihimizde de, çeşitli dönemler işkence iddiaları söz konusu olduysa da, 12 Mart dönemi kadar yaygın olduğu dönem yoktu. Geçtiğimiz haftalarda, basın organlarında açılan tartışmalarla 12 Mart dönemi işkenceleri oldukça güncellik kazandı.

İşkence konusundaki tartışmalar, yalnızca 12 Mart dönemine ilişkin değildi. Bugüne, günümüze ilişkin iddialar üzerinde de, tartışmalar söz konusu oldu. Artık basın organlarında sık sık işkence ile ilgili haberlere rastlamaktayız. HP milletvekili Cüneyt Canver'in işkence konusundaki soru önergesi üzerine, Adalet Bakanı'nın 12 Eylül'den bu yana 5138 görevli hakkında işkence iddiasıyla soruşturma açıldığını belirtmesi; Giresun'un Şebinkarahisar ilçesinde sekiz kişiye yapıldığı iddiası; aynı günlerde Burdur'un Gölhisar ilçesine bağlı Çaldır kasabasında bir vatandaşa işkence yapıldığı iddiası; TSİP davası sanıklarından Çağatay Anadol'un, İGD davasında Mihriban Meltem Eren'in, emniyette kendilerine işkence yapıldığını iddia etmeleri; Burdur'un Gölhisar ilçesinde bir lise öğretmenine işkence yapılması, vb. basında sadece son birkaç gün içinde çıkan haberler. Ayrıca, gazetelerdeki dizi yazılar, söyleşiler, meclisteki tartışmalar, Erbil Tuşalp'in "Bin İnsan" kitabı, bu konuyu daha da güncelleştirdi.

İŞKENCE YALNIZCA ELEKTRİK DAYAK DEĞİL..

Peki, öyleyse işkence nedir? Günümüzde işkence kavramı, gerek bize öyle empoze edildiğinden, gerekse yaygın bir şekilde kanıksamış olduğumuzdan, salt fiziksel işkence ile sınırlanmış durumda. Öyle ki, "Defalarca aynı soruyu sormak, bir paket sigara içene tek sigara vermek, yatırıp alnına su damlatmak.. Bunlara işkence deniyorsa, bunlar işkencedir, ama zulüm değildir." ya da "İşkence yok, mercimek kadar şiş var" şeklinde resmi ağızlardan açıklamalar yapılabilmekte. Elektrik verilmeyen, dayak sırasında bir-iki yeri kırılmayan işkence görmüş sayılmamakta. İşkencenin anlamını daraltan bu yaklaşımların aksine, insan onurunu kıran her türlü uygulamanın işkence sayılması gerek. Bu konuda, evrensel bir belge olan Birleşmiş Milletler'in "İşkenceye ve Öteki Zalimce İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Davranış ve Cezaya Karşı Sözleşmesi"nin 1. maddesinde işkence şöyle tanımlanmakta: "İşkence, bir kimseyi kendisinden ya da üçüncü bir kişiden bilgi ya da itiraf sağlamak, kendisinin ya da bir üçüncü kişinin işlediği ya da işlediğinden kuşku duyulan bir eylemden ötürü, onu cezalandırmak, kendisine ya da bir üçüncü kişinin işlediği ya da işlediğinden kuşku duyulan bir eylemden ötürü, onu cezalandırmak kendisine ya da üçüncü bir kişiye gözdağı verme ya da onları zorlamak amacıyla ya da herhangi bir ayrım gözetmeye dayalı bir nedenle bir kamu görevlisi ya da resmi sıfatla davranan bir başkası tarafından ya da onun kışkırtması ya da onayı ya da izniyle bilerek maddi ya da manevi ağır acı vermek ya da eziyette bulunmaktır."[4] Bu bilimsel tanımın yanında, AÜ. SBF İnsan Hakları Merkezi eski Başkanı Bahri Savcı ise, daha pratik bir tanım yapmakta: "İşkence, insan bedeninin ve ruhunun normal bütünlüğüne bir arıza, bir eksiklik, bir sapma, bir eza getirecek olan ve bu yolla insana bedensel ya da ruhsal bir acı çektirecek olan maddi ve manevi eylemlerdir, yaratılmış durumlardır."[5]

Pratikte, işkence uygulamaları, fiziksel ve ruhsal olarak ikiye ayrılabilir. Sille tokatdövmekten, elektriğin çeşitli şekillerde verilmesine kadar değişik uygulamaları kapsayan fiziksel işkencenin, iz bırakmak öldürmek gibi bir takım 'sakıncaları' ve mahkemede yargılanmak gibi 'istenmeyen' sonuçları var, uygulayıcıları için.. Gerçi, "kafasını duvara çarptı", "ranzadan düştü", "kendini astı", "...lattan atladı" diyerek, bu suçlamalardan kurtulmak mümkün, ama yine de önemli bir 'başağrısı' nedeni. Giderek, bu tip sakıncalar, fiziksel işkencenin daha bilimsel hale getirilmesine, bu konuda tüm dünyada uygulanabilecek standartlar geliştirilmesine yol açmış.

Çağımızın 'gözdesi' ruhsal işkenceye gelince, iz bırakmaması, öldürmemesi nedeniyle, fiziksel işkenceye kıyasla daha avantajlı. Ruhsal işkence, 'bilimsel' araştırmaların en yoğun olduğu alan. İşkence gören başka insanların çığlıklarını dinletmek; çok kötü tututluluk koşullarında ses ve ışık geçirmeyen hücrelerde tutarak, kafalardan zaman mevhumunu silmek; sahte infaz mangaları kurarak, kurşuna dizme ve idam etme senaryoları düzenlemek; sürekli aşağılamak, onur kırıcı davranışlarda bulunmak; soymak ve ırza geçmekle tehdit etmek; kişinin moralini bozmak, direncini kırmak için daha birçok yöntemin kullanılması. Ruhsal işkence içinde sayılabilecek bir yöntem de, ilaç yöntemi. Mescalne vb ilaçların doğrudan enjeksiyonla veya yemeklerin içinde vermek suretiyle, yapılmakta. Bu arada, 'bilimsel' gelişmelere paralel olarak, bizlerin bilmediği bir sürü yöntem de var.

AMAÇ; İNSAN ONURUNU VE DİRENCİNİ KIRMAK..

Doğal olarak, bu kadar yöntemin, uygulamanın amaçları da var. İşkence, özelde bir veya birden fazla kişinin, ellerinde bulunan bir başka kişiye uygulanması nedeniyle, bireysel yanı da olan bir olgu. Ancak temel olarak, günümüzde işkence, bir devlet politikası niteliği kazanmış durumda. Dolayısı ile, amaçları bireysel ve devlet politikası düzeyinde tartışmakta yarar var.

Bireysel düzeyde işkencenin amacı, işkence edilen kişiden bilgi almak, moralini bozmak, direncini kırmaktır. Bir kişiye fiziksel ya da ruhsal olarak yapılan işkenceler, herşeyden önce kişinin onurunu kırar, onu yok eder. Kişinin kendine olan güvenini, daha sonra da arkadaşlarına ve topluma olan güvenini yıkar, onlara yabancılaştırır. Bu, giderek güvensizlik, yabancılaşma, yalnızlaşma şeklinde bir kısır döngü yaratır. Toplumda bu ruh yapısında insanların çoğalması ise, toplumsal gelişmenin en önemli unsuru olan insanın etkisizleştirilmesini-bir süre için de olsa-sağlayacaktır. İşte bu noktada, işkencenin devlet politikası düzeyinde tartışılması, daha doğru olacaktır.

Bu tip insanların toplumda çoğalmasından yarar umanlar, toplumsal gelişimin karşısındaki güçlerdir, onu istemeyenlerdir. Var olan toplumsal yapının değişmesini istemeyen, değişmeden çıkarı zedelenenler, birbirine güvenmez, birlikte hareket etme yeteneğini yitirmiş bir 'sürü' isterler. Sanırız, özelde işkence uygulamalarının, genelde 'yukarıdan terör'ün temel güdüsü budur.

Özellikle, azgelişmiş toplumlarda, 'işler sıkıştığında' demokrasi, 'ulusal güvenliğe', yani bir kısım kişilerin ayrıcalıklarına ve yabancı ekonomik ve askeri yatırımlara karşı bir 'suç' teşkil eder. Toplumun bütünüyle otoriterleşmesi, toplumda demokrasiden yana olan güçlere terör ve işkence uygulanması, özünde 'işlerin eskisi gibi gitmemesinden'dir. Bu bağlamda, işkence 'zorunlu' olduğu için, bir devlet politikasıdır. Söz konusu ülkelerden ekonomik ve askeri anlamda çıkarı olanlar için. Ülkedeki 'ayrıcalıklı'lar için. Aslında, işkence bu çevrelerin çaresizliğinin bir ifadesidir.

Sonuçta, işkencenin amacı şu şekilde belirmekte: Bir yandan demokrasi güçlerine ağır darbeler indirmek. Öte yandan, bu yöntemlerle kitleler üzerinde ürkeklik ve kararsızlık yaratarak, uygulanan ya da uygulanmaya çalışılan otoriter bir yönetime kitle tabanı sağlamak..

İŞKENCE, ÖMÜR BOYU İZLER BIRAKABİLİYOR..

İşkence, insanlar üzerinde önemli izler bırakmakta. İşkencenin insanlar üzerinde yarattığı sorunlar üç grupta toplanabilir: Fiziksel, ruhsal, sosyal sorunlar. Öncelikle fiziksel

Metin Demiray

E ÇEŞİTLEMELER

yapının tahrip edilmesini amaçlayan işkence, uzun süre kalıcı olabilecek izler bırakmakta. Özellikle vücudun çeşitli yerlerine verilen elektrik sonucu, o bölgeler duyarlılığını yitiriyor. Dayak sonucu işitme, görme yetilerini yitirenler az değil. Ancak, işkence sonrası asıl sorunlar, ruhsal kökenli olanlar. Bu konuda uzman olan bir İngiliz doktoru Brian Fisher, yaptığı incelemelerde[6], işkence görenlerin, en azından ilk dönemlerde, kendilerine ve çevrelerine güvenlerini yitirdiklerini, bu duruma tepki olarak çok saldırgan ya da içe kapanık olduklarını, olumsuz sosyal ve ekonomik koşullarda belirtilerin daha da şiddetlendiğini saptamış. F. Almanya'dald uzmanlardan Brigitte Brand, uzun süre işkence gördükten sonra serbest bırakılmanın sevincini'n çok uzun sürmediğini belirtiyor.[7] Belirli bir süre sonra, mide sızıları, kabuslar, terleme, panik, gergin bir ortamda yeni'den ortaya çıkabiliyor. Tıp çevreleri, bir "işkence sendromu"nun varlığını tartışmaktalar, ama bunun varlığı benimsenmese de, işkence görenlerde bir takım ortak davranış biçimleri olduğu muhakkak: Yorgunluk, bitkinlik, uykusuzluk, belirli bir işe veya duruma konsantre olamama, çabuk öfkelenme, anksiete, depresyon, seksüel fonksiyon bozuklukları, duygusal yalnızlık, sosyal açıdan toplumda damgalanmışlık hissi...

İşkence sonrası, tedavi görebilme olanağına sahip olan insan sayısı, "okyanusta bir damladan öteye gidemiyor. "Ayrıca, yapılan araştırmaların ortaya koyduğu bir gerçek de, "modern" işkencede hekim ve psikologların istihdam edilmesidir. Ölüme sebebiyet vermemek, iz bırakmamak amacı ile istihdam edilen bu personel, işkencenin ne kadar süreceğini. nezaman ara verileceğini, vb belirliyor. Yazık, tıp bilimi'ne.. Yazık, hekimlik ahlakına..

"TAŞ GİBİ DELİKANLILAR.."

Geçtiğimiz günlerin tartışmaları, işkence olgusundaki önemli bir etkeni ön plana çıkardı: Cinsellik. İşkence ve cinsellik konusunda, Sayın Sunalp, yıllar boyu hafızalardan silinmeyecek, bazı 'katkı'larda bulundu: "Affedersiniz, o bahsettikleri fiil birisine yapılmış olaa, arkasından intihar etmiş olması lâzım. Bu adam intihar etmediğine göre, ya çok şahsiyetsizdir, her şey yapılabilir, yahut da bu fiil yapılmamıştır, yalan söylüyordur.

"Yine bir kıza copla tecavüz edildiği iddia edilmişti. (İşte söylemekten imtina ettiğim fiil bu). İddia eden kız da ciddi şekilde, ağır derecede komünistti. Özür dileyerek söylüyorum, taş gibi delikanlı oğlanlar var elimizde, yirmi yaşında, yirmibir yaşında.. Yani kalkıp da bir kıza bu yoldan işkence yapılacaksa, copa müracaat etme ihtiyacını hisseder mi? Değil mi?..."[3]

Hayır. Sayın Sunalp yanılıyorsunuz. "Obahsettikleri fiil"in yapıldığı kişinin intihar etmesi gerekmez. Ahlak anlayışında ve kültüründe, "bahsedilen fiilin" önemli bir yer tuttuğu toplumlarda, insanların onurlarını kırmakta en geçerli yöntem, onu cinsel yönden aşağılamaktır. Kişilerin çırılçıplak soyulması, ırza geçmekle tehdit edilmesi vb. işlemler, işte bu amaçla yapılmakta. Ancak şu unutulmamalı ki, bu tür işkenceyi uygulatan ve uygulayanların, bu konuya bakış açılarının tersine, insanların onurları, 'bacaklarının arasında' değildir. Beyinlerindedir, düşüncelerindedir. Yüreklerindedir, sevgilerindedir. "Bahsedilen fiil"lerin uygulanmasını, eğer onları uygulayanlar/uygulatanlar içlerine siniyorlarsa, bu kendilerini utandırmıyorsa, insanlıkla bağdaştırabiliyorlarsa, işkence uygulanan insanların onurlarına hiçbir şey olmaz, siz merak etmeyin. Olsa olsa, böyle insan geçinen 'insan'larla aynı toplumda, aynı dünyada yaşadıklarına lanet ederler. Ve bu fiiller ancak onların inançlarını daha da bileyecektir, düşüncelerini'n doğruluğunu kanıtlayacaktır.

"Bir de, "ciddi şekilde, ağır derecede komünist" terimi ve bununla ilgili "fiil"in açıklanması var. Bu konuda bizim yapabileceğimiz, Haluk Geiger'den 2.11.1985 tarihli Hürgün gazetesindeki yazısını aktarmak:"

"...Hanımlara uygulanan bir başka "fiil" içinse, Paşa şunları söylüyor: 'Bunu iddia eden kız ileri derecede komüniatti!" Yani, kümonistlere hele ileri' komünistlere olur böyle şeyler demeye getiriyor aklınca.

Meğer Paşa'nın elinin altında 'taş gibi oğlanlar' varmış, bu iş için copa gerek yokmuş. Şöyle diyor Paşa: 'Taş gibi oğlanlar var elimizde. Yirmi, yirmi bir yaşında. Yani kalkıp da bir kıza bu yoldan işkence yapacaksa kalkıp copa müracaat etme gereğini hisseder mi?' Belli mi olur Paşa, sapıklık bu. 'Taş gibi oğlanlar'ı yeğleyen de olur, copu da, başka bir şeyi de...

Bu kişiyi iyi tanıyın: Ordu komutanı, orgeneral, eski büyükelçi, 12 Eylül'ün başbakan adayı, milletvekili. Yazık, yazık, benim mazlum ulusum, benim güzel Anadolum, benim sevgili insanım. Yazık benim memleketim, benim Türkiyem. Kimler, neler var içimizde. Neler neler olmuş ülkemiz de. Yazık yazık benim işkence gören kardeşlerim, dostlarım, analar, bacılar, yazık.

Ne diyelim ki, zulüm artsın Paşa, artsın ki devran dönsün. Dönsün ki, Türkiye'deki tüm Zihni Paşa köşkleri yıkılsın, yıkılsın ki bütün işkenceciler, bütün zalimler altında kalsın, kalsın ki bir daha onlar ve böyle paşalar olmasın, olmasın, olmasın..."

İŞKENCENİN MEMURU : İŞKENCECİ

İşkencenin sonuçları açısından baktığınızda, işkence, yalnızca kendisine işkence yapılan kişide değil, belki de ondan daha fazla işkenceyi yapan kişi üzerinde tahribat yapar. İşkence gören kişideki fiziksel ve ruhsal tahribat çok büyük değilse ve bu kişinin ruhsal yapısı güçlüyse işkence'n neden olduğu sorunların üstesinden gelebilir. "Ama işkence yapan, işkence yapmayı içine sindirebilen kimse, ruhsal açıdan sağlıklı bir insan olabilme şansını büyük ölçüde yitirir. Eğer yüreğinde insanlığından bir parçayı koruyabilmiş, insan sevgisine biraz yer ayırabilmişse, ömrü boyunca kendi kendini suçlar.

Fakat işkence yapanlardan, işkence yapmayı içine sindirebilenlerden birçoğu kendi kendini suçlayabilme olgunluğunu da gösteremeyeceği için, insanlığı baskı altına alma, insanlığını unutma güdüsüne kendini kaptırır. Saldırganlığı, can yakmayı, şiddete başvurmayı kendi kendine mazur ve haklı gösterebilmenin yollarını arar.

Onun da ötesinde, şiddeti meşrulaştırıcı bir toplumsal ortam ve rejim oluşturmağa katkıda bulunma gereksinimi duyar. Bir yandan kendi insanlığı tahrip olurken, bir yandan da insanca ve demokratik bir rejime geçiş yollarını tıkamağa, ya da varsa öyle bir rejimi yıkmağa çalışır. İşlediği insanlık suçunu örtecek, hoşgörecek bir ortam ve rejim arayışı içinde girer.

Bu nedenlerle, işkence'n asıl kurbanları, belki işkence görenlerden daha çok işkenceyi yapanlardır ve onların içinde yaşadığı toplumdur."[8]

İŞKENCEYE İLETİŞİM ARAÇLARINDAN DESTEK

Bir toplumda işkence'n yaygın olup da, tepkinin olmaması olanaksız. Dolayısı ile, bu tepkiyi önlemek ya da en azından geciktirmek amacıyla, 'yukardan' teröriin ve işkence'n ideolojik olarak da desteklenmesi gündeme gelir. İşkence gören insanların 'hain' oldukları şeklinde, işkenceye 'meşruiyet' kazandırıcı propagandaların yanı sıra; kitle iletişim araçları aracılığı ile 'yukardan' gelen şiddetin zorunlu olduğu ve toplumsal düzenin ancak daha otoriter rejimlerce sağlanabileceği, kitlelere empoze edilir.

Özellikle, TV'de gösterilen polisiye dizilerde, bu konu oldukça incelikli biçimde incelenmekte. Bu dizilerde, toplumsal düzeni bozan insanların 'ne kadar kötü' olduğu, eğer faaliyetleri engellenmezse topluma büyük zararlar verecekleri, bunun da ancak resmî yetkililere 'şimdi olandan' daha büyük yetkiler verilmesi ve yönetimde daha otoriter düzenlemeler yapılması gerektiği anlatılmakta.

İŞKENCE NASIL ÖNLENECEK?

İşkence olgusu tartışılırken, belirtilmesi gereken bir nokta, insanın fizyolojik ve psikolojik streslere direnme eşiğidir. Bu eşik, kişiye göre değişmekle birlikte, her insan için geçerlidir. Dolayısı ile, bir noktadan sonra işkence, insanın tahammül edemeyeceği düzeye ulaşır. Belli istianalar bir yana bırakılırsa, işkenceye dayanamamak beklenmeyen birşey değil. Öyleyse, işkence tartışmalarının yönünü saptıran bir tartışmaya bu açıdan bakmakta yarar var: Asıl suçlanması gereken, işkencecidir. İşkenceci dururken, işkenceye dayanamayan hedef gösterilmemeli.

ÖYLEYSE İŞKENCEYE KARŞI NE YAPILACAK ?

İşkencenin en yoğun uygulandığı iddia edilen dönem, gözaltı dönemi. Herşeyden önce, gözaltı süresinin uzun olması, bu süre içinde gözaltına alınan şahsın nerede olduğunun ailesine ve yakınlarına, avukatına bildirilmemesi, yasalarda var olduğu halde gözaltındaki kişinin avukatıyla görüştürülmemesi önlenirse, işkencenin önlenmesi büyük ölçüde mümkün olabilecek. Bu ise, toplumsal yaşama hukukun egemen olması ile toplumun demokratikleşmesi ile paralel gidebilecek bir durum. Öncelikle, insanın toplumdaki en büyük değer olduğu kafalara yerleşmeli ki, söylediklerimiz gerçekleşebilsin.

10 Aralık 1948, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin kabul edildiği gün olması nedeniyle önemli. 1789 Fransız Devriminden bu yana gelişen insan haklarının savunulması sürecinin evrenselleştiği gün olması nedeniyle, önemli. Konumuz açısından da, "işkence ya da zalimce insanlık dışı, onur kırıcı ya da ceza yasağı"nın diğer kişi hakları ile birlikte kabul edildiği gün olması nedeniyle, önemli. Söz konusu belge ve daha sonra kabul edilen işkence ile ilgili belgeleri imzaladıkları, üstelik ana yasalarında yer verdikleri halde, birçok ülkede neden halen insan hakları çiğnenmektedir? Bu sorunun çözümü için, belgelerin bağlayıcı olmaları gerektiği söylenebilir. Ayrıca ülkeler, bu haklara anayasalarında yerverdiklerine göre, insan haklarının çiğnenmesi, işkence uygulanması bir "anayasa suçu" oluşturmaktadır aynı zamanda. "Anayasa suçu" teşkil eden durumlarda, ilgili maddelerin işletilmesi gerekmez mi? Örneğin, ülkemizde işkence yaptıkları iddia edilenler hakkında, suçun karşılığı olan TCK'nun 146. maddesinden dava açılması gerekirken, TCK'nun 243. maddesine göre dava açılmakta. O zaman işkence yapılanları "insan saymadıkları" ya da, işkence uygulayanların anayasadan "muaf" olduğu akla gelmekte. Başka deyişle, ülkeler en azından, imzaladıkları antlaşmalara uysalar, bu antlaşmalardan, anayasalarına aktardıkları maddeleri gereğince uygulasalar işkence büyük ölçüde önlenecektir.

İşkence alanın da veren'n de razı olduğu rüşvet olayı değil ki, yönetimler üzerine varmak isteyip de engelleyemesin. Yeter ki, bu konunun üzerine gidebilecek anlayışta yönetimler var olsun, ya da başka bir anlatımla kitleler böyle bir yönetimi getirsin.

1- Hitler'den aktaran, Server Tanilli, Devlet ve Demokrasi, s.570-571, Say Kitap Pazarlama, İstanbul- 1981.

2- Ali Nejat Ölçen, Osmanlı Meclisi Mebusanında Kuvvetler Ayrımı ve Siyasal İşkenceler, s.105-106, Ankara 1982.

3- Nokta Dergisi, sayı: 43, 3.11.1985

4- Aktaran, Erbil Tuşalp, "Bin İnsan" s.46-47 Tekin Yay., İstanbul 1985

5- Bahri Savcı, "Bin İnsan"ın önsözü, s.11.

6- Aktaran, Olivie Timbs, "Treatment of forture victims", Refugees, No:18, P. 33-34, Jue 1985.

7- Külner - Stadt - Anzeiger'den aktaran, Sevgül Uludağ, Yeni Düzen Gazetesi 2.11.1985.

8- Bülent Ecevit, "İşkence", Arayış, 4.4.1981.

Nusret Fişek "Cezalar çağın anlayışına uygun olmalıdır"

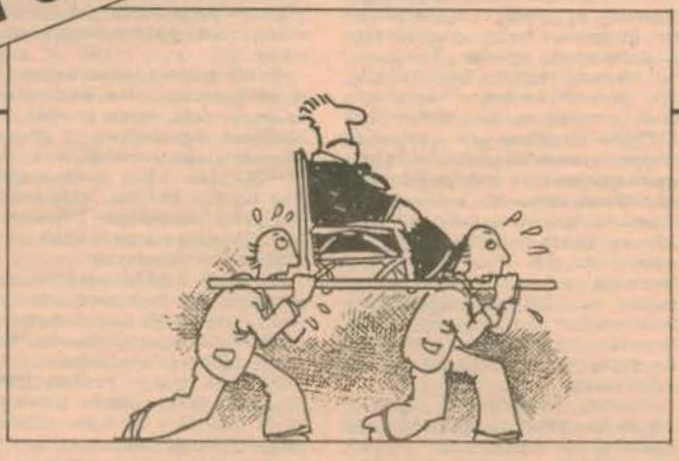

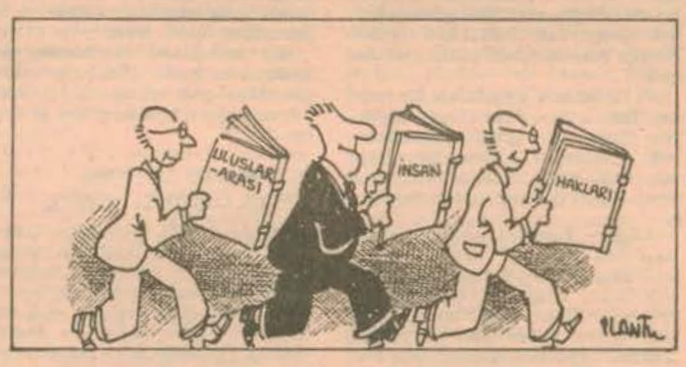

YARIN □ İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ile yeniden güncellik kazanan idam cezaları ve genel olarak insan hak ve özgürlükleri konusunda düşüncelerinizi açıklar mısınız?

Prof. Dr. Nusret Fişek ■ Çağımızın en önemli özelliği insanlar arasında eşitliği, olanaklardan yararlanmada eşitliği kabul etmesidir. Geçmiş çağlarda çoğunlukla belirli bir kesimin hakkıydı herşeyden yararlanabilmek. Ve insanların büyük bir kısmı birçok haklarından yoksundu. Bugün de herkesin tüm haklarından yararlanabildiği söylenemez, ama, amaç herkesin insan haklarından eşit surette yararlanmasını sağlamaktır. Amacımız, çağdaş uygarlık düzeyine erişmek olduğuna göre çağdaş uygarlık düzeninin, sosyal adalet düzeni, insanlar arasında hiç bir ayrıcalık yapmadan herkesin her haktan yararlanabilmesi olduğunu bilmemiz ve buna yönelmemiz gerek. Hekim olarak bizi insan hakları arasında öncelikle yaşam hakkı ilgilendirir. Biz hekimler zengin-fakir, siyasi inanç ayrıcalığı gözetmeden tüm insanların yaşam haklarından eşit olarak yararlanmaları gerektiği düşüncesindeyiz. Yaşam hakkının özellikle başında sağlık hizmetlerinden eşit şekilde yararlanabilme hakkı gelir. Bunun için sağlık hizmetlerinin devlet tarafından verilen bir hizmet olması gerekir. Sağlık hizmetleri satın alınan bir hizmet olduğu sürece herkes bu olanaktan eşit şekilde yararlanamaz. O zaman tıbbın gelişmesinden, sağlık hizmetleri olanaklarından belirli gelir grupları yararlanabilir. Bu bakımdan sağlık hakkı ve yaşam hakkı bizim için çok önemlidir. Tabii sağlık yalnızca hastalığın olmayışı değildir. Bir insanın sağlıklı olması için uygun bir konutta yaşaması, iyi beslenmesi, iyi bir eğitim görmesi, iyi çevre koşullarında yaşaması gerek. Bütün bunlar yine hizmetlerin satın alınması söz konusu olduğu zaman belirli bir zümrenin elinde kalmaya mahkumdur. Bu bakımdan devletlerin görevi bu olanaklardan herkesin yeterince yararlanmasını sağlamak olmalıdır. Bunun yanında önemli noktalardan birisi de özgürlüklerdir. Herkes düşündüğünü söyleyebilmeli ve yazabilmelidir. Ve düşündüğünü ve söylediğini yazabilmek özgürlüğü olmadığı sürece düşünen insanın mutlu olması mümkün değildir. Bu bakımdan özgürlükler de insanların mutluluğu için çok önemli olan faktörlerdir. Doğal olarak özgürlükler bir diğer kişinin özgürlüğü ile sınırlanır. Özgür olan kişinin, bir diğer kişiye düşüncelerini zorla baskıyla kabul ettirmeye çalışması, onların özgürlüklerine saldırı olur. Hakların arasında o kadar çok değinilecek nokta var ki. Sözümü yalnızca adalet hakkından söz ederek kapamak istiyorum. Gerçek anlamda tarafsız, insan haklarına saygılı bir adalet mekanizmasının bulunması yalnız bu çağın değil, geçmiş çağların da en önemli kaygısı idi. Bu bakımdan insanların haklarının korunması için adalet kurumunun tarafsız ve çağın anlayışına uygun bir biçimde işlemesini sağlamak gerekir.

□ Çağdaş hukuk anlayışına göre, cezadan amaç suçluya işlediği suçtan dolayı bir ders vermek ve onu, olanaklıysa topluma kazandırmaktır. Buradan yola çıkarak, ülkemiz hekimlerinin en büyük meslek örgütünün başkanı olarak idamı nasıl değerlendiriyorsunuz?

■ Cezaların çağın anlayışına uygun olması gibi bir konu var tabi. Birisi, ceza olarak işkence yapılamamasıdır. Eski çağlarda dövmek, kırbaçlamak ve eziyet etmek cezalardandı. Fakat insanlar bu cezaları küçültücü bulduğu için kaldırmışlardır. Eskiden intikam hissiyle cezanın ağırlığına göre suçlunun öldürülmesi de bir cezaydı. Hala birçok ülkede ceza olarak uygulanmaktadır. Bu da ceza niteliği olmayan bir uygulama ve nasıl işkence ceza kanunlarından bir ceza olarak kalktıysa her halde zamanla birçok ülkede olduğu gibi ölüm cezası da kalkacaktır. Türkiye çağdaş uygarlık düzeyine girmeye layık bir ulustur. Bu bakımdan içten isteğimiz insan haklarının ve özgürlüklerinin en gelişmiş ölçüde ülkemizde uygulanır hale gelmesidir.

□ Yaşam hakkı insan haklarının en vazgeçilmez ve temel olanı. İdam cezasının yanısıra silahlanma yarışı da insanların bu en kutsal hakkı ile çelişen bir olgu değil mi?

■ Tabii. Kuvvet ve baskıya karşı olduğumuzu söyledim. Silahlanma yarışı, uluslar arasındaki savaş, baskının insan haklarına karşı olduğunun en ileri örnekleridir. Onun için savaşın bir tek kabul edilebilir yönü vardır, o da Yaşam için savaşmaktır. Seni öldürmek ya da seni haklarından yoksun etmek için silahla saldıran kişiye karşı boyun eğmemek de hakkımızdır. Tabii bu hakkı karşılayabilmek için senin de silahının olması gerekir. Bu günkü şekliyle özellikle büyük güçler arasındaki silahlanma yarışı izücü ve insanlık için yüz karası. Ne kadar doğru olduğu bilinmez tabi, iki taraf da savunma amacıyla silahlandıklarını savunuyorlar.

□ Hekimlerin idam cezaları ile ilgili yaklaşımları konusunda Dünya Tabibler Birliği'nin 1981 yılında toplanan 34. Assamblesinin önemli bir kararı olduğu biliniyor. Bize bu karardan ve özellikle Tabibler Birliği kuruluşlarının idam cezaları konusundaki kararlarından söz eder misiniz?

■ Dünya Tabibler Birliği'nin kararları kimseyi bağlamaz. Bizi bağlayacak olan nokta, mesleki ahlak kurallarıdır. Türkiye'de meslek ahlak kurallarına "Deontoloji" denir. Hükümet bir tıp deontoloji tüzüğü çıkarmıştır. Bunun ilk maddesinde tıp mesleğinin yaşama saygılı olacağı yazılıdır. Tabii yaşama saygılı olmakta ayrıcalık söz konusu olmaz. Tüm olarak yaşama saygılı olmak gerekir. Yeni doğmuş bir bebeğin yaşamından tutun da yaşlı bir insanın yaşamına kadar; ırk, cins, din, ekonomik, sosyal fark gözetmeksizin; siyasal görüş ayrıcalığı, suç gözetmeksizin tüm kişilerin yaşamına saygılı olmak gerekir. Sorun burda.

Bir diğer konu da tabii, özellikle Dünya Tabibler Birliği'nin üzerinde durduğu konu. Amerika'da bazı devletlerde ilaç, zehir zerkederek insan öldürmek olayı var. DTB'nin konuyu ele alması bu uygulamadan çıkmıştır. Hekimlerin idam cezası ile ilişkisi olmamasını öngörür 34. Assamblede alınan karar ilaçla adam öldürmeye karşıdır. Hekim idam cezasında görev almamalıdır. Bu meslek ahlakına aykırıdır. Meslek insanları yaşatmak içindir.

ÖĞRENCİ DERNEKLERİ VE UYGULAMALAR

Selim Demirci

Öğrenci dernekleri'nin kurulması gündeme geldiğinde, ülkemiz yöneticilerinin bu girişimlere destek olmayı yeğlemeyecekleri beklenen bir tavırdı. Ancak beklenen, yalnızca varolan yasal kısıtlamalarını titizlikle uygulanacağı ve Yasaların verdiği yetkilerin, dernek kurma girişimlerinin ya da kurulmuş derneklerin çalışmalarına yönelik kullanılacağıydı. Kısaca engellemelerin yasal bir çerçeve içerisinde olacağını sanıyorduk.

Demokratik bir toplumda yasaların ve yetkilerin, demokratik hak ve özgürlüklerin engellenmesi değil, korunup kollanması amacıyla uygulanmasının esas olduğu düşünüldüğünde bu beklentinin kötümser olunduğu düşünülebilir. Ne ki, zaman ülkemiz için böyle bir beklentinin bile ne denli iyimser olduğunu ortaya koydu. Çünkü yöneticilerimiz öğrenci derneklerini engellemek için kendilerini yasalara bağlı saymıyorlardı. Üstelik, ülkemiz yöneticilerinin bu tutumunu görebilmek için fazla beklemek de gerekmedi. Çünkü dernek kurma girişimlerinin önüne ilk engel olarak çıkarılan "eski öğrenci derneklerinin tasfiye olmadığı" bahanesi niyetleri açıkça ortaya koyuyordu. A.Ü. Hukuk Fakültesi öğrencilerinin izin istemine red yanıtı verirken gerekçe göstermeye bile tenezzül etmeyen Ankara Üniversitesi Rektörü bukuka ne denli bağlı olduğunu gösteriyordu.

Öğrencilerin önüneçıkarılan yasal dayanağı bulunmayan yani keyfi engelleri saymakla bitecek gibi değil. Bunlardan önemli bir kaçını burada tartışmak istiyoruz.

Yarın'ı, düzenli olarak izleyenler, öğrenci derneklerinin önüne çıkarılan önemli engellerden birinin YÖK'nün 59 ncu maddesi olduğunu bilirler. Bu madde Yarın'ın daha önceki sayılarında ayrıntılı olarak tartışılmış ve aşağıda özetleyeceğimiz şu sonuçlara varılmıştır:

1—YÖK'ün 59 uncu maddesi yürürlükte olsa bile öğrencilerin yalnızca öğretim kurumları dışındaki derneklere üye olmasını izne bağlamayı amaçlamaktadır.

2—Anayasanın dernek kurma hakkına ilişkin 33 üncü maddesinde, Yasalarla dernek kurma ya da derneklere üye olmaları sınırlanabilecekler arasında öğrencilere yer verilmemiştir. Bu nedenle öğrencilerin dernekleşme hakkına sınır getiren Yasa hükümleri Anayasa tarafından üstükapalı olarak yürürlükten kaldırılmıştır.

3—Anayasanın; Anayasanın yürürlüğe girmesini düzenleyen 177 nci maddesine göre, dernek kurma ve üye olmaya ilişkin hükümleri 2908 sayılı Dernekler Kanununun yürürlük tarihi olan 7 Ekim 1983 ten sonra uygulanamaz.

4—Anayasanın 177 nci maddesi hükmü olmasa bile YÖK'ün 59 ncu maddesinin uygulanma şansı yoktur Çünkü 2908 sayılı Dernekler Yasasının 4 üncü maddesinde herkesin önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ve bu kuralın aynkları tek tek sayılmıştır. Bu aynklar içersinde yükseköğretim öğrencileri yoktur. Bu konuda özel-genel hüküm tartışması gündeme getirilmektedir. Öğrenci derneklerine ilişkin olarak son derece ayrıntılı düzenlemeler içeren Dernekler Kanunu hükümlerinin özel hükümler olduğu son derece açıktır.

Belirttiğimiz bu görüşler Valiliği ikna etmiş olmalı ki, ODTÜ öğrencilerinin başvurusu sırasında daha önce Hukuk Fakültesi öğrencilerinden istenmiş olmasına karşın rektörlük izni istenmemiştir. Böylece ODTÜ ÖD tüzel kişilik kazanabilmiştir. Ancak daha sonra ODTÜ rektörünün başvurusu üzerine bir yanıyla ODTÜ ÖD kurucularından rektörlük izni istenmiştir. Dahası bundan sonra başvuru yapan SBF Hacettepe Üniversitesi ve Ziraat Fakültesi öğrencilerinin başvurusu rektörlükten demek kuruluşu için izin verildiğini gösterir belgeleri olmadığı gerekçesiyle kabul edilmemiştir. Görevli vali muavini bu öğrencilere "rektörlük izni almadan gelmeyin" demiş ve konuyu öğrencilerle tartışmaya bile yanaşmamıştır.

Şimdi 2908 sayılı Dernekler Yasasının derneklerin kuruluşuna ilişkin maddelerine bir göz atıp, ardından sorularımızı sıralayalım: Yasanın 9 ncu maddesinde derneklerin, kuruluş bildirisi ve eklerini merkezlerinin bulunduğu mahallin en büyük mülki amirliğine vermekle tüzel kişilik kazanacağı belirtilmiştir. Kuruluş bildirisine eklenecek belgeler maddeye göre şunlardır: Kurucuların nüfus cüzdanı örnekleri, ikametgah ve adli sicil belgeleri; kurucuların ayrı ayrı düzenledikleri, kurucu olabilme koşullarını taşıdıklarına ilişkin imzalı beyanname ile kurucular tarafından imzalanmış dernek tüzüğünün dört adedi. Yine aynı maddeye göre bildiri ve belgelerin alındığı anda ilgili mülki amirlikçe bir alındı belgesi verilmelidir.

Yukarıdaki kısa bilgiden sonra sorulara geçebiliriz:

1—Dernekler Kanununda derneklerin kurulabilmesi için gerekli belgeler yukarıda sayılanlarla sınırlı olduğuna göre, Valilik rektörlük iznine ilişkin belge isterken hangi yasal gerekçeye dayanmaktadır. Gerçekten rektörlük izni gerekse bile, valiliğin buna ilişkin belge olmadan başvuruları kabul etmeme yetkisi var mıdır? Yoksa başvuru sırasında kuruluş bildirisine ek olarak verilen bu kurucuların gerekli yasal koşulları taşıdıklarını bildiren beyanname yeterli midir? Valiliğin sözünü ettiğimiz beyannamedeki diğer hususlar gibi, rektörlük iznini'n olup olmadığını bir ay içinde araştırması gerekmez mi?

2—Ankara dışındaki illerde neden rektörlük izni gibi bir sorun çıkmamıştır. Uygulama illere göre ne için farklılıklar göstermektedir.

3—Hukuk Fakültesi öğrencilerinden kuruluş sırasında istenen rektörlük izni, ODTÜ'de neden kuruluş sonrasında istenmiştir ve daha sonraki kurucular rektörlük izni olmadığı için valilik kapısından döndürülmüştür. Birbirinden farklı olan bu üç uygulamanın hangisi yasalara uygundur? Bunların üçü de aynı anda yasaya uygun olmayacağına göre hangi uygulamaya itibar etmek gerekmektedir.

4—Yasaya göre kuruluş bildirisi ve ekleri verildiğinde Valilik bunları almak zorunda olduğuna göre, başvurunun geri çevrilmesi ve belgelerin alınması idare hukukunun hangi ilkesine dayanmaktadır? Yasaya göre yapılmış bir başvuruyu kabul etmemekle valilik suç işlemiş olmamakta mıdır?

Diğer soruları yanıtını, ilgililere bırakıp, son sorumuzla ilgili olarak ceza yasası maddelerinin ne dediğine bakalım. TCK'nın 228 inci maddesinde aynen şöyle denmektedir. Devlet memurlarından her kim bir şahıs veya memur hakkında memuriyetine ait vazifeyi suistimal ile kanun ve nizamın tayin ettiği ahvalden başka suretle keyfi bir muamele yapar veya yapılmasını emreder veya ettirirse altı aydan üç seneye kadar hapis cezası ile cezalandırılır "Madde burda bitmemekte böyle bir muamelenin altında özel bir amaç ve siyasi bir neden varsa cezanın üçte birden yarıya kadar artırılacağını belirtmektedir.

Derneklerin kuruluşunu engelleme çabalarının yanısıra, kurulmuş bulunan derneklerin çalışma yapması ve üye sayısını artırmaları da engellenmek istenmektedir. Bunun için uygulanan yöntemlerin başında da, derneklerin kurulmuş olduğu üniversitelerde çok miktarda öğrencinin göz altına alınarak sorgulanması gelmektedir. Sorgulanan öğrencilere, demek yöneticilerinin kim olduğu ve hangi örgütten olduğu sorulmaktadır. Amaç, derneklerin arkasında yasadışı örgütlerin olduğu kanısını yayarak öğrencilerin derneklere üye olmalarını engellemek ve dernekleri sindirmektir. Geçtiğimiz yıllarda yaratılmış bulunan ortam bu yöntemleri etkili kılabilmektedir. Eğerdemokrasiye döndüğünüz iddialarının inanılır olması isteniyorsa, bu ülkenin Anayasa ve yasalarının çizdiği çerçeve içerisinde yapılan faaliyetlerin arasında yasa dışı örgütler arama alışkanlığından vazgeçilmelidir.

Yarın'ın Şubat 1985 sayısında "Gençlik, dernekler yasasında yer alan çok kısıtlı olanakları kendisi kullanmalı, bağımsız öğrenci örgütlenmesine yönelmelidir. Bu örgütleri aracılığıyla eğitim kurumlarında karar süreçlerine doğrudan ya da dolaylı katılımını sağlamanın çabasında olmalıdır. Bu süreç içinde ya işine öyle geldiği için kendisini kısıtlayacak, susturmaya yönelecek güçlerle karşılaşabilir. Fakat gerçekler inatçıdır ve gençlikten yanadır"[1] deniyordu. Evet gerçekler gerçekten inatçı ve gençlikten yana olduğu içindir ki, tüm engelleme girişimlerine karşın, Türkiye öğrenci gençliği gençlik yılında öğrenci derneklerini yaşar hale getirmiştir; yanı da ülkedeki tüm öğrenci derneklerini aynı çatı altında toplayan ulusal öğrenci birliğini oluşturacaktır.

1- Serdar CAN, Kuşku Bulutlarını Dağıtalım, Yarın sayı 42, s. 17

Cüneyt Canver: "Öğrenci derneklerinin sorumluluğu büyüktür"

Öğrenci Derneklerinin kuruluşu ile ilgili sorunların, tartışmaların boyutları oldukça genişledi. Özellikle YÖK'ün 59. maddesi üzerinde yoğunlaşıyor tartışmalar. Bu maddeye ilişkin SHP'li Cüneyt Canver ve arkadaşlarının verdiği değişiklik önergesine ilişkin Canver'in görüşlerini aldık.

YÖK'ün59. maddesine getirdiğimiz değişiklik önergesiyle, şimdiki haliyle "Kamu yararına dernekler üye olmak rektörün iznine bağlıdır" ibaresini yalnızca kamu yararına olan derneklerin değil, öğrenci derneklerini de rektörün yazılı iznimin dışında tutacak bir teklif getiriyoruz. Hukuk Fakültesindeki arkadaşlarımız bunu kendi anlayışlarına, demokratik hak ve özgürlüklerine karşı bir müdahale olarak kabul ediyorlar ve yasalar çerçevesinde kurulmuş tüm derneklere üye olmanın yazılı izne bağlı olmamasını istiyorlar. Ki doğrudur, ideal olan odur. Biz ilk tahlilde, bu öneriyi hazırlarken dernek kurucusu arkadaşlarla yaptığımız görüşmede öğrenci derneği kurabilmenin kolaylaştırılmasını sağlamak amacıyla bu şekilde dar kapsamlı verdik.

Biz önerimizde Yüksek Öğretim Kanunu'nun 59. maddesini anayasaya aykırı olduğunu ve dernekler yasasıyla çeliştiğini söyleyerek konuya girerek yasamızın ilk baştan reddedilmesine gerekçe sağlamış oluruz. Çünkü her ne kadar YÖK'ün 59 maddesi anayasaya aykırı ise de aynı anayasanın geçici 15. madddesinin 3. fıkrası der ki "12 Eylül 1980'den TBMM Başkanlığı Divanı oluşuncaya kadar çıkarılan yasaların anayasaya aykırılığı ileri sürülemez. Aykırılığa dahi ileri sürülemez" gibi çelişkili bir hüküm içermektedir. Hal böyken biz anayasaya aykırılıktan yola çıkamadık. Anayasaya uygunluktan yola çıktık. Bu nedenle de anayasa tartışması bize hiç bir şey getirmez.

Özellikle derneklerle ilgili önerimiz, dernek kurucuları tarafından müthiş sahiplenildi. "Girişiminizi destekliyorum" diyor bir dernek kurucusu. "80'den beri sindirilme politikası içinde, bana dokunmayan yılan bin yıl yaşasın mantığıyla pasifize edilen gençliğin silkelenmesi zamanı gelmiştir. Bu gün ard arda kurulan öğrenci derneklerinin bu bağlamda sorumluluğu büyüktür. Şu anda Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Öğrenci Derneği üye adayıyım. Üye adayıyım diyorum çünkü derneğimiz tüzel kişiliğini 6 Ağustos 1985'de kazandıktan sonra rektörlük iki aylık süresi dolduğu halde bir yanıt göndermediğinden tam üyelik için bir engel oluşturmaktadır. "Böyle, rektörlüğü dava ettiklerinden söz ederek devam ediyor. Demin de söylediğim gibi rektörlerin izin verdiği bir tane dernek yok. İhsan Doğramacı, Sovyet Büyükelçiliğinde verilen bir kabul resminde karşılaştığımda öğrencilerin dernek kurmaktaki sıkıntılarını ve engellemelerini dile getirdiğimde "bu son derece yanlış" dedi, "Öğrencilerin legal politika yapmalarından yanayım ve dernek kurmalarının da desteklenmesi gerekiyor". O halde rektörleri uyaramazmısınız? dedim. "Uyarmama gerek yok zaten yazılı izin vermeleri gerekir" gibi yaklaşan bu adam daha sonra Plan ve bütçe Komisyonu'nda bizi öğrencileri örgütlemekle ve parlamento içi, dışı mihraklar tabirini kullanarak, parlamentoyu küçük düşürücü davranışlar içine girdi ki gereken yanıtı verdim. Kısacası olay şu, "öğrenciler için yine başladı bunlar" diyerek korkmaktalar.

Yüzler ve Zarflar

1–
Bu mavi valize sığacak bütün yolculuk
Bütün geçmişim. Birkaç kez bırakıp başladığım sigara paketi
Yaptığım yapamadığım ne varsa
Kızgınlıktan alnıma ateş basan anılarım
Birkaç kez kendimi bile bile çiğnediğim akşamüstleri
İhanetlerim, kararlık yanlarım, vefalarım
Yaktığım bütün diplomalarımın külleri
İnsanın el ayaktan düştüğü anki
duygularımı merakla
vaz geçtiğim intiharlarım
Hepsi ... hepsi sığacak bu mavi valize bu sabah.

Yıkıp altına bir çelmede tozlu yolları
Yine yüzüme gülmeyen bir kent seçeceğim haritadan
Kahveleri ağlayan çocuk posterli..
Nane şekeri almayacağım yarına inadına
Naylon torba, azık, kitap almayacağım
Bu sabah
Bu sabahı diyorum anlasanıza haylazlar!
Bu mavi valize
Bu mavi valize diyorum... canımız cehenneme!

2–
Kaç kişi taşıyabilir
hançerini korkusuzca koynunda...
Kaç kişi söz açabilir yüzünden
Suskun sular düşüren çağlayanların
kırık görüntülerinde...
Kaç kişi hesabını tutar
Yüklüktekileri boşaltıp odanın ortasına
Üstünü başını boşaltıp çırılçıplak...
Söyleyin
Söyleyin gecesi yılanla vurulan bir ülkede
Ne önemi var partilerin
Anayasa'nın
Şekilsiz çocukların seksek oynadığı
ortalık yerlerin ne önemi var...
Söyleyin
Söyleyin ağzına çakıl taşları dolduran kekemeliğim
Noktasını koyduğu eksiklikte düzelir mi yeniden...
Yeniden toprak mı yer
kül mü yutar
Sıkıntılarını sıvayıp tel örgülere...
Söyleyin
Söyleyin kapı önleri tıkış tıkış aptallıklar
Kaldırımlar canavardüdüğüyse bir ülkede
Ne önemi var sendikaların
huzurevlerinin
İçerde düzgün nehirler akıtmanın ne önemi var...

Süha Tuğtepe

Yaşamın Dışındaki Şiir

Ergül Çetin

Giderek anlamı yadsıyan, imgesel bir boşluğa sığınan; şiiri durumundan, imgeyi içeriğinden koparıp, düşüncenin, düş kurmanın kurallarını bile hiçe sayıp, insana dünyaya şiire saygısız, toplumsal sorunlardan uzak, salt kendisiyle ilgili; dünya ve nesnelerle kendini açıkladığı kadarıyla ilgilenen, bireyin varlık koşullarını belirleyen dış koşullara kapalı, küçük burjuva temelli, tepkici, karmaşık, eklektik, çirkin bir şiir gelişmekte ve çeşitli dergi ve basın organlarınca gündeme getirilmektedir.

"karınca ekonomisi/yanyarıya indirimli/zerin'in sabah matinesi/ .../ serçe beyne dantela/travolta traşı/ kelle-paça kültürün/TV-kurgu insanı/" ... "işdiş edilmiş düşleri çocukların/frengili çiçekler devşiriyorlar/diken üstü korkularda...", "orospu mesihler", "intiharlar" ve "zehirli kemanların kanıma karışan kimyasal nefesleriyle", "şizofreni kokan yalnızlığımıza" gibi dizelerle ucuz bir teknik çaba, mekanik bir duyarlanım, insanda gerçek bir duygu durumu yaratmaktan uzak, büyük kent yaşamının başıboş, bohem, kozmopolit bir duygusal imgesel tablosu oluşmaktadır. Bu olumsuz gelişimi Türk Şiiri'nde imgeci bir yönelim olarak görüp olumlamak ne kazandırır şiire. Kuşkusuz bu eğilim daha adı bile konmadan 80 öncesi slogancı şiirle birlikte şimdiden albümlere girmeye aday bir şiirdir. Çünkü bizde ve dünyada artık bireyin gerçeğini söylemek için derin bir bilgi, birikim ve kültür gerekiyor. Ama bu şiirlerde suyunun suyu bir bireysellik, mekanik dizeler, kendinden önceki tüm şiiri yadsıyan bir dikleniş, küçümseme, alay ve kıyıcılık vardır. Bu anlamda yine Cemal Süreya'nın, İlhan Berk'in şiirlerinin hiçbir düzeyiyle çakışmayacaklardır. Zaten onların da böyle bir iddiaları yok. Türk Şiiri'nde bu tür eğilimlerin ilk esin kaynakları Rimbaud'Verlaine, Baudelaire, Mallormé; ülkemizden de Ece Ayhan, C. Süreya, İlhan Berk ve diğer yaşlı kuşaktır.

Bu genç şairler, genellikle "şiirde değişik bir ses, biçem ve ilginç imge kullanımı" gibi yeniliklerle yeni bir şiirin kurulabileceğini sanıyorlar. Ancak seste ve sözü edilen "ilginç imgedeki yenilikler şiirin özüne değil biçimine ilişkindir. Oysa bizce şiirde asıl yenilikler iğneyle kuyu kazmaya benzeyen teknik alanda değil, düşünsel-duyusal alandadır. Edebiyatta büyük adımlar, büyük yenilikler, ancak dünya ve nesnelerle insan arasında kurulan yeni bir ilişkinin ifadesiyle mümkün olur. Bu yeni ilişkinin sözlere biçime dökülmesiyle en uygun varlığına kavuşacağına inanıyoruz. Burada salt dünya görüşü anlamında bir farklılığı değil, aynı dünya görüşüne, aynı edebiyat-sanat anlayışına bağlı insanların dünya ve nesnelerle olan ilişkilerinin farklı biçim ve yönlerini ifade ediş tarzı olarak da alıyoruz. Yani her ne olursa olsun, insanlarla nesneler arasındaki ilişkini farklı bir yönü ve özüdür bize yeniliği sağlayan. İlişkilerde biçimsel yenilikler bize aynı ilişkinin farklı türevlerini verebilir ancak. Bu da eğer gerçekten öze ilişkin bir yanına yaslanıyorsa yeniliktir elbet. Özünden koparılmış biçimde kalan yenilikler, ancak küçük burjuva şairlerinin ve işin özüne varamamış, duygusal, biçimci, eklektik birtakım insanların yenilikler adına girişikleri yetersiz denemelerdir.

"Şiir önümde gidiyor benim Ben onun peşinden afilli koşuyorum. (...) Bir şiirin neresinde teknik bir ustalık görsem ceketimin bütün düğmelerini koparasım geliyor." Şiir, duygusal, imgesel, coşkusal bir temelden başlayarak düşünsel süreçlerle birlikte karmaşık bir teknikten ibarettir. Bunun tersini savunmak gerçeğin kendine ters düşmektir. Herşeyden önce imgelemimizdeki bir anlamı tek bir sözcüğe ya da dizeye dökerken neler çekeriz. Tam denk düşmemiştir, daha güzel bir sözcük, daha güzel bir anlam için. akıcı, yumuşak, ya da sert, dökümlü bir sözcük aramaz mıyız? Sesteki biçimdeki aksaklıkları gidermek için nasıl ter dökeriz. Küçük bir pürüz çıkmıştır akışta. İşte bu bir tekniktir. Teknik ustalık şiirde güzellik, uygunluk, beğenilmişlik duygusuyla kendini eleverir. Demek ki yukarda teknik diye verilen teknik yetersizliğin saptanmasıdır. O halde teknik ustalıktan yana çıkmamız gerekmez mi? Bir de şiirin önde gitme meselesi var. Madem ki şiir önde gidiyor, şiir başlıbaşına bir teknik olacaktır. Çünkü şiir önde gitmektedir. "Şiirin peşinde afilli koşulması" nı ise bir türlü anlayamıyorum. Şiirin peşinden afilli koşmak, sanırım yaptığı işin artistikliğine değil "artistliği"ne inanmış bir insanın tavrıdır.

"Ben aile şirket ve devlet yasalarının hergün ezdiği şehrin kanamalı bir insanıyım. Henüz onurumu koruyacak şiirler yazamıyorum. Ama ne çok isterdim yazabilmeyi. Bu denli alçalmazdım. Ezik kıskanç sefil artniyetli olmazdım elbet... Şimdilik pazar koşullarına göre yazılanlar ise beni yaşadığım yıkımlardan kurtaramaz". İlk aklıma gelen Behçet Necatigil'in yazdığı kenar mahalle insanları, küçük insanlar. Bu insanlar hiç de şiir yazamıyorum diye çırpınmıyorlar. Belli bir eziklik duyarlar içlerinde. Yoksuldurlar, hayat güçtür onlar için. Ama yaşamak gerekir. Burda şair adayını sıradan insanla karşılaştırmak değil amacım. Ya da genç bir insanı alalım. Şiir falan yazmıyor. Ama izliyor, seviyor. Bir işyerinde çalışıyor, görevleri var, sorumlulukları var ve yaşıyor. Ama hiç de şiir yazamıyorum, bu kadar alçalmazdım yazsaydım demiyor. O bambaşka bir insan. Bu anlamda bir şairin hiç de yapamayacağı pek çok şeyi de o yapabilir. Bu haliyle şairle aynı düzeyde. Bundan onursuzluk duymuyor. Kendini yetiştiriyor, dünyayı ve hayatı anlamaya çalışıyor, şiiri seviyor, okuyor. Ama şiir yazamadım, ille de yazmalıyım demiyor. Bu bence, olduğundan başka bir şey olmak isteyen, kendi gerçeğinin farkına varamamış bir insanın sözleri. Sonra doğaya bakın, kuşlar niçin ağaç olamadım diye üzülmüyorlar hiç. Bir kuş olarak yaşayıp gidiyorlar. Onlar kuş çünkü. Böcekler, insanlar da öyle. Bu edebi-nörotik bir aydın hastalığıdır

Ayrıca, "imgeci yönelim", "imge sistemini kurmuş", "kimliğini bulmuş" gibi birtakım sözler biçimde şiir-yaşam ilişkisinin zengin boyutlarını vermiyor. İmge sistemini kurmuşsa ne olmuş, belli bir teknik çabayla mümkündür bu. Kimliğini bulmak, hem farklı, hem kendiniz olabildiğinizde iş tamamdır. Asıl olan tek bir şiirde bile şairin bize, hayatın tümelliğini, genişliğini, sonsuzluğunu, gerçeğin derin çelişkilerle yüklü olduğunu, göstermesi, sezdirmesi, dahası genel içinde özel bir duruma ışık tutması, duygu-düşünce dünyamıza müdahale etmesi, hayatımıza nüfuz etmesidir İmge sistemini kurmuş, kişiliğini bulmuş fakat hiçbir şiirsel etki yaratmayan yığınla şair ve şiir var günümüzde.

"Kafamın düzenaizliğini kutsal tutmaya gelmişim dünyaya. "diyen Rimbaud'un sözünü alıp günümüze uyarlamaya alıştığımızda işler daha bir karışıyor. Çünkü Rimbaud 19. yy. da farklı tarihsel-toplumsal koşullarda yaşamış, gerçekten de kafası düzensizlikler içinde. Çünkü dünyanın hali de bir bakıma öyledir. Ama dönemin'in bu özelliklerini görebildiği ve başkaldırdığı için büyük şairdir. Günümüzde aynı görüşler yinelenirse bu ciddi boyutlarda bir durumdur ve taşıdığı anlam, içerik farklıdır. Biz de "Kafanız niçin bu kadar karışık bay şair. niçin bu kadar karamsarsınız ya da sizi bu kargaşaya iten madd'i-manevi nedenler nelerdir" gibi bir soruyu sormaya bak kazanırız. Ama bu şairlerin karmaşık buldukları şey; kapitalist ilişkiler ve kent ortamı içinde yabancılaşmış, bireycileşmiş, parçalardan başını kaldırıp bütünü göremeyen, körleşmelerinden ötürü dünyayı bir çözülüş, kendince bir akış halinde görmeleridir. Bu yüzden pazar olgusu çok dikkatlerini çekiyor. Pazara karşı çıkıyorlar ama düzenden yanalar, eleştiriyorlar, bütün suçu pazara yüklüyorlar, kızgın ve gücenik bir tavır gösteriyorlar, ama bir yandan da kendilerinin de pazar ilişkilerine göre oynadıklarını görmezden geliyorlar. Elbette pazar. Kapitalizmin kuralları içinde herşey metalaşır. Şiir de şair de öyledir. Biz bunlara karşı çıkıyoruz ama biçimsel, üstyapısal nedenlerle değil, insanın insan olmadığının bütün düzeylerde bir savunusuyla birlikte. İşte o zaman şair yalnız değildir. Yanında başkalarının da olduğunu görecektir.

İşte o zaman şair; "ister karanlığın etini ısırarak yazar, ister rüyadaymış gibi yazar, isterse söylemenin en iyisini söylemek için yazar.

Nasıl yazarsa yazar. Şiir birşeyler dememeli herşeyden önce olmalıdır." gibi şeyler söylemez. Şairin yazdıklarıyla kendi arasında gizli bir buluşma deyim yerindeyse gizli ya da açık bir anlaşma vardır. Bu insanların ve dünyanın yüreğinin attığı bir yerdir. Şair ne her istediğini yazabilir ne de yazdıklarından kaçınabilir. Şair içinde bulunduğu sınıfsal-toplumsal etkilenimle, ideolojik bir yapılanmayla çizer yazgısını. O yaşayıp öldükten sonra "ancak böyle yazabilirdi" denir ardından.

Gene aynı biçimde "insan yüzünün zulmünden kurtuldum, yalnız kendimden çekeceğim artık." diyen Baudelaire günümüzde ne kadar gülünç. Çünkü artık günümüzde Leonardo da Vinci'nin Mona Lisa'sını kimse ikinci bir defa yapmaya kalkışmıyor. Picasso klasik ressamların yaptığı resimleri, yapamadığı için değil, başka nedenlerle, bir ilkokul çocuğunun yaptığı resimlere benzeyen resimler yaptı. Ona etik evrensel bir anlam katıl. Dostoyevsky'nin siyasal tavrı bize gülünç gelmiyor mu şimdi. Ama bu büyük sanatçılar insanlığın bugüne kadar geldiği yol anlamında, dünyanın insanileştirilmesinde gerçekçiliğin adım adım ilerlemesini sağlamışlardır. İnsanlarla dünya arasındaki o sonsuz etkileşimin farklı bir boyutunda edebiyat-sanat alanında toplumsal miras, deneyim, gelenek anlamında mutlaka bilincinde olmalıyız bunların. Ama artık ne Baudelaire, ne Rimbaud ne de benzer bir başkası çağımızın sanatını, böylesine geniş derin bir gelişimi tek başlarına açıklamaya yetmezler.

ŞİİRDE GELENEK

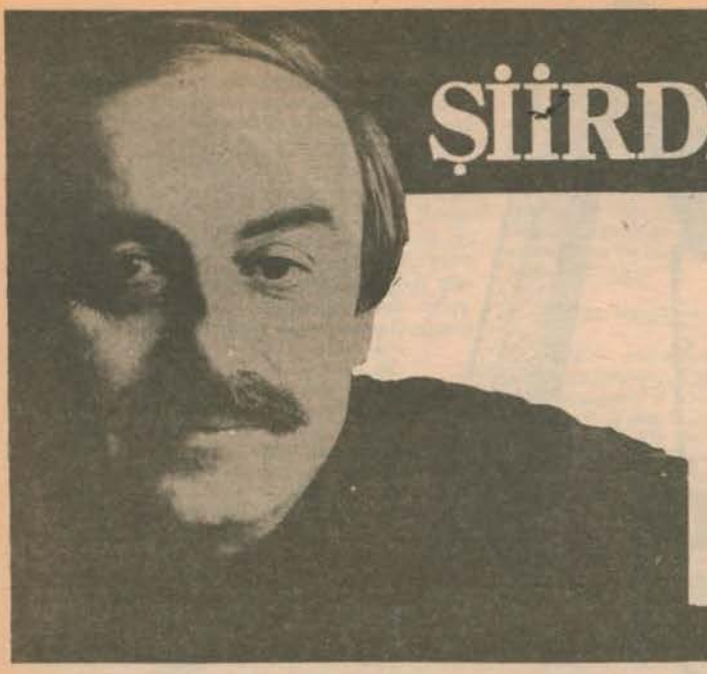

Aziz Çalışlar "Çağ 'laik' ve 'ulusal' şi

I. "GELENEK" KAVRAMI

Gelenek kavramı, bizce şöyle tanımlanabilir: *maddi-manevi kültür mirasının (kültür değerleri, kurumları ve ögelerinin toplumsal- tarihsel gelişime ve gereksinimlere bağlı olarak, toplumsal ilişkiler bütününde alınlanması, özümlenmesi, işlevini ve etkisini sürdürmesi, değişime uğraması ve ileriye aktarılması süreci içinde gösterdiği süreklilik.*

Ancak, bu tanımlamayı açarak, geleneğin özelliklerini daha yakından görmemiz gerekiyor:

1) Geleneğin, maddi ve manevi kültürle, yani maddi ve manevi üretimle, dolayısıyla maddi ve manevi kültür mirasıyla yakın bir ilgisi vardır. Çünkü, "tarihin her aşamasında, her kuşağın önünde, kendisine bir önceki kuşaktan aktarılmış olan, maddi bir sonuç, üretici güçlerin bir toplamı, insanların birbirleriyle olduğu kadar, doğayla da tarihsel olarak oluşmuş bir ilişki bulunur. Tarih, daha önceki koşulların bıraktığı malzemeyi, sermayeleri ve üretici güçleri kullanan, bunların ürününü alan kuşakların ardarda gelişidir. Böylece, her kuşak, biryandan, gelenekseel faaliyeti, bütün bütüne değişmiş koşullar içinde sürdürür; öte yandan, eski koşulları, bütün bütüne farklı bir faaliyet göstererek değişikliğe uğratır. Böylece, her kuşak önünde bulduğu maddi durumu değişime uğrattığı kadar, bu maddi durumlar da onun içinde bulunduğu yaşama koşullarını yönlendirerek, belirli bir gelişim içine sokar, kendine özgü bir özellik kazandırır"[1]. Buysa bize *geleneğin toplumsal praksisle olan ilişkisi*'ni verir.

2) Geleneği'n bu yolla oluşması ve sürmesi içinde belirleyici olan maddi kültürdür; manevi kültür, görece bir bağımsızlık içinde olmasına karşın, en sonunda maddi kültürle bağımlıdır. Dolayısıyla, *manevi gelenekler, maddi geleneklerle koşuludurlar*. Bu nedenle, kendi toplumsal-tarihsel belirtenleri içinde geleneğe bu her iki düzlemde birden bakmak, maddi gelenekler ile manevi gelenekler arasındaki ilişkiyi karşılıklı bağıntısı içinde ele almak gerekir.

3) Bunun yanısıra, (çelişkin) toplumlarda kültür, egemen kültür ve egemen olmayan kültür öğeleri halinde çelişkin bir özellik gösterir. Toplumun sınıfsal yapısından kaynaklanan bu durum, bize geleneğin de bu doğrultuda çelişkili bir özellik taşıdığını, yani *egemen gelenek ve egemen olmayan gelenek* olarak iki'ye ayrıldığını gösterir.

4) Dolayısıyla, *tarihin her aşamasında her kuşaktan sınıfların kültür mirasından yararlanışı ve kendi geleneğini sürdürüşü, sınıfsal bir özellik gösterir*. Her sınıf kendinden bir önceki tarihsel aşamada kendisine karşılık veren sınıfın kültürünü kendine miras olarak alarak, kendi geleneğini sürdürmeye çalışır. Bu nedenle, her sınıf kültür mirasına ve geleneğe kendi sınıfsal gereksinimlerine, kendi dünya gözüşüne ve ideolojik konumuna, kendi insan ve tarih tablosuna uygunluk içinde bakar.

5) Bu nedenle, kültür mirasına ancak bugünün toplumsal gerçekliğinden, bugünkü gereksinim ve çıkarlardan yola çıkılarak yaklaşılabilir. Çünkü, önemli olan, "Bugünün geçmişe egemen kılınması yoluyla, toplumsal düzende geçmişin bugüne egemen kılınmasına son vermek"tir[2].

Bu açıdan, kültür mirasına yaklaşım, "diyalektik aşma"yı; "tarihsel-eleştirel özümleme" yoluyla, "tarihsellik ile güncellik arasındaki çelişki"yi çözüme uğratmayı gerektirir. Böylece, geçmiş kendi gerçekliği içinde bugüne içerilirken, bugün de geçmişin içerilişinin bir anı haline gelir; başka bir deyişle, *"gelenek mirasta kendi nesnesi'ni bulurken, miras da gelenekte kendi güncel toplumsal etkinliğini bulur."*[3]

6) Geleneğin oluşabilmesi, kültür mirasının toplumsal ilişkiler bütününde özümlenmesini gerektirdiği için, kültür mirasının toplumca alınlanabilmiş olmasına bağlıdır. Buysa tüm toplumsal ilişkiler içinde mirasın tarihsel-sistemsel bir bağıntıyı oluşturduğunu, başka bir deyişle, "mirası aktarıcı, miras ve mirası alımlayıcı" arasında sistemsel bir bütünlük kurulmasını bize gösterir. Buysa, *kültür mirasının yaşayan kültür olarak topluma (halka) malolması* demektir.

7) Dolayısıyla, gelenekte belirleyici olan süreklilikdir. Ama *gelenek, kültür mirasında, süreklilik -süreksizlik (değişime uğrama) diyalektiğini içerir*. Süreklilik gösterdiği kadar, değişime uğrayarak, aşılmış biçimde yeniden süreklilik göstermeyen bir gelenek olamaz. Geleneğin bilinçli yoldan değişime uğratılması ise, toplumsal ilişkilerin değişime uğratılmasıyla bağıntılıdır. Onun için, *gelenek bilinci aynı zamanda tarih bilinci olup, geleneğin oluşması (oluşturulması) tarihin oluşması (oluşturulması) anlamına gelir*.

8) Bu anlamda, *gelenek eski ile yeni'nin çatışmasını içerir*. Gelenekte eski'nin sürmesi, geçmişin kültür mirasından özümlenme yapılamamış, yani gelenekte yeni'nin kurulamamış olduğunu gösterir. Yeni'nin kurulabilmesi ise, ancak geçmişin olumsuzlanıp aşılabilmesine (özümlenebilmesine) bağlıdır. Eski'nin yeni'nin kurulmadan sürdürülmeye çalışılması "tutuculuk"a yol açarken, eski'nin özümlenmeden yeni'nin kurulmaya çalışılması, "köksüzlük"e yol açar. Böylece, eski'nin mutlak egemenliğinde gelenek katılaşıp donar ("gelenekselcilik", "gelenekçilik" ortaya çıkar); yeni'nin mutlak egemenliğinde ise, gelenek bütün bütüne kesilir ("geleneksizlik", "yenilikçilik" ortaya çıkar). Bu nedenle, *gelenekte süreklilik, eski'nin yeni'de özümsenmiş olmasıyla sağlanabilir* ancak. Böylece, eski yeni'de bir uğrak olarakiçerilirken, yeni de eski'nin bir uğrağı olmaya dönüşür; gelenek an'ı oluşur.

II. "ŞİİR GELENEĞİ"

Şiir geleneği'ni, geleneğe ilişkin yukardaki açıklamalarımız bağlamında açığa koyabileceğimizi sanıyoruz. Buna göre de, "şiir geleneği"'ni önce genel olarak gelenek için yaptığımız tanımlama içinde şöyle belirtebiliriz: şiirsel kültür mirasının toplumsal-tarihsel gelişime ve gereksinimlere bağlı olarak, toplumsal ilişkiler bütününde alınlanması, özümlenmesi, işlevini ve etkisini sürdürmesi, değişime uğraması ve ileriye aktarılması süreci içinde gösterdiği süreklilik.

Bu tanımlamayı şöyle açıp açıklayabiliriz:

1) Şiir geleneğinin *şiir kültürü*'yle, yani *şiirsel üretim*'le, dolayısıyla, *şiirsel kültür mirası*'yla yakın bir ilgisi vardır. Çünkü her kuşak, önünde kendisinden bir önceki kuşakça üretilip aktarılmış olan şiirsel ürünler toplamını ve sonucunu bulur. Kendi şiirsel etkinliğini bu koşullar zemininde, bulunduğu toplumsal-tarihsel koşullara bağlı olarak sürdürür.

2) Dolayısıyla, manevi bir üretim (kültür) biçimi olarak, şiirsel üretim (yaratım, etkinlik), son kertede maddi kültüre (üretim biçimi ve ilişkilerine)bağımlılık gösterdiği kadar, (felsefe, bilim, hukuk, ablak, din) gibi öbür manevi kültür alanlarıyla da karşılıklı bir bağımlılık gösterir, Ancak, genel toplumsal-tarihsel gelişmeden görece bir bağımsızlık içinde hareket ettiği kadar, öbürlerinden de farklı hareket eder. Dolayısıyla, *şiir geleneği ile öbür maddi-manevi gelenekler arasında görece bir bağımlılık/bağımsızlık yer alır*.

3) Kültürün toplumda çelişkin bir özellik göstermesi doğrultusunda, şiir de böyle bir kültürel-sınıfsal çelişkenlik gösterir; yani, toplumda egemen kesimlerin egemen şiir kültürü yanısıra, egemen olmayan sınıf ve kesimlerin bir şiir kültürü oluşur Bu nedenle, *şiir geleneği*, bu *her iki sınıfsal-kültürel geleneği kendinde çelişkin olarak barındırır*.

4) Dolayısıyla, *şiirsel kültür mirasından yararlanmak ve şiir geleneğini sürdürmek, sınıfsal bir özellik gösterir*. Böyle bir şey, farklı sınıfsal gereksinimlerden, farklı dünya görüşlerinden, farklı insan ve tarih tablolarından doğup ortaya çıkar.

5) Çünkü, edebi-tarihsel gelişmenin her anında, edebiyat ile gerçeklik arasındaki karmaşık diyalektik bir ilişki yer alır ve bu ilişki edebi-tarihsel gelişme içinde gerçekliği algılayan öznece (kişi yada sınıfca) değişime uğratılır. Bu nedenle *şiirde gelenek, edebiyatla gerçeklik*

□ "Gelenek" kavramından ne anladığınızı açıklar mısınız? "Şiir Geleneği"nin bu genel olgu içinde konumu ya da boyutları neler olabilir?

□ Gelenek açısından Çağdaş Türk Şiiri'nin başlangıç çizgisi hangi tarihlere kadar çekilebilir? Divan ve Halk Şiirlerinin bu çizgiye yatkınlıkları nelerdir?

□ Çağdaş Türk Şiiri'nin varolan geleneği içinde "modern şiir hareketleri"ni (Birinci Yeni, İkinci Yeni ve bugün bir kısım şairlerce şu ya da bu oranda yürütülen kapalı ya da soyut şiiri) nasıl değerlendiriyor sunuz?

□ Soruların dışında konuyla ilgili olarak eklemek istediğiniz görüş ve düşünceleriniz?

daş Türk şiiri, irdir."

arasında geçmişte kurulan ilişki ile bugün kurulan ilişki arasında diyalektik bir bağıntının oluşturulmasından geçer.

6) Her şiir (edebiyat) yapıtı, ortaya çıktığı tarihsel gerçekliğe bağlı olduğu gibi, içerdiği içeriksel kapsamıyla da gerçeklikle ilintisini kurar. Dolayısıyla, şiir mirasının özümlenmesi, *şiirde yeni bir tarihsel gerçeklik bağıntısının kurulması* anlamına gelir. Hiçbir yapıt ne içinde bulunduğu zamana yapışık, ne dezamanüstü olduğu için, ancak kendi gerçeklik bağıntısı yoluyla tarihsellik kazanıp bugüne kalır. (Geçm'işin sanat yapıtlarının bize bugün için sanatsal bir haz vermekte devam etmesinin nedeni de budur). Dolayısıyla, *şiir geleneği, şiirsel gerçeklik geleneğidir.*

7) *Şiir geleneğinin oluşması için, şiirsel (edebi) kültür mirasının, belirli bir tarihsel-toplumsal ilişkiler bütünü içinde, "estetiksel-iletişimi sistem bağıntısı"nı kurması gerekir;* başka bir deyişle, kültür mirasının bugün işlevini gösterebilmesi, yani gelenekte kendi güncel toplumsal etkinliğini bulabilmesi, kültür mirasının alımlayıcısı olan toplumun bu miras yoluyla onun aktarıcısı olan geçmişle estetiksel bir iletişim bağıntısını kurabilmesine bağlıdır.

8) Onun için, şiir geleneğinde belirleyici olan süreklilliktir. Ancak, gelenek süreklilik-süreksizlik (değişim) diyalektiğini içerdiği için, *şiir geleneğinde süreklilik* de, *kesinti ve değişimleri içerir.* Bunlar, son kertede, toplumsal ilişkilerin değişime uğratılmış olmasına bağlıdır.

9) *Şiir geleneği,* bu anlamda, *eski ile yeni'nin çatışmasını içerir.* Ama ancak eski'nin yeni'de özümsenmesiyle gelenekte süreklilik sağlanabilir.

III. TÜRK ŞİİR GELENEĞİNE BAKIŞ

Yukarda yaptığımız açıklamalar, hiç kuşkusuz, geleneği'n belirlenebilmesindeki genel kuramsal ilkeleri bizlere göstermektedir. Şimdi bu genel kuramsal ilkeler çevresinde Türk şiir geleneğine bakmaya çalışalım.

1. Önce, kolay bir belirleme gibi gözüküyorsa da, Türkiye'de şiir geleneği'nin var olduğunu söylememiz gerekir (nitekim, söz gelişi, roman sanatına bakarsak, böyle bir geleneğin olmadığını görürüz, bizde bir "düzyazı geleneği" vardır, ama bu düzyazı geleneği roman geleneğiyle örtüşmez, çünkü roman bize ancak 19. yüzyılda girmiştir, oysa düzyazı geleneği çok eskilere uzanır). Türkiye'de şiir geleneği, şiir kültürünün 13. yüzyıldan bu yana (Yunus Emre, Aşık Paşa, Ahmet Fakih, Hoca Debhani, Mevlâna, Sultan Veled, vb..) süreklilik göstermesinden ortaya çıkmaktadır (ki bu şiir geleneğinin kökenleri de şiir tarihi açısından çok daha eskilere uzandırılabilir). Demek, en azından 13. yüzyıldan bu yana *Türkiye de bir şiir geleneği bulunmaktadır.*

2) *Şiirde* böyle bir *geleneğ'in oluşması, şiirin toplumun manevi kültürü içinde önemli bir yeri oluşundan kaynaklanır.* Çü kü, örneğin, toplumuzda, kendi yapısı dolayısıyla, felsefe geleneği oluşmamışken, şiir geleneği oluşmuştur. Çünkü, felsefe, dünyanın gelişim yasalıklarını ele alır; oysa, dinin toplumumuzda egemen ideoloji olarak sürmesi, felsefenin bu kendi işlevini yerine getirmesini önlemiştir. Nitekim, toplumun yapısıyla şiirin özellikleri arasında, bu açıdan şu gibi bir bağıntıdan burda sözedebiliriz:

a- Osmanlı toplumunun "geleneksel" bir toplum oluşu (yani kapitalizm-öncesi toplumsal-ekonomik bir oluşum, "despotik Doğu toplumu" özelliği göstermesi), "bireyi'n özgürce gelişmesi"ne engel olmuştur. Bu nedenle, *geleneksel Türk şiir sanatı "modal" bir şiir sanatıdır.* Nitekim, "şiirimiz, milletimi'zin Anadolu'daki teşekkülüyle beraber başlar, o kadar eskidir. Şiirimizin gerçi hiçbir zaman ufukları çok geniş olmamıştır. Bunun sebebi ise öteden beri *devletçi* bir milliet olmamızdır"[4] O yüzden, "Türk edebiyatı *fikir* ve *tahlil* değerinden mahrumdur" Osmanlı toplumunun kapalı yapısı, dolayısıyla, şiir sanatını "bireysel tekil"in değil ama "kollektiv tekil"in sanatı yapmıştır; *geleneksel şiirde tarih adına, toplum adına konuşan; şiirde "kendini gerçekleştirme"ye çalışan tekil-birey'in "ben"i yoktur.* Bu özeliklere geleneksel şiir sanatımız olarak hem divan şiirinde, hem de halk şiirinde rastlarız Her ikisi de "modal" sanatlardır.

b Dolayısıyla, "Batı şiirinde, tek insanın, toplumla oranla daha bağımsız olan bilinci araştırılıyor, dışlaştırılıyor, elle tutulur hale getiriliyorken, divan şiirinde, kuşatıcı bir ilke, bem dışdünyayı hem kişi bilincini ve ferdi bir ölçüye kadar eritiyor; tek ve somut olan (yani tikel olan), bu genel ilkelerin sayısız yansıları olarak görülüyor; birinin yerine öbürü konabiliyor; bundan ötürü tek-olanın, somut olanın üzerinde durulmuyor. Özellikle İslam şiirinde, imajın (tek ola ın zihindeki yansımasının) yerine, zamanla mazmunun (kalıp ve soyut imajın) geçmesi bu genel ve dinsel dünya görüşünün etkisiyle açıklanabilir. Bu genel, dinsel, mistik ve eritici dünya görüşü ise, liretlmdeki genel donmuşluğa, büyük ve nitelikse! değişimler olınamasına, *kendini durmadan tekrarlayan bir üretim süreci*'ne bağlanabilir, onun sonucu olarak görülebilir"[5]

c- O halde, şiir geleneğinde, *"geleneksel" şiirin* (yani, eski'nin mutlak egemenliğindeki şiirin) *başlıca özellikleri, laik değil, dinsel oluşu; dünyevi değil, mistik oluşu; tikel-bireyi değil kollektiv bireyi dile getirişi; gerçekliği yansılayan imgeye değil, "mazmun"a yönelişi, "modal"("mahkemsal", "kalıpsal") şiir oluşudur.*

3) Ancak bu şiir, "halk şiiri" ve "divan şiiri" olmak üzere, kendi içinde sınıfsal-kültürel bir karşıtlık içerir. Egemen kesimlerin şiirsel kültürü olarak "divan şiiri" yanında, bir de egemen olmayan kesimlerin şiirsel kültürü olarak "halk şiiri" yer alır. "Burda bizce en önemlisi, Osmanlı düşünce yapısına ideoloji olarak dinin egemen olmasıyla birlikte bunun toplumsal sınıflar doğrultusunda farklılıklar da gösterdiğidir. Nitekim, egemen sınıfların ideolojisi olarak nasıl "ehli sünnet" egemen dinsel düşünce biçimini oluşturuyorsa, Batınılık ve tasavvuf, bir bakıma, halk kitlelerinin, hakim sınıflara ve onları ideolojilerine karşı fikir, duygu ve inanç alanında giriştikleri bir protesto, bir karşı çıkma gibi görülmektedir."[6] Nitekim, "ehli sünnet vel cemaat" anlayışı içinde, sünni ideoloji Anadolu Türk'ü için bir zulum nedeni yapılmış"[7] ama karşısında" batınıliğin ihtilâlci karakteri"ni[8] bulmuş; özellikle *16. yüzyıldan sonra, din ve tarikat-dışı bir halk şiiri akımı güç kazanmış*";[9] "İslâm düşüncesinde tamamen metafizik bir problem olduğu için dışlanan *'özgürlük' sorunu", halk şiirinde* (divan şiirine karşıt doğrultuda) *dünyayla ilgili bir sorun haline gelerek,* söz gelişi Dadaloğlu, Pir Sultan gibi şairler elinde, *"otorite"ye karşı bir "protesto"ya dönüşmüştür.* Dolayısıyla, divan şiiri ile halk şiiri, toplumdaki karşıt dünya görüşlerinin varlığını bize gösterdiği kadar; "otorite"ye boyun eğerek, "zulme uğramadığı müddetçe herşeyde güzellik görme temayülünde olan"[11] İslâm - divan şiiri karşısında, *toplumsal başkaldırıyı ve özgürlük ideallerini dile getiren halk şiiri*'nin varlığını da gösterir.

Divan şiiri geleneği ile halk şiiri geleneği arasında en büyük karşıtlıklardan biri de biç kuşkusuz "dil" alanındadır. Birisi, "seçkinci sanat" olarak, "Doğu"ya (Fars ve Arap kültürüne) bakışı sonunda Farsça ve Arapça'yı kullanırken, öbürü "halk sanatı" olarak geniş kitlelerin kullandığı yerel Türkçe dilini kullanmaktadır. Dolayısıyla, *şiir geleneği, bu iki ayrı "dil" geleneğini ayrılmaz bir bileşkeni olarak kendinde barındırmaktadır.* Bu anlamda, Divan şiiri toplumla (halkla)" estetiksel bir iletişim bağmtısı" kuramamışken, halk şiiri kurabilmiştir.

4) Türkiye'de *şiir geleneği,* hiç kuşkusuz, *toplumsal yapıda ve ilişkilerde yer almaya başlayan değişim'le birlikte değişime uğramaya başlamıştır.* Bu değişimlerin genelde Tanzimat'la başladığı kabul edilmektedir. Geleneksel toplum yapısının kapitalist öğelerle birlikte olduğu kadar, Batı-burjuva ideolojisiyle de birlikte değişime başladığı bu evreyle birlikte, şiir geleneğinde süreklilik-süreksizlik ilişkisi içinde, *eski ile yeni'nin karşıtlığı,* değiştirici bir özellik olarak yer almaya başlamıştır.

5) Ancak *Tanzimat'la birlikte şiir geleneğinde eski ile yeni'nin çatışması,* genelde, geleneksel "modal şiir"in kalıpsal yapısı içine, yani "eski biçimler içine yeni bir öz koyma"[12] çabası ve "kendi şiir dilini bulamama" doğrultusunda, *geleneksellik (eski) ile taklitçilik (yeni) çelişkisi arasında yer almıştır.* "Her yeniliği kendi geleneğimizden çıkarmak konusundaki umutsuz direnişe karşın, batı taklitçiliği gittikçe yaygınlaşarak Servet-i Fünun ... çıkmazı"na[13] saplanmıştır.

6) Bunun nedeni, yüzeysel bir anlayıştan ötürü, Avrupa'dan (Batı'dan) "nevileri, şekilleri, hatta çığırları almanın kifayet etmemesi"; "lâfız ve mânâ'nın tıpkı eskisi gibi birbirinden ayrı telâkki edilmesi"[14] olmuş; bu yüzden, "şiir sanki edebiyat dışı, özden yoksun duyarblıkların sesi sayılan bir anlayışa sürüklenmiştir".[15] Başka bir deyişle, şiirde yenilik, edebiyatın gerçeklikle bağıntısı dışında, salt biçimsel yönden bir yenileşmeyle sınırlı ve kısıtlı kalmıştır. Bu anlamda, divan şiiri geleneğindeki bir süreklilik olarak, *şiirde gerçeklikle bağıntının kurulmayışını, "yeni"ci şiir geleneğimizin başlıca, temel bir özelliği olarak görebiliriz.* (Hiç kuşkusuz bunun temelinde gerçek bir tarih bilincinden yoksunluk sonucu, tüm bir toplumun kendi gerçekliğinin bilincinden yoksun oluşu yatmaktadır).

7) Burda gözönünde tutulması gereken önemli bir özellik de, uluslaşmanın gerçekleşmemiş olması dolayısıyla, *"dil bilinci"nden yoksunluk;* dilde de, tıpkı şiirin kendi yapısında olduğu gibi varolan "ikilik"tir. (Ancak, şiirde "dil birliği"ne denli önemliyse, dili yalnızca "dilbilimsel dil" olarak görmek de o denli yanlışlığa sürükleyicidir; nitekim, daha sonraları "Milli Edebiyat" akımında görüleceği gibi, salt Türkçe'nin kullanılması şiiri hiçbir zaman kurtaramamıştır).

8) Şiir geleneğinde çok önemli saydığımız "gerçeklikle kurulan ilişki"deki sürekliliğin bir doğrultusunun Divan şiirinden bu yana "gerçeklikle ilişki kurmama" biçiminde geldiğini yukarda belirtmiştik. Bu şiir geleneği, egemen kesimlerin şiir

geleneğidir. *"Otorite"ye karşı çıkan şiir geleneği* ise, *egemen olmayan şiir geleneği olarak sürmüştür.* Ancak böyle bir geleneğin öğelerine hiç kuşkusuz "yeni" şiirde de, örneğin, T.Fikret'te de rastlamaktayız 9) Bununla birlikte, "yaşanan koşullar ve özgürlüksüz baskı altında, daha başka bir şey yapmanın olanaklarının yok gibi göründüğü" değişik "yenileşme" dönemlerine tümüyle bakacak olursak, bu "Batılılaşma" dönemlerinde de yine geleneksel Osmanlı toplum yapısının "bireyin kendini (şiir yoluyla) gerçekleştirmesi"ni önlemiş olduğunu görürüz. Dolayısıyla *"bireyin özgürleşmemişliği"ni şiir geleneğimizin başlıca özelliklerinden biri sayabiliriz* hurda.

IV. "ÇAĞDAŞ TÜRK ŞİİRİ"

Çağdaş Türk şiiri olgusuna geçmeden önce, "çağdaş"lık kavramı üstünde durmak istiyoruz; çünkü ancak böylece gelenek açısından çağdaş Türk şiirinin başlangıcını bulabiliriz.

a. "Çağdaş"lık kavramının ilk çağrıştırdığı anlam "zamansal" bir anlam karşılığı olarak, "20. yüzyıla ilişkinlik" anlamını taşımaktadır. Bu durumda, çağdaş Türk şiiri, 20. yüzyıl Türk şiiri anlamına gelir.

b. "Dönemsel" bir karşılık olarak bakıldığında, çağdaş Türk şiiri, 'II. Meşrutiyet Dönemi" olarak alındığı gibi[17], "Cumhuriyet dönemi" olarak da alınmaktadır. Nitekim, bir bütünlük içinde "çağdaşlaşma" hareketi "Cumhuriyet dönemi"yle birlikte başlamıştır; daha doğrusu, "Cumhuriyet dönemi" bunun kendi bir anlatımıdır. Bu anlamda, *Çağdaş Türk Şiiri, "laik" ve "ulusal" şiirdir.*

c. "Tarihsel" olarak aldığımızda, "çağdaş"lık toplumsal-ekonomik oluşumların tarihi bağlamında karşımıza çıkar. Bu anlamda (tıpkı "ilkçağ"ların köleci toplumu, "ortaçağ"ların feodal toplumu, "yeniçağ"ların kapitalist toplumu karşılık vermesi gibi), çağımız "kapitalist toplum düzeninden toplumcu düzene geçiş çağı"dır. O zaman, "çağdaş"lığı bu evrensel bağ içinde görmek gerekir.

d- Nitekim, "çağdaş"lık, kendinden de açıkça anlaşıldığı gibi, "yerel" değil, "evrensel" bir kavramdır. Dolayısıyla, *çağdaş Türk şiiri* denince, bunun evrensel boyutları içinde, *"evrensel şiir" karşılığı içinde anlaşılması gerekir* aynı zamanda.

e- "Geleneksellik" karşıtı anlamda aldığımızda, bu kez çağdaş Türk şiirinin, gelenekleşmiş şiir yapısını ve dilini aşan şiir olarak alınması gerekir. Nitekim, *"özgür koşuk"un gelmesiyle birlikte, şiirde geleneksel modal yapı aşılarak, "armonik", çok-boyutlu yapıya ulaşılmış;* ayrıca dil ikiliğinden kurtularak, dilsel birlik kurulmuştur.

f- "Yöntemsel" açıdan ele aldığımızda ise, çağdaş Türk şiirinin (edebiyatın) gerçeklikle olan ilişkisine bakmamız ve "*en çağdaş yapıt çağının gerçekliğini en çok veren yapıttır*" ünlü sözünden yola çıkmamız gerekir. Çağının gerçekliğini yansıtmayan bir yapıtın (sanatsal-yaratımsal etkinliğin) "çağdaş" olabileceğini düşünmek çok zordur; ancak burda gözönünde bulundurmamız gereken yöntemsel özellik, herhangi bir yapıtın (şiirsel etkinliğin) kendi çağının gerçekliğiyle kurduğu ilişkinin kendi özelliğidir; başka bir deyişle, böyle bir ilişki gerçekçi bir ilişki olduğu kadar, gerçekçi-olmayan bir ilişki de olabilir. Ama her iki durumda da çağın gerçekliğinin algılanması, kendi çağına özgü özellikler taşır. Nitekim çağımız sanatsal süreci, bu iki doğrultuyu kendi içinde çelişkili olarak barındırır.

g- Çağdaş Türk şiirine gelenek açısından bakmak demekse, çağdaş Türk şiirinin şiir mirasını *ne* denli özümlemiş olarak bugünün gereksinimlerine karşılık verdiğine, işlevsellik gösterdiğine; toplumsal ilişkiler bütününde geçmişle "estetiksel iletişim bağıntısı"nı ne denli kurduğuna bakmak demektir.

b- Yine *gelenek açısından çağdaş Türk şiirine* bakmak demek daha önce açıkladıklarımız doğrultusunda, şiir geleneğinde sınıfsal kültürel ayrımlaşmayı da gözönüne almak, çağdaş Türk şiirinin *ne gibi bir sınıfsal-kültürel çelişki gösterdiğine ve bu çelişkin özelliğinin şiir geleneğinde geçmişle kurulan ilişki açısından yerinin ne olduğuna bakmak demektir.*

Bütün bu yönleriyle birlikte ele aldığımız zaman, *çağdaş Türk şiirinin tam olarak ve gelenek açısından, "Nazım Hikmet şiiri"yle birlikte başladığını* (ama aynı anda en yüksek noktasına da varmış olduğunu *görürüz.* Çünkü sal" olarak 20. yüzyıl şiiridir; b) "dönemsel" olarak cumhuriyet şiiridir; c) "tarihsel" olarak varolan toplumsal-ekonomik oluşumun geçiş çağına karşılık veren şiirdir; d) yalnızca yerel ve ulusal değil, aynı zamanda "evrensel" bir şiirdir; e) geleneksel modal (tek-boyutlu) şiiri, çok-boyutlu şiirle dönüşüme uğratmış, dilsel birlik içinde "dilsel zenginliği" kurmuş olan şiirdir; f) "çağının gerçekliğini en çok veren" ve en ileri şiirsel gerçekçi yönteme dayanan şiirdir; g) şiir geleneğini sonuna kadar özümlemiş, şiir mirasıyla toplumda "estetiksel-iletişim sistem bağıntısı"nı kurmuş şiirdir; ve h) en ileri, özgürlükçü, halkçı ve toplumcu şiir geleneğinin kendi günündeki karşılığını oluşturan "bireyin kendini tarihte ve toplumda özgürce gerçekleştirmesi"ni (bizde ilk kez) veren şiirdir.

Ancak, gelenek açısından çağdaş Türk şiirinin başlangıcı ve en tam anlatımı "Nazım Hikmet şiiri"dir derken, bunu "çağdaşlık"la ve "gelenek"le ilgili yukarda sıraladığımız yönlerin içiçe birlikteliği ve bütünlüğü içinde ele almakta; "çağdaş Türk şiiri"ni, hiç kuşkusuz, yalnızca Nazım Hikmet'in şiiriyle bağlayıp sınırlamamaktayız. Nitekim, bu yönlerin en genel "ortak paydası" içinde, *çağdaş Türk şiiri'nin a) ulusal ve laik ("sivil");b) evrensel şiire açık; c) modal şiir yapısınıkırmış, dil birliğine dayanan, d) bireyin kendini gerçekleştirmesine yönelik bir şiir olduğunu görürüz.*

Ama öte yandan, çağdaş Türk şiiri, yine hiç kuşkusuz, yöntemsel ve dünyagörüşsel-sınıfsal açıdan bir çelişkinliği de içerir; yani, gerçeklikle olan ilişkisinin gerçekçi ve gerçekçi-olmayışı doğrultusunda, "modernist" ve "toplumcu" şiir özelliklerini de kendinde barındırır. Böyle bir şey, geleneksel toplum yapısından ("çağdaşlaşma" yolunda) burjuvaca kapitalist topluma ve ilişkilere yönelişte, kendi içinde taşıdığı toplumsal-kültürel ayrımın bir karşılığını oluşturur. Bu anlamda, *çağdaş Türk şiirinin başlıca bir özelliği,* ("çağdaşlık" yolunda) özgürce bireyleşme doğrultusunda, birey-toplum çelişkisinin sınıfsal olarak gösterdiği özelliklerle, yani birey leşmenin *(bireyce gelişmenin)* "burjuvaca" ve "toplumcu" yöndeki özellikleriyle ilgilidir.

Dolayısıyla, gelenek açısından *çağdaş Türk şiirinin* ele alınışı, (yukarda belirtilen) "ortak payda" ve sınıfsal-kültürel ayrım içinde, *karşıt şiir doğrultularının kültür mirasıyla olan bağıntısı*'nın ortaya konmasını gerektirir.

V. GELENEKSEL ŞİİR ÇAĞDAŞ ŞİİR İLİŞKİLERİ

Bu nedenle, divan ve halk şiirlerinin çağdaş Türk şiirinin başlangıç çizgisine yakınlıkları demek, çağdaş Türk şiirinin şiirsel kültür mirasına yakınlığı demektir. Böyle bir şey, şiirsel kültür mirasının çağdaş şiirde ne denli özümlenmiş olduğunu, çağdaş şiirin geçmişle ne gibi bir estetiksel-iletişim sistem bağıntısı kurabilmiş olduğunu bize gösterir.

Ancak, daha önce de belirttiğimiz gibi, "şiirsel kültür mirasının özümlenmesi sınıfsal bir özellik gösterir; her sınıf kültür mirasına ve geleneğe kendi sınıfsal gereksinimlerine, kendi dünya görüşüne ve ideolojik konumuna, kendi insan ve tarih tablosuna uygunluk içinde bakar ve her sınıf kendinden bir önceki tarihsel aşamada kendisine karşılık veren sınıfın kültürünü kendine miras olarak alır". Dolayısıyla, *çağdaş Türk şiiri içindeki karşıt doğrultuların kültür mirasını özümleyişleri bu doğrultuların kendi sınıfsal özelliklerine bağlıdır.*

Kültür mirasının özümlenmesi ise gelenekte süreklilik'in kurulmasıdır; aşılmış biçimde değişime uğratılmamış bir gelenek süreklilik göstermez. Gelenekte "aşma" ve "değişime uğratma" ise "gelenek bilinci"ne, yani "tarih bilinci"ne bağlıdır.

Dolayısıyla, çağdaş şiir içindeki karşıt ("burjuvaca/modernist" ve "toplumcu") doğrultuların kendi sınıfsal özellikleri içinde kültür mirasına yaklaşımları, kendi sınıfsal tarih bilinçleriyle bağımlı olup, daha önceki bir tarihsel aşamada kendilerine karşılık veren sınıfın kültürüyle kuracakları bağ,bu tarih bilinci doğrultusunda gerçekleşir. Bu nedenle, "kültür mirasının elde edilmesi, bir süreç halinde gelişen ideolojik mücadelenin de bir parçasını oluşturur"[18]

Çağdaş Türk şiirinde egemenliğini sürdürmüş bulunan "yenilikçi" akımların, genelinde sanatı sınıf soyluktan soymuş olmaları, tarih (gelenek) bilincinden yoksun olmalarına yol açmıştır. Nitekim, "Garip akımı gibi, İkinci Yeni de, Türk şiir gelenegiyle bağını koparır:Garipçiler bütün bir geleneğe karşı savaş açarken, İkinci yeniciler böyle bir savaşa kalkışmazlar, ama gelenekle bir ilikşi de kurmazlar."[19] Ancak böyle bir yaklaşım, ne Birinci Yeni'yi, ne de İkinci Yeni'yi, bizce eleştirel dışı bırakır; ancak geleneksel modal şiir sanatına karşı tavırlarını gösterir (nitekim, bunun "çağdaş Türk şiirinin temel bir ortak özelliği olduğunu belirtmiştik). Bu açıdan, bu her iki "yeni" akım (Tanzimat'tan bu yana gelen) kendinden önceki geçiş döneminin "yeni" akımlarına benzemez olarak, şiirde "eski biçimler içine yeni bir öz koyma" ya karşı çıkarak, "yeni biçimler içine yeni bir içerik koyma"ya çalışmış; böylece "gelenekselllik (eski) ile taklitçilik (yeni) arasındaki (dualist, ikilikçi) çelişkiyi, "birliksellik" doğrultusunda çözüme uğratmaya çalışmış hem (birliksel) "geleneksel" şiirin modal yapısı dışında. hem de "geçiş dönemi" şiirinin "ikilikçi" yapısı dışında bir şiir aramıştır.

Ama öte yandan, bu "yenilikçi" akımların, gerçekliğin kavranış biçimi açısından gelenekle bir bağıntısı vardır. Böyle aldığımızda, Birinci Yeni'nin halk şiiri, İkinci Yeni'nin se Divan şiiri geleneği'ne olan yakınlıklarını görürüz. Birinci Yeni'nin bu özelliği, şiiri "insancıllaştırması ve toplumsallaştırması" yönünde "halkçı ve demokrat" bir özellik taşımasından[20] halkla (toplumla) estetik bir iletişim kurmaya çalışmak istemesinden gelir; bu anlamda, Birinci Yeni'ye "eleştirel halkçı" bir (küçük burjuvaca)şiir diyebiliriz.

Halk şiiriyle hiçbir gelenek bağıntısı olmayan İkinci Yeni'nin Divan şiiri ile gelenek bağıntısı, bu şiirin "seçkinci" ve "toplumsal gerçeklere uzak" şiir oluşudur.[21] Birinci Yeni toplumsallıkla ve gerçeklikle kendi bilinci doğrultusunda bir ilişki kurmak isterken, İkinci Yeni, toplumsallıkla ve gerçeklikle bir ilişki kurmak istemez; (tıpkı Divan ve Servetifünun şiirindeki gibi), "şiiri sanki edebiyat dışı özden yoksun duyarlıkların sesi sayan anlayışa sürüklenir."[22]

Öte yandan, Birinci Yeni, "çağdaşlaşma" doğrultusunda Batı'nın "burjuva hümanist" değerlerine bakarken; İkinci Yeni, "çağdaşlık" doğrultusunda Batı'nın kendi hümanist geleneğiyle ilişkisini kesmiş "geç burjuva" değerlerine bakmış; dolayısıyla, "bireyin kendini toplumda özgürce gerçekleştiremeyişi"nin şiiri olan geç-burjuva Batı şiirinin etkisinde bir şiire yönelmiştir. O yüzden, İkinci Yeni'de "bireysel ben"in şiire girişi, "bireysel ben'in olmayışı ,ya da aranışı" biçiminde olmuştur. Bu nedenle, zaman zaman öne sürülmüş olduğu gibi, İkinci Yeni'deki kapanıklık, siyasal baskının bir sonucu değil; tam tersine, (1950'lerde dışa açılmaya birlikte tanıdığı) geç-burjuva Batı şiirini "yeni (çağdaş) şiir" olarak kendine almasının bir sonucudur.

Ancak, toplumda demokratikleşmenin tam olarak yerleşmeyişi, hiç kuşkusuz şiirsel yaratımda da etkisini siyasal baskı biçiminde göstermiş; "otoriter yönetim karşısında edebiyat hiçbir dönemde aradığı özgürlüğe kavuşamamış, ...toplumsal gerçeklerden ve önemli hesaplaşmalardan uzak durmuştur."[23] Ama, *şiiri siyasallık dışı görmek, hem Birinci Yeni'nin, hem de İkinci Yeni'nin kendi bir ortak şiir anlayışı özelliğidir;* onun için, bu her iki (siyasal ve estetik etken), Birinci Yeni'de ve İkinci Yeni'de çakışarak, bu her iki şiiri de genelde *status quo*'yla uzlaşan "yeni"ci şiir kılmıştır.

Birinci ve İkinci Yeni'nin yukarda belirttiğimiz özellikler içinde şiir gelenegiinde yer alışı, ancak "gele-

nek bilincinden yoksunluk" içinde geleneğe karşı çıkışı, toplumun genel egemen kültürel ideolojisinden kaynaklanır. Çünkü, "yeni" toplumda, geçmişi olumsuzlayacağı yerde, yadsıdığı için, geçmişin kültür mirasını özümleyememiş, bir anlamda kültür mirasını "yok saymış"; "tarihsel-eleştirel özümleme" yapamadığı için, "tarihsellik ile güncellik arasındaki çelişki"yi çözüme uğratamamıştır. Bunun başlıca nedeni, kültürün toplumsallık sınıfsallık ve tarihsellikten soyutlanarak ele alınışı olmuştur. "Çağdaşlık", toplumsal-tarihsel içeriğiyle değil, ama zamansal biçimiyle kavrandığı için, gelenek bilinci içinde kültür mirası özümlenememiş; ayrıca, sınıfsallık (siyasallık)dışı bakışın doğal bir sonucu olarak, Batı kendi sınıfsal çelişkin bütünlüğü içinde görülmemiş; kendi sınıfsal geçmişini, hümanist, ilerici ve devrimci geleneğini yadsımış bulunan geç-burjuva Batı sanatı'nı "çağdaşlaşma uğrağı" olarak alınmış; bu yüzden, "yeni"ci çağdaş Türk şiiri doğrultusu, gerek kendi şiir geleneğinin, gerek Batı şiir geleneğinin gerçekçi, devrimci, toplumcu özelliklerinden yoksun kalmış, bunun karşılığı olan hümanist idealleri taşıyamamış, bu yüzden de kendi toplumsal varlığına "yabancı" kalmıştır.

Dolayısıyla, bugün şu yada bu yolda yürütülen "yeni"ci, kapalı yada soyut şiirin, yukarda açıkladığımız aynı özellikleri göstereceği doğalsa da, burda üstünde duracağımız önemli şey, *şiirsel biçimlendirme araçları ile şiirsel yaratım yönteminin özdeş görülmemesi gerektiği*'dir. Çünkü, şiirsel yöntemde önemli olan, gerçeklikle olan ilişkinin ne gibi bir özellik gösterdiğidir. Söz gelişi, gerçekçi şiirde de, gerçekçi-olmayan şiirde de, ya da başka bir düzlemde dile getirirsek, biçimci şiirde de, biçimci-olmayan şiirde de, kapalı biçim kullanılabileceği gibi, açık biçim de kullanılabilir. Gerçi (modal, tek-boyutlu geleneksel şiir yapısıyla geleneksel toplum yapısı arasında yada "serbest nazım"a dayalı çok boyutlu şiirle "serbest toplum" yapısı arasında bir benzeşlik kurulabilirse de), (sanatta, şiirde) biçimlendirme araçları ile ideolojik değerlendirme arasında doğrudan bir bağıntı kurulamaz. Nitekim, halk şiiri de, Divan şiiri de, birer modal şiir olarak "kapalı" şiirdirler, buna karşılık, ideolojik farklılıkları içerirler; öte yandan, toplumcu gerçekçi şiir de, söz gelişi, İkinci Yeni'nin toplumcu ve gerçekçi-olmayan modernist şiiri de, özgür koşuklu yada "serbest şiir'dirler, ancak aralarında temel yöntemsel-ideolojik farklılıklar gösterirler. Bu nedenle, her şiir, her türlü şiirsel biçimlendirme araçlarından yararlanarak değişik yapılar gösterebilir, bunun için de "geçmiş" sanattan (ulusal kültür mirasından olduğu kadar, "evrensel sanat"tan (evrensel kültür mirasından da) yararlanabilir ve ancak bunları tam olarak özümlemiş olması sonunda, içerik biçim bütününde gerçek "Yeni"yi oluşturabilir.

O yüzden, şiirsel biçimlendirme araçları ve şiirsel yapılaştırmalar açısından "ne eski, eski olduğu için atılır, ne de yeni yeni olduğu için alınır"[24], şiirsel yöntem açısından "gereksizse atılır, gerekliyse alınır". Bu "gerekli" ayıklama, seçme ve alma ise, kültür mirasını özümlemenin başlıca yönlerinden biridir; böyle bir şey, gelenek açısından şiirin işlevselliğiyle, ne gibi gereksinim ve çıkarlara karşılık verdiğiyle ölçülü olup, *şiirsel biçimlendirme araçlarını* (mi'celikten kurtarıp), *"niteliksel bir değere dönüştürme"* yle[25] olanaklıdır. Çünkü, şiirsel biçimlendirme araçları hiçbir zaman kendi başlarına estetik bir değeri oluşturmazlar; bu değerler, her şairin kendi sınıfsal-estetik bakış açısına göre ortaya çıktığı için, sonunda içerik-biçim bütününde, sınıfsal-estetik bir özellik gösterirler; tüm "poetika"yı belirleyen sınıfsal-estetik özellik içinde niteliksel bir değere kavuşurlar.

Onun için *şiirsel-kültür mirasının gelenekte özümlenmesi, tüm bir "poetika"nın özümlenmesiyl olanakdışıdır*. Çağdaş Türk şiirinin başlangıç çizgisi nitekim burda yatar; Nazım Hikmet şiiri'nin gelenek açısından çağdaş Türk şiirinin başlangıcını (en tam olarak) oluşturmasının nedeni budur: gerek Divan şiirinin, gerek halk şiirinin "poetika"sı, Nazım Hikmet şiiri'nde sonuna kadar özümlenmiştir. Böyle bir şey, toplumcu gerçekçi çağdaş Türk şiirinin başarısıdır. Çünkü, bu şiir: a) gelenek (tarih) bilincindedir; b) sınıfsallığının bilincindedir. Bu yüzden, şiirsel kültür mirasına "tarihsel-eleştirel" olarak yaklaşmış; "tarihsellik ile güncellik arasındaki çelişki"yi (özellikle, *Şeyh Bedreddin Destanı*'nda görüldüğü gibi) çözüme uğratmış; bunu yaparken de, kültür mirasından değerli olan ne varsa kendine aşılmış olarak özümlemiş, yani şiirde gerçek "yeni"yi yaratmış[26], dolayısıyla kendisi "geleneğin bir uğrağı" haline gelmiştir. Şiiri, bireyin kendini tarihte ve toplumda özgürce gerçekleştirmesinin estetik bir anlatımı olarak gören bu şiir, bu nedenle, "hiçbir dönemde aradığı özgürlüğe kavuşamadığı" halde, "toplumsal gerçeklerden ve önemli hesaplaşmalardan uzak" durmamış; böylece, şiiri yaşamın itici bir gücü haline, yani tarihi değiştirici bir güç haline getirmiştir.

1– Alman İdeolojisi, s. 82, vb., çeviren: S.Hilav, Sosyal Yayınlar, 1968.
2– Hans-Dietrich Dahnke, Erbe und Tradition in der Literatur (Edebiyatta Miras ve Gelenek), s.37, VEB Bibliographisches Institut, 1981.
3– a.g.e., s.64
4– Yahya Kemal, Edebiyata Dair, s.31, s 64, 1971.
5– S. Hilav, "Türkiye Defteri" Dergisi, s.528, 1975.
6-11 Aziz Çalışlar, Günümüzde Sanatsal Kültür ve Estetik, s.132-35, 143-44, Cem Yayınevi, 1983.
12- R. Mutluay, 100 Soruda Türk Edebiyatı, s.117, Gerçek Yayınevi, 1969.
13- a.g.e., s. 130
14- Yahya Kemal, a.g.e., s. 73.
15- R.Mutluay, a.g.e., s. 135.
16- a.g.e., s. 134
17- R. Mutluay, 100 Soruda Çağdaş Türk Edebiyatı, s.6, Gerçek Yayınevi, 1973.
18- Sargut Şölçün, Tarih Bilinci ve Edebiyat Bilimi, s. 22, Dayanışma Yayınları, 1982.
19- A.Bezirci, 2. Yeni Olayı, s.8-9, Tel Yayınları, 1974.
20- Özdemir İnce, "Şiirde Gelenek", Yarın Dergisi, Ekim 1985.
21- A.Bezirci, a.g.e., s. 28.
22- Rauf Mutluay, 100 Soruda Türk Edebiyatı, s.115.
23- Rauf Mutluay, 100 Soruda Çağdaş Türk Edebiyatı, s. 496
24- A. Bezirci, a.g.e., s. 70 (alıntı Mehmet Akif).
25- Yahya Kemal, a.g.e., s. 255.
26- Aziz Çalışlar, a.g.e., s. 181.

Cahit Külebi "Çağcıl Türk şiirini oluşturanlar son yıllara kadar genellikle geleneği yıkmaya çaba gösterdiler."

■ Sözlük, gelenek kavramını şöyle açıklıyor: *" Bir toplumda, bir toplulukta, eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve dokunuşlar."* Bu betimlemenin adını koyalım. Bunun adı, bal gibi "Tutuculuk"tur. Bu anlam gericiliğe dek uzanır. Bu tür gelenekten, olsa olsa, yemek yapımı, konukseverlik, öbür yaşantı ayrıntıları gibi alanlarda yararlanılabilir. Benim özellikle sanat yönünden "gelenek" kavramından anladığım, yukarıda aktardığım betimlemenin dışındaki oluşumlardır. Anlayışıma göre, özellikle şiirde, yukarıdaki betimleme benimsenirse, ortaya öyklinme ve özenme ürünleri çıkar. Örnek vermek gerekirse, Mehmet Çınarlı adlı bir gerici ve yeteneksiz ozanın şiirleri öykünmedir. Şiirlerini çok sevdiğim Attila İlhan'ın "Tutuklunun Günlüğü"ndeki *Rubai* (!)ler ise özenti niteliğindedir. Bir de Nâzım'ın *Şeyh Bedrettin*'i var. İşte, özenti de, öyküneme de olmayan, kendi geleneğini kendisi yaratan bir gelenek yansımasına iyi bir örnek. Bu anlayışımın bir betimleme ile açıklanması benim için kolay değil. Ama içtenlikle inancım budur.

■ Gelenek açısından, çağdaş Türk şiirinin başlangıcı Nâzım'a dek uzanır. En başarılı örneği de zaten, yalnız o verdi. Halk geleneğinde ise söylenilebilecek kimi şeyler vardır. O denli büyük eleştirmenlerimiz, irdelemecilerimiz var. Bir gün tenezzül edip bu konuya onların eğilmelerini dilemekteyim.

■ Bağışlayın *"Çağdaş Türk şiirinin var olan gelen ği"* deyiminizi anlayamadım. Çağcıl Türk şiirini oluşturanlar son yıllara kadar genellikle geleneği yıkmaya çaba gösterdiler. Batı şiirini bilenler de büyük oranda Batıya öykünüp durdular. "Birinci Yeni" adı, eskiden yoktu. Garipçiler ile o sırada şiir yazanlara bir takım işgüzarlar sonradan bu adı taktı. Sanırsam "İkinci Yeni" söylencesinin benimsenmesi için... Aslında, "Birinci Yeni"ye bir ad takılması önemli ise, "Üçüncü Yeni" demek daha doğru olurdu. "İkinci Yeni" söylencesine gelince: Tohuma kaçmış Oktay Rifat mı, Behçet Necatigil mi, İlhan Berk mi "İkinci Yeni"yi oluşturdu? Bu adın kullanılması gerekiyorsa bir ozan için kullanılabilir. O da Cemal Süreya'dır.

Yine bağışlayın, kapalılık, soyutluk, somutluk sloganlarından ben bir şey anlamıyorum. Çağcıl yazında özendiğimiz Batı şiirinde var mı böyle adlandırmalar? Bırakalım yapaylıkları. Şiir yazalım. ●

Yoktunuz

birazdan şimşekler düşecek ~~kıyılara~~
çocukların yüzlerine oturacak mevsim
size saçlarının tutuştuğunu söylüyorum
tutuşan her yanımla suyu bekliyorum

beni konağınıza çağırdığınız geceler
işi gücü bırakıp şiire sokuldum; çıplaktım
o çikin elli kızlardı yağmurlarını dizdiğim
boynuma ve her yerime bir bir; yoktunuz

şimdi başka rüzgarın önünde yazılıyor defterim
nilüferler düşüyor ağzıma eğildiğim sulardan
size aşkın başladığını söyliiyorum
başlayan her şeyle biraz daha büyüyorum

M.Mesut Ertuğay

BİR SAİR yevtuşenko

Taner Uğur

Daha önce, 1968 yılında Ant Yayınlarınca "Yaşantım" adıyla yayınlanan Erken Yazılmış Bir Yaşam Öyküsü, büyük Sovyet şairi Yevtuşenko'nun yaşam öyküsü ve şiir serüvenini, ülkesinin o dönemlerde içinde bulunduğu politik ve sanatsal konum çerçevesinde anlatan bir kitap.

Yevtuşenko toplumcu gerçekçi edebiyata yalnızca şair olarak değil, dünya görüşünün getirdiği çok yönlü görevler açısından katılmaktadır. Şair her yerde olduğu gibi doğrunun iyinin ve güzelin yanındadır. Yurduna ve insanlara karşı sorumludur. Özellikle batıda "renkli bir sima" olarak tanıtılmasına karşı çıkar, halkından ve devrimden yana olduğunu söyler. O daima halkına ve dünya görüşüne yaratıcı bir biçimde sadık kalmasını bilmiştir. Onun şiiri, yeni yaşamın sorunlarını ve çelişkilerini çözmekte yine devrim öncesinde olduğu gibi insani olanın savunusu biçimine dönüşmüştür. O halde şiirin; toplumun utkuya ulaşmasında nasıl bir büyük görevleri varsa, utkudan sonra da yığınların ve insanların yaşamında, hayatın yeniden yaratılması ve dönüştürülmesi eyleminde daha büyük görevleri yükleneceği açıktır. Yevtuşenko'nun şiiri bu görevleri yüklenmiş bir şiirdir.

Yevtuşenko böylece yaşam öyküsünü ve kendi şiir serüveniyle kaynaşmış Sovyet Edebiyatı'nın genel bir akış tablosunu çizmekte ve kendine bir yer bulmaktadır. Bu bir bakıma ülkesinin ona kazandırdıklarının ülkesine geri dönüşü gibi görünmektedir. Yani çekilen acıların, büyük çabaların, genel dönüşümün güçlüklerini yaşayan yeni insanın şiirde bir yansıması olmaktadır. Öte yandan yeni insan gökten zembille inmemektedir. Derin, büyük bir geçmişi vardır ülkenin. Gogol'lerin, Tolstoy'ların, Gorki'lerin dile getirdiği o büyük, geniş ülkede, derin bir tarih, felsefe ve kültürün ağırlığı vardır. Devrimle dönüştürülmüş toplumsal sistemin ve yeni yaşamı kurmaya çalışan insanların maddi ve manevi pekçok sorunları bulunmaktadır. Burda geçmişin gelecek için yeniden yoğrulması insanların alınteri ve mutluluğu ile kaynaştırılması gerekmektedir. Ama Yevtuşenko'nun da belirttiği gibi bu dönemde edebiyat; çeşitli şartların zorunlu sonucu olarak, ağır ve büyük sorumluluk altında, yanlış uygulamalar karşısında yine de utkuya olan inançlarını dirençle sürdüren bir halkın zor günlerinin, savaş yıllarının getirdiği yıkımlara rağmen mücadeleyi sessizce sürdüren bir halkın sonsuz üçünün bir anlatımına dönüşmektedir. Çünkü otuzlu yılların toplumsal sorunları ne denli farklıysa, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişen tabloda da durum ve sorunlar bir o kadar farktıdır. İkinci Dünya Savaşı'yla birlikte bir savaş edebiyatı gelişmiştir. Savaş bitince yine insanlar evlerine işlerine dönmüşlerdir. Savaş kazanılmıştır fakat geride yıkılmış bir ülke, dağılmış aileler, sakat insanlar bulunmaktadır. Ve artık şiir "cephedeki" savaştan sözedemezdi. Çünkü savaş bitmiş ama acılar yine de sürüyordu. Ve hayat insanlara, topluma yeni şartların dayattığı daha yeni daha çetin görevler yüklüyordu.

İşte bu noktada şiirin, konu, içerik, biçim açısından, şiirin dışındaki hayatla birlikte büyük devinişini görür gibi oluyoruz. Şiir özel konumundan dolayı çabuk tepki vermektedir. Roman ve diğer türler daha başka. Ama şiir ve şairler ön planda yer almaktadırlar. Yevtuşenko'nun şiiri böyle bir dünyada, doğmatik düşüncenin zincirini kırmakta, daha güzel bir dünyanın gerçekleşmesini geciktiren düşünce ve tavırların maskesini düşürmekte ve değerlere yeni bir dirilik kazandırmaktadır Yeni insanın da aşık olabileceğini ve bütün bunların utku, ülke ve ulus sevgisiyle kopmaz bir bütün oluşturduğunu ve ideolojinin belirleyiciliğini bize bir kez daha kanıtlamaktadır.

Şair halkın sorunlarından soyutlanamaz. Doğrudan onun adına konuşmasa bile onun kendi adına konuşmasına yardımcı olmaktadır. Halk da ona yaşamı ve gerçeği ile rehber olmaktadır. Çünkü her türlü felsefi-ideolojik önermenin doğruluğunun ya da yanlışlığının biricik ölçütü hayattır ve ondan başka da bir kanıtlayıcısı bulunmamaktadır. Yevtuşenko da şiirlerine yapılan eleştiri ve karalamalar karşısında bu gerçeğe güvenmektedir.

Yevtuşenko'nun şiirleri yalnız ulusal değil ama aynı zamanda evrensel bir içerikle yüklüdür. Şair enternasyonal bir coşkuyla doludur. Dünyanın her yerinde zorbalığa ve gericiliğe karşıdır. Bu durum şiirlerinde çeşitli biçimlerde somutlanır. O, dünyanın bütün ezilen halklarının yanındadır ve halkların mücadelesine omuz vermektedir.

Yevtuşenko'nun şiirleri lirik, içten, yalın duygularla doludur. Belli, somut bir durumun hareketlenmesinden varır imgeye. Tek başına süslemeden yana olmadığı hemen görülür. Daima insanlar için,anlam ve düşünce için bir süslemeden yanadır. Şiirlerinde eğretileme, mecaz ve diğer söz sanatları kendiliğinden bir rahatlık içinde görünürler. İmge dizelerde değil şiirin bütününde, şiirde dile gelen tavırda, duygusal coşkunun kendinde görülür. O daima bütün bir anlamın, şiirsel bir düşüncenin en yüce şiir olduğunu savunur gibidir. Şiirlerinde yaşamı seven, tezlim olmayan, neşeli, kavgacı, isyankar, çocuksu bir görünüm vardır. Duyarlıkla ideolojik kavram ve değerler organik bir bütünlük içindedir. Değerler sistemiyle şiiri arasında çok kısa bir yol var gibidir. Ve öyledir de. Çünkü dünya görüşü yaratımı belirlemektedir.

İzlenimci ressamların resimlerine benzeyen dizeleri salt nesnelerin görünümleriyle ya da bir coşku, bir durumla sınırlı kalmaz hiç bir zaman. O bu yakınlık ve içtenlikle insanlığın en genel en temel sorunlarını estetik düzeyde kolayca biçimler. Zima Kavşağı gibi uzun şiirlerinde tarihsel perspektif içinde yaşamı sorgular. Şairin tek başına şair olması onun için yetersizdir. Bunu kendi yaşamıyla da kanıtlar. Şair halkının yanında onun mutluluğu için çalışmalıdır. Şiir hayatı doğrudan değiştiremez ama onun değiştirilmesini koleylaştırmalıdır. Yani hayatın değiştirilmesinde aktif bir rolü olmalıdır demektir bir bakıma bu. Şiir ona göre insanların yaşamına girmeli, gündelik bir parçası olmalıdır.

Yevtuşenko'ya yine onun dizeleriyle karşılık verelim:

'usandığımzaman gerçeklerin
yalanından/
kayan küstah başından
tunç Nazım'ı hatırlarım
ve sesini
biraz hançeri
'Merhaba Kardeşim...

şiir penceresi

Şiirde Ritm ve Ses

Ritmi en geniş anlamında perde ve tempo farklı aralıklarla düzenlenmiş sesler dizisi olarak tanımlamak mümkün. Ritm toplu çalışmanın bir gereği olarak doğmuştur. Toplu çalışmayı kolaylaştıran, coşturucu türkülerin doğmasına yolaçarak, insanoğlunun estetik anlamda yaratıcı faaliyetlerinin bütün alanlarında ve aşamalarında varolagelmiştir.

Ritmle çalışma arasında diyalektik bir bağ vardır. Bu bağ sözlü dili doğurmuştur. Hep birlikte yapılan bir iş sırasında belli hareketlerin birlikte yapılmasıyla tutulan ritm, belli seslerin insan eylemlerine eşliğini getirmiştir. Gemicilerin heyyamole, hop vb sesleri buna örnektir. Bunlar gücün tek bir noktada toplanması eylemini kolaylaştıran hamle sesleridir.

Çalışma arasındaki ritme uygun sözlerin, naraların atılması daha da genişleyerek o anda insanların duydukları düşündükleri şeylerin de bu kapsamda söylenmesini sağladı. Bu biçim daha da genişleyerek türküler düzeyine ulaşmış oldu. Böylece hem çalışma durumu, hem çalışan insanların toplumsal durumu, psikolojik gerçekleri türküler şeklinde ifade edilebiliyordu.

Giderek karmaşık bir biçim ve içerik kazanan toplumsal üretimle birlikte türküler de çalışma sürecinden ayrıldı. Toplumsal yaşam ve bireyin gerçeği değiştikçe söze yüklenen işlev de arttı. Şiir türküden de koparak daha karmaşık, daha yoğun bir duyarlığı yüklenerek, daha zengin bir yapı, ses, ritm ve olanaklarla "modern şiir" düzeyine yükseldi.

Sözlü halk yaratımları ve klasik şiirde biçim: ses, uyaklar, açık ve kapalı hecelerin düzenli birliği ve hece sayısına, vurgulara bağlanmaktadır. Özgür ritm ise, bütün bunların dışında, şairin iç dünyasında yansımasını bulan dış dünyanın sonsuz devinimlerinden alır gücünü ve düzenini. Her şiirde sözcüklerin yeri, dizelerin uzunluğu, kısalığı, tek şiir içindeki yeri ve önemine göre belirlenir. Duyarlık ve düşüncenin en tam biçimde verilmesine yöneliktir. Özgür ritm klasik şiirin getirdiği ses ritim olanaklarından da yararlanır. Ancak bunlara çağdaş bir içerik ve anlam yükleyerek yapar bunu.

Ritm kuşkusuz şiirin en önemli yapıtaşlarından biridir. Ancak şiirde ritm başka faktörler tarafından belirlenir. Kabaca içerik diyebileceğimiz duygu yoğunluğunun türü, karmaşıklığı, berraklığı, karakteri, çoğu zaman ritmi de kendine uydurur. Yani ritm şiirin yaşamla kurduğu heyecansal bağlantının sözler bütünü içindeki tınısal düzenidir. Şiirde ritmin yeri ve önemini abartan ve bunu estetik bir tarz halinde getiren şairler olmakla birlikte bunlar ritmin şiire sunduğu olanakları ortaya çıkarmışlardır. Bu şairlerden en belli başlısı Mayakovski'dir. Onun şiirinde öz önceden belirlenir. Sonra belli bir ritm düzeni bulunur ve bu ikisi birbirine çok karmaşık bir süreçten geçerek örtüştürülür.

Mayakovski'ye göre ritm şiirsel yapıtın içinde baştan sona gümbürdeyerek ona ses veren temel ögedir. Sözcükler yavaş yavaş bu sözsüz gümbürtünün içinden çıkarak belirir, beliren bu sözcüklerin bazıları çekip gider ve daha geri gelmez, bazılarıysa kalır, ve kırk kez debelenir, kıvranır. Bazan da en önemli sözcük en önce belirir ve diğer sözcükler şiirin anlamını belirleyen bu temel sözcüğe bağımlı yerlerini alırlar. O'na göre ritmi oluşturan bu sözsüz gümbürtünün nasıl oluştuğunu bilmek zordur. Bu ritm, aralıklı seslerin hareketlerin tekrarından, şairin yaşadığı fiziki-psikolojik-sosyal ortamın görüngülerinden yani iç dünya ile dış dünyanın sonsuz ilintisinin "bir hiç'imde" düzenlenişinden doğmaktadır. Denizin uğultusu, adımlarımızın hızı, şehrin gürültüsü, bir keman sesi, yahut ansızın karşımıza çıkan herhangi bir şey şairde ritm duygusunun doğmasına yol açabilir. Zaten modern şiir ve müziğin çağımızın zengin ritmine en uygun biçimde denk düşen iki sanat biçimi olması da bu yüzdendir.

Yine Mayakovski ritmin kaynağı konusunda da şöyle der; "Ritmin benim içimde mi yoksa dışımda mı bulunduğunu bilmiyorum, büyük olasılıkla içimde oluşuyor. Ama uyanması için birşeyin beni sarsması gerekiyor. Tıpkı bir keman sesinin, herhangi bir keman sesinin, piyanonun derinliklerinden bir yankılanmayı çıkarıp gelmesi ya da bir asma köprünün üzerinde uygun adım yürüyen karıncaların etkisiyle yaylanmaya başlayarak yıkılma noktasına gelmesi gibi."

"Ritm şiirin temel gücü, temelinde yatan erkidir. Açıklayamazsınız. Ancak mıknatıslamadan ya da elektirikten sözedermiş gibi sözedebilirsiniz ondan. Mıknatıslanma da elektirik de erkin belirtileridir. Bir şairin birçok şiirinde giderek yapıtlarında ritm aynı olabilir. Ama gene de bu yapıtlar tekdüze olmaz çünkü ritm öyle karmaşık öylesine dantel gibi bir şeydir ki bir çok uzun şiirde bile tüketilmez sunduğu olanaklar."

İngiliz şairi Yeats'e göre de "ritmin amacı, düşünceye dalma anını, uyur ve uyanık olma anını uzatmaktır. Biryandan tekdüze ninnisiyle bizi uyutmaya çalışırken, biryandan da çeşitliliği'yle uyanık tutarak yapar bunu, bu serime içinde istemimizin baskısından kurtulan düşüncelerimiz de kendini simgelerle açıklar."

Yeats'in ve Mayakovski'nin belirttikleri gibi ritm; bizi söz söylemeye iten psikolojik bir dalganın kaldırma gücüdür. Şair bu akışkan zeminde yaratıcı şiiri. Şiir bu güçle varır varacağı yere. Çünkü gerçekten de şiirin temelinde yatan erktir o.

• YARIN

okuma notları...

LATİN AMERİKA BAŞKALDIRIYOR
NUR DOLAY
SÜREÇ YAYINEVİ
Eylül 1985, 197 s
1000,KDV

Latin Amerika keşfedildiğinden beri, Avrupa ve Kuzey Amerika sermayesine dönüşmüş ve dönüşmektedir. Herşey toprak, yeraltı zenginlikleri, üretim ve tüketim güçleri, ve insanlar. Ülkelerin üretim tarzları ve sosyal yapıları, kapitalizmin evrensel çarklarına zincirlenişleri göz önüne alınarak dışardan belirlenmiştir. Avrupa ve Kuzey Amerika'nın yanı sıra her ülkenin kendi güçlü komşuları, kendi sınırları içinde de yerel el emeği ve üretim kaynaklarının büyük kentler ile limanlar tarafından sömürülmesi iki halkalı zincirleri aşan bir zincir haline getiriyor.

Gazeteci-yazar Nur Dolay kitabında Latin Amerika ülkelerinden Şili, Arjantin, Uruguay, Brezilya Bolivya, Peru ve Paraguay'daki gözlemlerini anlatmakta.

Ülkelerin sosyoekonomisi, uygulanan baskıları, yaşamdan kesitler olarak okuyucuya sunmakta.

Bütün bu ülkelerde, ortak sorunlardan en büyüğü yaşamın bir parçası haline getirilen baskılardır. İnsanlar ölümle karşı karşıya getiriliyor, yaşlı-genç, hatta düzene karşı olduklarının söylenmesi dahi gülünç olan çocukların da toplu kıyımlarda yer aldığı anlatılmakta.

Şili'de Halk Hakları Komitesi üyesi olan bir öğretmen, "Değişik olan, İnsanlar artık korkmaktan kormamayı öğrendiler" diyor.

İnsanlar artık edilgenlikten çıkmaya başlamış durumdalar. Örneğin; "Şili halkı yeniden düşünmeyi öğreniyor" diye anlatıyor yazar. Yaşanılan diktatörlüğe karşı insanlar yeniden harekete geçmiş durumda. Filizlenmeye başlamış olan umudun küçümsenmeyecek durumda olduğu anlatılmakta.

Kapitalist üretim ilişkilerini yoğunluğuyla yaşayan ülkelerdeki Ekonomi Politika, Arjantin anlatdırken bütünleşebiliyor. "Kalın cüzdanlara rağmen insanlar kendilerini pek güvencede hissetmiyorlar" diye yazıyor Nur Dolay. Borçlandırma mekanizmaları, artan enflasyonla iyice zorlaşan yaşam koşullarında ölmeyecek ancak sürenmekten de kurtulamayacak durumda olduklarını vurguluyor. "Son yıllarda uluslar arası planda kendilerini daha yanlız hissediyor askerler. İşkence ve terör uygulamalarının hesabı isteniyor diktatörlerden" diyor.

Yalın ve akıcı bir anlatıma sahip olan bu kitap okuyucuyu anlatılanlarla bütünleştirebilmekte.

Yasaklarla dolu olan yaşamda insanların geç de olsa, umutla bir şeyler yapmaya çalışması, ilk önceleri karamsarlığa itilen okuyucuya güneşli bir pencere açıyor.

Toplumsal hareketliliğin en sıcak yaşandığı bölgelerden biri olan Latin Amerika, Nur Dolay'ında pek çok yönüyle ortaya koyduğu gibi, dikkatleri üzerinde toplamayı sürdürüyor.

BİR ÇİZGİDE
Karikatürler
Ferruh Doğan
Cem Yayınevi, 160 s. 770 Lira

"Nerede bir yanlışlık, nerede birkötülük, nerede bir çirkinlik, nerede bir haksızlık varsa orada bir karikatür vardır.

Karikatür bir savunmadır; yanlışa karşı doğruyu, çirkine karşı güzeli, kötüye karşı iyiyi, haksıza karşı haklıyı, savaşa karşı barışı savunur."

Bu satırlar, Ferruh Doğan'ın beşinci karikatür albümü olan Bir Çizgide'nin önsözünden. Çağdaş karikatürün amacını, nedenini niçinini yalın bir şekilde özetleyen bu satırlar, bu nedenle aynı zamanda bir sonsöz niteliğini de taşıyor.

Ama aynı karikatürün ve karikatürcünü kürsülerden, en yetkili ağızlarca suçlandığı, hakkında "suç duyurusu"nda bulunulduğu günler o kadar uzak değil. Bırakalım birkaç yıl öncesini kaç yüzyıldır bir nükte yüzünden şairlerin, yazarların boynunu vurduranların hüküm sürdüğü topraklarda yaşamıyor muyuz?

Albümün kapağında '40.Yıl' yazan bir bant var. Düşünmenin yasaklanmaya çalışıldığı bir ülkede 40 yılını çizgi diliyle toplumun, doğanın çelişkilerini, sorunlarını, değişimini vermeye ayıran bir sanatçının kalıcılığının, sürekliliğinin 210 karikatürlük bir özeti Bir Çizgide. Bu da onu, salt çizgiyle ve mizahla ilgilenenler için değil, tüm 'düşünenler için' bir başucu kitabı yapmaya yetmiyor mu?

Üniversite...
YÖK...

GENEL OLARAK YÖK

(Doğal-ya da bedeflediği - sonuçları)

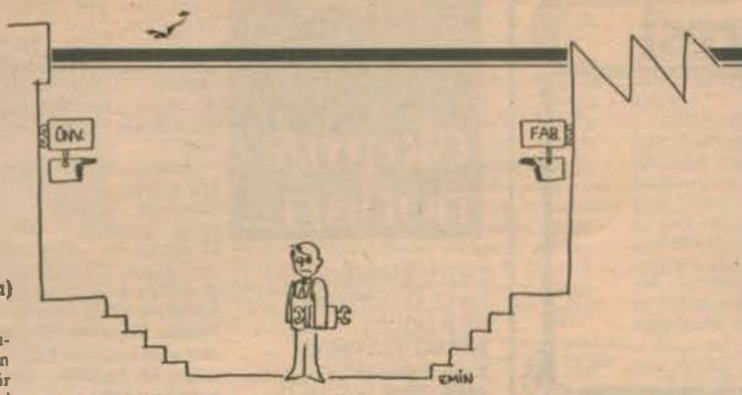

ÜNİVERSİTENİN toplumsal bir kurum olarak örgütlenme biçimi ile onun amaç ve idealleri esasında doğrudan bir bağımı vardır. Acaba günümüz Türkiye'sinde üniversite bu örgütlenme biçimiyle, çağdaş üniversitenin gereklerini yerine getirebilmiş midir? (getirebilecek midir?)

Bu açıdan üniversite düzenine baktığımız da ilk görülen: Yüksek öğretimin merkeziyetçi, hiyerarşik bir yapıda örgütlendirilmiş olduğudur. Bu yapının başında, merkezi bir karar, yürütme ve disiplin organı olarak, en geniş yetkilerle donatılan "Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK)" vardır. YÖK ve hiyerarşi içindeki diğer kurullarda (Üniversiteler Arası Kurul, Üniversite Senatosu vb tümünün en temel özelliği, kurumlarca seçim yoluyla değil, yürütme erkince atama yoluyla oluşturulmalarıdır. Üstelik, yürütme tarafından atanan kimselerin üniversiteden olma zorunluluğu da yoktur. Hatta YÖK'e seçilenlerin üyelikleri de, yürütme erkini en üstü olan Cumhurbaşkanı'nın onayı ile kesinleşebilmektedir. Üniversitenin, üniversite dışından yönetilmesi'ne yol açan bu sistem içinde, özerklik ve demokratik işleyişten söz edilemez.

Aslında YÖK, üniversitelerimizin bugün ilk kez karşılaştıkları bir kurum değildir. Yine olağanüstü bir dönem olan 12 Mart 1971 sonrası yapılan anayasa değişikliklerine uygun olarak çıkarılan "Üniversiteler Yasası"nda da, Yüksek Öğretim Kurulu öngörülüyordu. Bugünkü YÖK düzenlemesiyle karşılaştırıldığında daha olumlu hükümler de taşıyan 1973 düzenlemesi, Anayasa Mahkemesi tarafından, Anayasada (61 Anayasası) yer alan, üniversite özerkliğine aykırı bulunarak iptal edilmiştir.

Anayasa mahkemesinin kararının bir bölümünü "yüksek öğretimin bu örgütlenme biçimiyle, üniversite özerkliğinin bağdaşamayacağını ve üniversiteyi tamamen siyasal iktidarların etkisinde bırakacağını göstermesi bakımından" ayrıca belirtmekte yarar görüyoruz.

"Kulun oluşum biçimi gözönünde tutulursa bu kuruluşun üniversiteler üstü değil üniversiteler dışı bir neteliğe sahip olduğu hemen meydana çıkar. Bir kuruluşun üniversiteler dışı veya üstü olup olmadığı sorunu o kuruluşun bütü üyelerinin sadece üniversite profesörü olup olmamasına dayanarak çözmek olanağı yoktur. Aynı zamanda üyelerin tümünün üniversite yetkili organlarınca seçilmesi bu konudaki kesin ölçüyü belli eder. Yüksek Öğretim Kurulu üyelerinin çoğunluğu yürütme organına mensup veya yürürme organınca seçilenlerdir. Böyle olunca kurulun üniversitelerin yönetimine katılacak veya yönetime etki yapacak nitelikte karar alma yetkileriyle donatılmış olmaması gerekir." (Ankara Üniversitesinin açtığı iptal davası sonucu verilen karardan. Karar sayısı: 1975/22)

Benzer siyasi koşullarda Türkiye'nin gündemine gelen ve 80 sonrası, anayasal bir kurum olarak üniversite yaşamına giren YÖK'ün bugünkü düzenlemesi ve uygulaması sonucunda: Yüksek öğretim kurumları ülke sorunlarına karşı duyarsız, suskun, tartışmadan yoksun bir durumda, gerçek yol gösterici olan bilimi üretemez duruma gelmiştir. Bilimsel üretim ve tartışma yerini çağdışı yasaklamalar almıştır.

"Artık böyle bir üniversitede bilim özgürlüğü yada bilimsel özerklikten söz edilemez. Tüm yükseköğrenim alanı tıpkı askerlik alanı gibi bir bütün olarak, devlet yaşamının bir parçası halini almıştır. Böylece "Avrupada yüzyıllar içinde gerçekleşmiş bulunan üniversite idealinin tarihsel temellen Türkiye'de tasfiye edilmiştir." (Ord. Prof. Dr. ERNST E. HIRSCH-Yeni Türk Yüksekokullar Yasası" ("Das neu Turkische hochschulgesetz") adlı makalesinden, Wissenschafts Förderung.. dergisi, 15.cilt, sayı 2, Haziran 1982)

Tüm bunlar karşısında, YÖK'ün içinde yer aldığı 1982 Anayasasının hazırlayıcılarından, Prof. Orhan Aldıkaçtının şu sözleri de başka bir gerçeği ifade ediyor:

"YÖK olağanüstü dönemin kanunudur. Zamanla ortadan kalkmaya mahkumdur." □

baskın bıçakçı
hüseyin kayabekman

İTÜ Makina Fakültesi Öğrenci Derneği

YARIN □8 Kasım tarihinde dernek kurmak için başvurdunuz. Herhangi bir hukuksal zorlukla karşılaştınız mı?

İTÜMFÖD■ Evet, başvurumuzu 8 Kasım'da yaptık. Emniyet Amirliği'nde bir sorumla karşılaştık. Bakanlığın 21.10.1985'te yayımladığı genelgeye dayanarak 2547 sayılı yasanın 59. Maddesi gereğince rektörlük izni almamız gerektiği, aksi takdirde dosyanın işleme konulmayacağı bildirildi. Oysa bepimiz Dernekler Yasası'na göre dernek kurucusu olabilme şartını taşımaktayız ve Dernekler Yasası'nda yer alan tüm belgelerimizi tamamlamış olarak başvurumuzu yaptık.

□ Bu durumda ne yapmayı düşünüyorsunuz?

■ Öncelikle rektörden izin istedik. Çünkü biran önce bu belgeyi alıp dosyanın işleme konulmasını ve derneğimizin tüzel kişilik kazanmasını sağlamak istiyoruz. Olumlu bir yanıt alınamaması halinde gereken hukuki işlemleri yapacağız. Çünkü dernek kurmak bizim anayasal hakkımız ve biz bu hakkımızı sonuna kadar kullanacağız.

□ Amaç ve isteklerinizi kısaca açıklar mısınız?

■ Uzun bir süredir öğrencilerin sorunlarıyla başbaşa bırakılması ve bu sorunlara hiçbir çözüm getirilememesi, gitgide öğrenci gençliği bir çıkmaza sürüklemektedir. Her geçen gün sorunların çözümünü daha da zorlaştırmaktadır. Bu durumsa öğrencilerin başarısızlığını ve üniversitelerin gerçek işlevinin gözardı edilmesini beraberinde getirmektedir. Bunun için, öğrencilerin kendi sorunlarına kendilerinin sahip çıkmalarını, kendi idarelerine katılımını istiyoruz. Bunu sağlayabilecek ve öğrencileri bir araya getirebilecek tek yapı olarak öğrenci derneklerini görüyoruz.

Bununla beraber tüm Türkiye Üniversiteleri için aynı sorunların geçerli olduğunu öğrenci gençliğin temel sorunlarının ortak olduğunu ve bunların çözümünün de ortak olması gerektiğini söylüyoruz. Bu yüzden öğrenci derneklerine federasyon ve konfederasyonlaşma hakkının tanınmasını istiyoruz.

Bugünkü üniversite gençliğinin en yakıcı iki sorun olarak atılmaları ve harçları görüyoruz.

Üniversitelerden atılan onbinlerce öğrenci YÖK'ün 44. Maddesi'nin yanlış uygulanması sonucu atılmış ve haksızlığa uğramıştır. Bu madde öğrenci lehine yeniden düzenlenmelidir.

Harçlar başlıbaşına bir sorundur. Üniversitelerin kâr getiren şirketler olarak görüldüğünün bir belirtisidir. Paralı eğitimin getirilmesi, birçok kişinin okuma hakkını elinden almaktadır. Ve eğitimin seçkinci bir politika izlediğini göstermektedir. Herkesin okumaya hakkı vardır. Bu yüzden paralı öğrenim en kısa sürede kaldırılmalıdır. □

BUGÜN *acılı günüm. Akşam haberlerinde tek cümleyle geçtiler: Ruhi Su öldü diye. Olabilir mi? Ölebilir mi Ruhi Hoca?*

Basit birkatarakt için Amerika'ya gidenler, O'nun çağrılı olarak konuk olarak Avrupaya tedavi için gitmesine izin vermediler.. Katil olmak için ele silah alıp, karşıdakinin beynine sıkmak gerekmiyor; böyle de katil olunuyor işte..

Asırlık yaşından korktular, haykıran sesinden.. Pir Sultan korkuttu onları, sallanırken çırılçıplak Bedrettin.. Karacaoğlan'dan, sevgilisinden, sevgisinin yüceliğinden korktular.. Semaha duranların oluşturdukları sıklon içinde yok olmaktan ürktüler...

Var bir korkuları besbelli: Belki de sazının telleridir, mızrabının devinimleridir onları böyle çekingenleştiren.

Anlamlı yaşamında korkmadı, çekingen davranmadı. Ucuz ve kolay ölümü hiç mi hiç geçirmedi usundan. Son soluğunda bile direndi kanserin süregen ağrılarına.. Tek üzüntüsü verebileceklerinin tamamını aktaramaması olmuştur gideken.

Bir mızrap darbesiyle yarattı coşkuyu, bir darbeyle suskunluğa kesti. Bir darbeyle ter buza kesti..

Yattığı yerde güllerin bittiğini göremedi. Göreceğiz.

İçinde sevgi, barış, güzellik olan bir damla yaş dökemedim gömütüne. Yüreğime döküyorum. Kalıtını yaşatacağız var oldukça, sabahın sahibiyiz çünkü.. O'nun deyişiyle "şarap gibiyiz"

Ne yazık ki zamanında ulaşabilecek bir telgraf bile çekemedim. Acımı bir başıma yaşıyorum. Hapiste. Türküsüz. Suskun.

Başımız sağolsun.

• dr. erhan barut

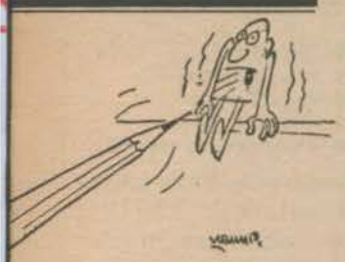

İÜ Tıp Fakültesi Öğrenci Derneği

TOPLUMSAL sorunların tümünün genç ilizerine yansıması, etiklemesi doğaldır. Doğal olmayan, gencin bu sorunlar karşısında devamlı kendi ekseni etrafında dönmesi, kendi iradesiyle oluşturduğu eleştiri ve istemlerinin ilgili kurumlarda yankı bulmamasıdır.

Demokrasiyle yönetilen, bir "genç ülke"de demokrasi kavramı ancak katılımın ve birlikteliğin sağlandığı perspektifte açığa çıkar, berraklaşır. Aksi durumda gençliğin sağlıksız gelişimi, bulanık bir yarının temeli olacaktır.

Gençlik, toplumun diğer kesimleri gibi örgütlenme; sorunlara somut çözümler getirme, kendisini geliştirme ve karar almada inisiyatif kazanmak gibi haklara sahiptir, olmalıdır, Şu an için önemli olan kağıt üzerindeki örgütlenme hakkının pratiğe geçirilmesi ve yaşatılmasıdır.

Biz bu sorumluluktan anayasada var olan öğrenci derneğin kurma hakkımızı kullandık ve başvurmuzu yaptık. Başvuruya kadar geçen sürede arkadaşlarımızın yaklaşımları çoğunlukla olumluydu. Bunun yanında derneğin bir fayda getirmeyeceği, katılımın hiç bir zaman sağlanamayacağı gibi yılgın görüşlerini belirten arkadaşlarımız olduğu gibi, yasayı okumadan tüzük tartışması yapan arkadaşlar da oldu.

Şu andan itibaren İSTFÖD olarak en geniş anlamda katılımı sağlanması ve üretken bir bidikteliğin doğması için çalışacağız.

Birim dernek olarak elbetteki özgül ve nesnel sorunlarımızı çözme yoluna gideceğiz. Yalnız, bizim sorunlarımız genelde diğer üniversiteli arkadaşlardan kopuk değil, tam tersine ortaktır. Sorunların ortak olması çözümlerinde ortak olması gerekliliğini ortaya koyuyor. Bu nedenle istemlerimizin yankı bulabilmesi için tek ses ve aynı kararlılıkla birleşmemiz gerekmektedir. Bu birleşme (öğrenci dernekletinin) Ulusal bir örgütlenme şeklinde olmalıdır. Her ne kadar bu örgütlenme uzun zaman alsada, şimdiden dernekler arası iletişimin sağlanması ve ortak programların hazırlanması gerekmektedir.□

İSTFÖD Kurucuları

HÜTFÖDER: "Gerekli res i belgeler verilmiyor..."

Yarın □Derneğinizin kuruluş aşamalarından kısaca söz eder misiniz?

Aykut Kingir ■Arkadaşlarda konuşmaya başladığımızda, pek çok arkadaş kafasında bu konuyu oturtmamıştı, demek düşüncesine alışmamıştı.

Nihal Bilgiç ■Son yıllarda kafamızı yasaklarla esnetmediğimizden pek çok kişi bunun da yasak olduğunu zannediyor. Bu konunun yasal bir hak olduğu bütün öğrencilere anlatılması gereken bir durum. İnsanlar genellikle bir bekleyiş içerisinde.

Aykut ■Öğrenciler bir takım şeylerin somutlaşmasını bekliyor. Bu aşamada ülkemizde öğrenci gençliğin sayısal çoğunluğu öğrenci derneği kurma çalışmalarına koruca üye olarak katılamıyorlar. Ama şurası da bir gerçek ki öğrenci gençliğin içinde önemli, anlamlı bir kitle öğrenci derneklerinin kuruluşunu izliyor ve dernekler kurulduktan sonra üye olmak üzere hazır, kararını vermiş olarak bekliyor. Bu noktada biz kuruculara düşen görev bu desteği yaşama geçirebilmek için karşımıza çıkarılan engellerle, formalitelerde uğraşmak, bunları aşmak.

Fuat Şahintürk ■Öğrencilerin derneğe temel yaklaşımları şöyle belirleniyor; derneği kurucular ve kendileri olarak düşünüyorlar ve derneğin ordaya bir güvence vermesini bekliyorlar. Yani hepimizin derneği diye bir sahiplenme yok. Ancak bu yavaş yavaş olacak. Diğeğiniz bunun derneğin kurulma aşamasında gerçekleşmesi.

Yarın □Dernek kurma çalışmalarınız sırasında karşılaştığınız uygulamalardan söz eder misiniz?

Aykut ■Vurgulanması gereken, başlangıçta Emniyet Müdürlüğü tarafından dernek kuruluşu için istenen belgeler arasında Rektörlük İzni" gerekli görülmüyorken daha sonra başvuruda bulunurken istenen belgeler listesine eklenmesi. Yasal olarak bunun gerekli olmadığı biliniyor. Bu davranışım saptanması ve itirazda bulunulabilmesi için gerekli belgeyi Valilik ve Emniyet Müdürlüğü vermeyi reddediyor.

Fuat ■Başvuruyu önce rektörlüğe yaptık, oradan dilekçeyi dekanlığa vermemizi söylediler. Tıp Fakültesi Dekanlığı Öğrenci İşlerine dilekçe verdiğimizde bize iki gün sonra dilekçemizin yanıtlanacağını, dilekçe için tarih sayısı ve numarası verme adetlerinin olmadığını söylediler. İki gün sonra gittiğimizde sözlü olarak dilekçemizin kabul edilmediğini ve bundan sonra bu konuda vereceğimiz dilekçeleri almayacaklarını söylediler. Bu yanıtı yazılı olarak vermeyi reddettiler.

Nihal ■Dilekçemizi posta yoluyla, iadeli taahhütlü olarak gönderdik. Şu anda rektörlüğün 60 günlük cevap süresinin dolmasını bekliyoruz. Bu süre dolduğunda rektörlük ya hiç yanıt vermeyecek ya da hayır diyecek. Bu durumda kabul edilmeme gerekçesini yargı yolu ile soruşturmak ve yargı yolu ile hakkımızı aramak yoluna gideceğiz.

Alp Usubütün ■Bu arada aktif katılacak kişilerin sayısını artırmak, daha çok kişinin katılımını sağlamak düşüncesindeyiz.

Yarın □Rektörlüğün izninin gerekmediğini söylediniz. Bu konuda neler yapılabilir?

Nihal ■Sorun yasama organında çözülecek. YÖK'ün 59. maddesi açıklığa kavuşmalı. Kurucu üyeler bu madde kapsamına girer mi, öğrenci dernekleri bu yasa kapsamına girer mi? YÖK'de bir takım değişiklikler yapılması gerekebilir ve bence yapılmalıdır.

Aykut ■Bir de Öğrenci derneklerine kamu yararına çalışan dernek statüsü kazandırarak bu sorun çözülebilir. Şu gerçeği unutmamak gerekir; bizim şu anda yaşadığımız sorunlar yasal kısıtlamalardan çok yasaların zorlanarak engel oluşturacak biçimde uygulanması ve çoğu zaman hiç bir yasal gerekçesi olmayan keyfi uygulamalardan kaynaklanıyor.□

ODTÜ-ÖD: Yeni Geliş elere Doğru

ODTÜ—ÖD çalışmalarına başladıktan sonra yoğun bir katılımı sağlamayı başardı. 9 Ekim'de yaptığı basın açıklamasıyla özerk ve demokratik üniversiteyi hedef alarak koyarken, en ivedi istemler olarak da güncelliğini halen koruyan öğrenci affı çıkarılmasını, harçların kaldırılmasını, YÖK'ün 44. maddesinin öğrenci yararına değiştirilmesini komuoyuna sundu. Bu arada okul yönetimiyle kurulmak istenen diyalog istemine yanıt verilmezken derneğin her türlü ilanının okula asılmasına da izin verilmedi.

Böylesi olumsuzluklara karşın, derneğin varlığı bir takım hakların kazanılmasıyla kendini gösteriyordu. Öğrencilerin toplu başvuruları üzerine yurttaki öğrencilerin geceleri daha geç saatlerde okula dönebilmeleri, kimi yurtlarda böceklere karşı yapılan ilaçlama, geceyi yurt dışında geçirmek için izin almakta sağlanan kısmi rahatlama belki ufak ama ilk olması açısından önemli göstergeler sayılabilir.

Bu arada basın organları ve TBMM ile iyi ilişkiler kurulması açısından önemli adımlar atıldı. 19 Ekim'de Çağdaş Sahne'de Rahmi Saltuk'un konserine gelen Milletvekili Cüneyt Canver ve Gazeteci yazar Uğur Mumcu ile yapılan söyleşide YÖK 44 ve 59. maddeleri ile ilgili çalışmalar yapılması istendi.

Üniversitelerarası Kurul'da alınan üniversite derneklerine izin verilmemesi yolundaki ilke kararı uyarınca ODTÜ-ÖD'e yasalarla bağdaşmayacak uygulamalara başlandı, 28-29 Ekim tarihlerinde dernek üyesi Tuncay Özdenür, Servet Yıldırım, Zafer Yılmaz ve Akın Aydın Emniyet Müdürlüğü'ne götürelerek birer gün göz altında tutuldular. Kendilerine neden derneğe üye oldukları soruldu. Konuya ilişkin, SHP Adana milletvekili Cüneyt Canver, 6 Kasım'da İçişleri Bakanı Yıldırım Akbulut'a yönelttiği soru önergesinde "Yasal bir öğrenci derneğine üye olmuş bu öğrencileri siyasi şubeye götürürken gözlerini bağlama, onları dövme ve tehdit etme hakkını polisler kimden almıştır?" demiştir.

7 Kasım günü SHP Milletvekilleri Fikri Sağlar ve Cüneyt Canver ODTÜ-ÖD üyelerini ziyaret ettiler. Mühendislik Fakültesi önünde yapılan söyleşi öğrenciler tarafından büyük ilgi gördü. Bu arada üç müstahdem "öğrencilerin yaptığı izinsiz toplantıyı haber vermedikleri" gerekçesiyle göz altına alındılar. Daha sonra milletvekillerinin karakola gitmesiyle müstahdemler serbest bırakıldılar.

8 Kasım günü okulda yapılacak Atatürk'ü anma törenlerine katılmak için rektörlüğe verilen dilekçe yanıtsız bırakıldı. 10 Kasım sabahı üzerinde "İzindeyiz-ODTÜ-ÖD" yazılı bir çelenkle törene katılmak isteyen ODTÜ-ÖD'e izinverilmedi.

Böylesine yoğun engellerle karşılaşmalarına karşın ODTÜ-ÖD kurucuları kısa bir süre içinde bine yakın üye kazandıklarını ve üniversite öğrencisi olmanın sorumluluğunu duyan her öğrencinin katkısıyla karşılarına çıkan zorlukları aşacaklarını belirtiyorlar.□

GÜN

Siyasi Haber ve Yorum Dergisi

10.(ARALIK) SAYISI ÇIKTI 150 lira

● ÖZAL VE ANAP HÜKÜMETİNİN İKİ YILında ücretler, vergiler, tekeller, dolar, piyasa, meclis, basın, sendikalar, konut, ABD ilişkileri, hukuk... Ve işi bitirilmeye çalışılan halk

● KIBRIS'IN KUZEYİNDEN ÜLKEMİZE GELEMEYEN SESLER Cumhuriyetçi Türk Partisi Genel Başkanı Özker Özgür ve Dev-İş Genel Başkanı Hasan Sarıca'nın yazıları.

● PAKİSTAN ve hazırol'da "demokrasiye geçiş."

● BİRLEŞİK ALMAN'DA İŞ GÜVENLİĞİ GREVİNDE ZAFER İŞÇİLERİN

GÜN Siyasi Haber Yorum Dergisi 150 liradır İstanbul, Ankara, İzmir, Adana'da yaygın olarak dağıtılıyor, 33 il ve 45 ilçede de kitapçılarda satılıyor.

Yazışma ve abone adresi: 856. Sk. Nurhan, 3/505, Konak, İzmir

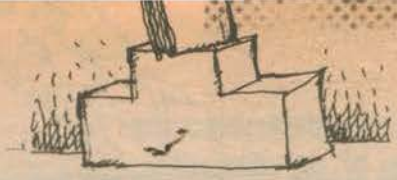

17 Kasım Politeknik Bir Yıldönümü

BUNDAN 13 yıl önce, 17 Kasım 1973 te Atina Teknik Üniversitesi öğrencilerinin ünlü Politeknik Direnişi Papadopulos cuntasının ordu ve polisi tarafından kırılmıştı.

Cunta döneminde Yunan demokrasi güçlerinin en önemli cephelerinden biri de üniversiteydi. Direnişler, protestolar vb. eylemlerle demokrasi savaşımında etkin bir rol oynadılar. Politeknik üniversitesinde öğrenciler kurdukları radyo istasyonuyla Yunan halkını cuntayı devirmeye çağırıyor, cuntanın halka karşı, demokrasi karşıtı politikasını teşhir ediyor, ABD ile olan işbirlikçi yönünü gösteriyordu. (8 yıl sonra Papadopulos'un CİA ajanı olduğu ortaya çıkarılacaktı).

Politeknik Direnişi 17 Kasım sabahı tankların demir kapıyı yıkıp içeriye girmesiyle sona erdi. Ordu ve polis güçlerinin düzenlediği "operasyon" resmi rakamlarla 18 ölü ve 1103 yaralıya mal oldu. Silahsız öğrencilere karşı 338000 mermi kullanıldı.

Bir yıla varmadan cunta yıkıldı. Ve artık ilerici kamuoyunun da etkisiyle 17 Kasım iki yıldır resmi olarak da kutlanmaya başlandı. Üniversite önünden başlayan yürüyüş ABD büyükelçiliği önünde son buluyor ve elçilik önüne bir kara çelenk bırakılıyor. Başta öğrenci ve gençlik örgütleri olmak üzere, kitle örgütleri, devlet yetkilileri vb etkin bir biçimde direnişi anıyor, kutluyor. Kitle iletişim araçları da bunun dışında değil.

Bugün 13 yıl öncesinin Papadopulosu yok ama Yunanistan da dahil bir çok ülkede baskı rejimleri ya da eğilimleri var. Dünya gençlik hareketinin gündemindeki en önemli maddelerden biri olan demokrasi savaşımında '73 Atina'sının heyecanını Dünya Gençlik Yılı ve Festivali'nde de somutlandığı gibi giderek güçlenen bir birlik ve dayanışma içinde yaşatıyor. Bunun altını çizmek gerek.□

Nobel Edebiyat Ödülü Claude Simon'a Verildi:

"Yeni Fransız Romanı" Ödüllendirildi

STOCK OLM - Önce Nadine Gordimer dendi. 1966'dan beri ödül alan ilk kadın yazar olmak zevki bu Güney Afrikalı yazara mı uygun görülecekti? Ama, bir de Andre Brink var.. Hem aynı ülkeden, hem de bayağı beğeniliyor.. Yok, olmaz; tam şu sıralar biraz fazla politik bulunabilir böyle bir seçim.

Graham Green'e? Yok canım, olur mu hiç? Mallarme Akademisi üyesi ve İsveç Akademisi Nobel Komitesi'nin en ağırlıklı adlarından Arthur Lundkvist, onu epey önce İngiliz edebiyatının Kerime Nadir'i olarak ilan etti ya; artık olmaz ona ödül falan.

Peki, Meksikalı ozan Octavio Paz Aman canım, epeydir Latin Amerika'da kaldık, değil mi? Onu da geçelim. Perulu yazar Mario Vargas Llosa için de aynı şey söz konusu. Peki, hem 1966'dan beri ödül alan ilk kadın yazar olmak var; hem de elde Marguerite Yourcenar gibi adı bu ortamda epeydir güncel olan birisi var.. İşte burada, çok sıkı bir oylama yapıldı. Ve sonuç: 1985 yılının Nobel Edebiyat Ödülü, Claude Simon'a verildi. Böylelikle Fransa, 12. ödülünü alarak Nobel liğindeki liderliğini, en yakın İngiltere'ye 4 ödül farkla sürdürüyor oldu.

Nobel Edebiyat Ödülü'nün ilk kez verildiği 1901 yılından bu yana 66 ödül Avrupa'ya 16 ödül Avrupa dışına (8'i ABD'ye) gitti. Şaşıracak bir şey yok çünkü sayın Alfred Nobel'in vasiyeti gereğince İsveç Akademisi, ancak 6 büyük Avrupa dilinde yazılan edebayatı izlemekle görevlendi liyor. Yani kimse bu dinamit kralının varislerinden baba adaleti falan beklemesin (Hani bazen bekleniyor da,.)

Claude Simon, "Yeni Fransız Romanı" olarak adlandırılan akımın en önde gelen yazarı. 1964'de Jean-paul Sartre, "angaje edebiyattan" başkasının lüks olduğu görüşünü ileri sürünce, ona ilk büyük tepki Claude Simon'dan gelmişti. L'Express'te bir yanıt yayınlayan Yazar, "Yazarların, dışından hiçbir karışma olmadan, özgürce yaratma hakları olduğunu" yazmıştı. Anımsanacağı gibi Sartre, kendisine verilmek istenen Nobel'i, "burjuvazinin alçakça bir intikam girişimi olarak" niteleyerek geri çevirmişti.

İsveçli eleştirmen Torsten Ekbom'a göre Claude Bimon'un dili, "korkutucu derecede karışık ve güç okunur. Bir labirent gibi iç içe geçmiş parantezler, uzun ve karmaşık anlamları içeriyor. Ne ki bu karmaşık görünümün ardındaki düşünce açık ve sade."

Fransız yazar, savaş temasına sürekli olarak geri dönen bir yazar. Uzak bir Fransız kolonisinde doğduktan sonra epey memleket görmüş. İspanya İsavaşı'na katılıp yakalanmış da. Daha sonra Frankocuların elinden kaçmayı başardı ve ilk romanı olan "Le Tricheur"u yazdı (1946). Peşpeşe üç roman daha yayınladıktan sonra ancak "Le Palace" (1962), "Histoire" (1967) ve "La Bataille de Pharsale" (1969) romanları ile tüm insanlığı ilgilendiren konulara oldukça bireyci ve batta zaman zaman kaderci bir görüşle eğildi. 1981 'de yayınlanan romanı "Georgica" ile tarih ile günümüz arasındaki zaman dilimine yaklaşımda bulundu.

İsveçliler Claude Simon'u, Carl Gustav Bjurström'ün çevirilerinden tanıyorlar. Fransız edebiyatından yaptığı çevirilerle büyük beğeni kazanan Bjurström'ün yılın Nobel Ödülü'nde önemli payı olduğu söylenebilir.

Yıllardır hemen her verilişinde olay çıkaran Nobel Edebiyat Ödülü, bu yıl "favori" olarak gösterilen bir yazara verildi. Diyebiliriz ki İsveç Akademisi, bir yıl için olsun, rahat bir solu kalmak istedi..

Alır inşallah □

● gürhan uçkan

ADA

● Orijinal Plaklar
● Müzik Kitapları
● Süreli Yayınlar
● Hediyelik Eşya
● İthal boş kaset çeşitleri

DAĞITIMINI YAPTIĞIMIZ KASETLER

● EZGİNİN GÜN OĞU
● MOZAİK
● GRUP ÇAĞRI (Çıkacak)

YUNAN FOLK VE POP MÜZİK KOLLEKSİYONU

● NANA NOUSKOURI
● VICKY LE ANDROS
● MELINA MERCOURI
● MIKIS THEODORAKIS
● MARIA FARANDOURI
● MANOS HADJIDAKIS
● PEDROS PANDOS
● IRENE PAPAS

AMERİKAN FOLK VE COUNTRY MÜZİK KOLLEKSİYONUNDAN SEÇMELER

● JOHN CASH
● PETE SEEGER
● JAMESTAYLOR
● NEIL YONG
● DON WILLIAMS
● JOAN BAEZ
● DONOVAN
● EMMYLOU HARRIS
● BOBDYLAN
● LEONARD COHEN
● JOHN DENVER
● BELAMY BROT ERS
● PAULSIMON

KOLLEKSİYONUMUZUN DİĞER ÇEŞİTLERİNDEN SEÇMELER

● GEORGES MOUSTAKI
● VICTOR JARA
● INTI ILLIMANI
● FACIO SANTILLAN
● PACO PENA
● ÇHİCK COREA
● İVAN REBROFF
● EDIT PIAF
● BOBMARLEY
● PACO DE LUCIA
● RAVI SHANKAR

ADA YAYIN ve MÜZİK PAZARLAMA
Zafer Çarşısı No:27, Yenişehir
Tel : 31 50 63 ANKARA

1985
AKADEMİ
ŞİİR BİRİNCİLİK ÖDÜLÜ
A. KADİR ŞİİR ÖDÜLÜ

Mehmet Yaşın
SEVGİLİM ÖLÜ ASKER
Yeniden düzenlenmiş 2 baskı

Cem Yayınevi

Haluk Gerger
YILDIZ SAVAŞLARI
Güncel Konuda
İLK ve TEK
Türkçe Kitap
Kalem Yayınları - 003
Cumhuriyet Bilgi Yayın Kitap Kolonileri
Genel Dağıtım: YADA A.Ş.

KEREM YAYINLARI
Burhan Günel, Nergis, Öyküler.. 450 lira
Burhan Günel, Ve O Güzel Kadının Çocukları, roman.. 600 lira
Mehmet Yaşar Bilen, Edebiyat Üzerine, eleştiri (Çıkıyor)

İşçi Haberleri...

Birleşik Alman'da İşçiler Kazandı

17 EYLÜL'DE greve giden Birleşik Alman Fabrikası işçilerinin kararlı direnişleri sonucu işveren görüşme masasına oturmak zorunda kaldı.

Birleşik Alman İlaç Fabrikası işçileri işverenin keyfi davranışlarına karşı haklarını korumak ve 1980'de bir sözleşme ile kazandıkları haklarına işlerlik kazandırmak amacıyla greve gitmişlerdi. Kazanılan haklar işverenin keyfi uygulamalarını bir ölçüde kısıtlıyordu. Bunun üzerine işveren ve işçiler arasında anlaşmazlık çıktı. İşçiler kazandıkları haklardan ödün vermemek için greve gittiler.

Çadırsız, kulübesiz, yağmurda ve soğukta grevlerini sürdüren işçiler hammaddelerin fabrikadan çıkışını izlediler. İşverenin grev kırıcı davranışları ile uğraştılar. İşçilere para teklif etme, işten çıkarma tehdidi, içerdebirikmiş paraları vermeme gibi davranışlar birbirini izledi. Ancak işçiler grevlerini sürdürdüler ve 420 işçi umutlu, sabırlı bekleyişlerinin sonucunda işverenin görüşme masasına oturmayı kabul etmesiyle 12 Kasım'da grevlerine son verdiler. □

"Her türlü yasal haktan yoksun olarak çalışıyoruz..."

BİZLER İzmir il merkezine 55 km. uzakta, Yenifoça yolu üzerindeki Çukurova Çelik Endüstri fabrikasında her türlü yasal haktan yoksun olarak çalışan işçileriz. 1500 kişiye yakın işçinin çalıştığı fabrikada bu güne kadar en yasal hakkımız olan bayram tatillerini dahi kullanamıyoruz. Bunu kullanmaya çalıştığımızda da işten atılma tehlikesile karşı karşıya kalıyoruz.

Sağlık açısından, tamamen elverişsiz çalışma koşulları olan fabrikadaki sorunlarımızı kısaca özetleyecek olursak; 1500 kişi için yalnızca 15 banyonun olması, yemekhane ve içme suyu depolarına oldukça yakın olan fabrika bacalarındaki kapakların açılmaması ve bizim toz duman içinde yemek yememiz ve giyinip soyunmamız vb. gibi sorunlar sayılabilir. Ayrıca ağır sanayi iş koluna tabi olan fabrikada normal mesai dışında her ay 150-200 saat zorunlu mesai yapılmaktadır.

Bu sorunlarımıza derginizde yer verir ve işyeri sendikamız olan Türk-İş'e bağlı Türk metal sendikası genel başkanı olan Mustafa Öztürk ve Sağlık Bakanlığı müfettişlerinin duymasını bu yolla sağlarsanız, çok seviniriz.

Yarınçalışanlarına yürekten selamlar.

Yurtiçi'nden

İSTANBUL'DA BİR KÜLTÜR MERKEZİ : MODA SİNEMASI

KADIKÖY yakasında açılmasına karşın, tüm İstanbul'da sanat ve kültür alanındaki büyük bir boşluğu dolduran Moda Sineması Kültür Merkezi, ekim ayı içersinde birinci kuruluş yıldönümünü kutladı.

Sinemanın kuruluş çalışmalarını, bir yıllık etkinliklerini ve gelecek sezonlardaki planlarına ilişkin, merkezin yetkilileri ile konuştuk:

□ 1984 ekiminde açıldınız, ekim 1984'e kadar yaptığınız önçalışmalarınız neler oldu? Kaynakları nerelerden sağladınız? Kurulurken hangi amaçlarla yola çıktınız?

■ Çeşitli meslek guruplarından altı arkadaş, kişisel sermayelerini birleştirip, eski adıyla Kafkas Sineması olan bu yeri yeni bir düzenleme ve anlayışla, Moda Sineması adıyla İstanbul sinema seyircisine hazır bir hale getirdiler.

Nitelikli filmleri oynatacak sinema salonlarının olmaması, film işletmecilerini sanatsal düzeyi yüksek olan filmleri getirmemek gerçekliği ile karşılaştırıyordu. Moda Sineması, böyle bir eksiği kapatmak amacıyla yola çıktı. Böylesi bir sinemanın açılması, film işletmecileriyle sinema seyircilerini buluşturan, kaynaştıran bir yer olarak düşünüldü ve gerçekleştirildi.

□ Ekim 1984'ten, ekim 1985'e gelene kadar neler gerçekleştirdiniz?

■ 1984 - 1985 sezonu içersinde film şirketlerinin tek yanlı tutumlarından dolayı 1. vizyon filmleri gösterme olanağını elde edemedik. Geçmiş senelerin beğenilen, tartışılan ve yeniden gösterilmesi istenen filmleriyle (ki, bunları bile elde etmekte çeşitli güçlüklerle karşılaşılmıştır) film gösterimlerimizi sürdürdük. Bu arada özel olarak "Türk Sinemasının Son On Yılı" başlıklı bir panel düzenledik. Bu panelde, son on yılın, Türk sinemasında sözü geçen, yeri olan yönetmenlerinden birer film gösterimi ve dört açıkoturum gerçekleştirildi.

Yine Türk - Alman Enstitüsü ile "Alman Sinemasından Bir Kesit" haftası gerçekleştirildi. Anadolu Yakası seyircileri "1985 Uluslararası İstanbul Sinema Günlerini" sinemamızda izleme olanağı buldu.

□ Buraya karşı gösterilen ilgi, sizin beklediğiniz ölçüde olabildi mi?

■ Yukarıda saydığım etkinlikler gerçekleştirilirken, bir yan dan yeni bir sinema olmamız, öte yandan "Anadolu Yakasında" olmamız bizim için başlarda engel olarak önümüze çıkartıldı. Bütün bunlara karşı, bir yıl içinde sinema seyircisinin ister İstanbul yakasında olsun, ister Anadolu yakasında olsun, böyle bir salona ihtiyacı olduğunu, sinemamıza gösterilen ilgi'yle anladık.

□ Buranın bir sanat ve kültür merkezi olarak görevini yerine getirdiğini, izleyiciyi doyurduğunu söylersek, bu bir yıl içersinde ticari kazancınız ne oldu? Beklediğiniz ölçüde miydi?

■ Geçtiğimiz bir yıl içinde sinemamız, işletme masraflarını borçlanarak karşıladı. Bu bizler için beklenmeyen bir durum değildi. Sinema salon kirasının yüksekliği, başlarda seyircinin ilgi azlığı ve nitelikli filmlerin, film işletmecileri tarafından yüksek fiatlarla verilmesinden kaynaklanan bir borçlanma oldu.

□ 1985 - 1986 sezonundaki programlarınız nelerdir?

■ 1985 - 1986 sezonuna Fono Film şirketiyle, yapmış olduğumuz sözleşme çerçevesinde, I. vizyon filmlerle 28 ekim tarihinde giriyoruz. Bunlar arasında yıllardan beri beklenen: Son Metro, Penceredeki Kadın, Sokakların Kanunu, ile Furyo, Subway ve Korkunç Şüphe filmleri var.

Yine sezon içinde çeşitli konserler, özel haftalar gerçekleştirilecek. Bunlardan ilke olarak belirlenenlerden bazıları: Timur Selçuk, Zülfü Livaneli konserleriyle, 17-23 şubat günlerinde Fasbinder Haftası ve bu yıl 7 nisanda başlıyacak olan Uluslararası İstanbul Sinema Günleri'ni söyliyebiliriz.

□ Ekim ayında kutlayacağınız "I. Kuruluş Yıldönümü Haftası" programınızı nasıl belirlediniz?

■ 21 - 31 ekim günlerinde "I. Kuruluş Haftası" gerçekleştireceğiz. Bu hafta içerisinde, Truffant'nın, Türkiye'de daha önce oynamış ve beğeni kazanmış, Dörtyüz Darbe, Siyah Gelinlik, Unutulmayan Sevgili Genç ve Güzel filmlerini göstereceğiz. Ayrıca hafta içinde, Deniz Türkali, "Kutsal Aile"yi, Kerim Afşar, Orhan Veli'nin, şiirleri ve Sait Faik'in öykülerinden oluşan bir gösteriyi sunacaklar. Kızgının Günlüğü, Mozaik, Ünol Büyükgönenç, Bülent Ortaçgil, Edip Akbayram konserleri ile çocuk oyunları gerçekleştirilecek.

TÜRKİYE CUMHURİYET'İNDE BİR BAŞBAKAN ADAYI VE İŞKENCE

Geçtiğimiz ay içinde basın 12 mart dönemine ilişkin ilginç tartışmalara sahne oldu. Bunların içinde kuşkusuz en ilginç olanı Turgut Sunalp'ın, 'ayrımında olmadan' yaptığı açıklamalardı. Sunalp, Nokta'nın sorularına verdiği yanıtlarda önemli açıklamalarda bulunduğunun gerçekten ayrımında değildi, sözde 12 mart döneminde işkence yapılmadığını kanıtlamaya çalışıyordu. Sunalp, yaptığı açıklamalarla 'samimi itiraf'larda bulunduğunun ayrımına, Uğur Mumcu'nun 30 ekim tarihli Cumhuriyet'teki yazısından sonra vardı. Bu yazıdan sonra Mumcu'ya verdiği yanıtlarla, yeni ve samimi itiraflarını sürdürdü Sayın Sunalp. Sunalp'ın açıklamalarınagöre Ziverbey Köşkü sorgulamalarına ilişkin gerçekler ilk kez höşkün yetkili ağızlarından biri tarafından doğrulanıyordu.

Sorgulamalar sırasında sorgulananların gözlerinin bağlandığı doğrulanmıştır. Sunalp'ın "kayın hoşlı değil kapalıydı" gibi itirazlarını bir yana bırakıp olayın daha önemli bir yanına dikkat çekmek gerekiyor. Sunalp, sorgulananların gözlerinin kapanmasının olağan olduğunu ve bu gibi 'teferruat'ların kanunlarda yazılamayacağını söylemektedir. Acaba Sayın Celil Gürkan'ın zincirlenerek tuvalete götürülmesi, insanların askıya alınması vb işlemler de böyle, kanunlarda yer almayan 'teferruat'lar mıdır? Neyin işkence, neyin 'teferruat' olduğunun belirlenmesi yetkisi kimindir?

Açığa çıkarı bir başka nokta da, sorgulama sırasında, yasalara göre orada bulunması gereken insanlardan başkalarının da bulunduğudur. 'Kimlerdir bu insanlar ve görevleri nelerdir' soruları zihinleri kurcalamaktadır. Sunalp, "Biz bütün sorgulamaları dinlemeyiz. Ancak kanaatlarımızı sanık lehine çevirebilmek için çok önemli olanları dinleriz ve böylece görevimizi yaparız" diyor. Akla hemen bir soru takılıyor: Sunalp durumu nasıl sanık lehine ve aleyhine çevirmektedir? Buradan tek sonuç çıkmaktadır: 12 mart dönemindeki yargılamalara bazı kişilerce müdahale edilmiştir. Oysa o dönemde de yasalara göre kimsenin mahkemelere müdahale yetkisi yoktu. Sunalp, "elimizde taş gibi oğlanlar vardı" diyor. Bu taş gibi oğlanlar'ın kim olduğu anlamaya çalıştığımızda, akla gelen tek yanıt, Sunalp'ın askerliğini yapan gençleri kastetmiş olduğudur. Yurt savunması sorumluluğuyla askerlik yapması gereken bu gençleri böylesi işlerde kullanabilme yetkisini Sunalp nereden almıştır? 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetler Kanunu'nun 15 nci maddesine göre; amirin, maiyetine hizmetle ilişkisi bulunmayan emir verme yetkisi yoktur. Bu durumda hiç kimsenin maiyetindeki askerleri bu şekilde kullanma yetkisi de olamaz. Sunalp sanmaktadır ki 20-21 yaşındaki gençler kendilerine böyle bir görev verildiğinde büyük bir iştahla bu göreve sarılacaklardır. Oysa bu ülkenin gençleri, böylesi bir emrin sözünü bile duymak istemeyecek denli insan onuruna sahiptirler. Gençler, işkencenin her türlüsünün yasaklanıp insanlık suçu sayılmasını istemekte, böyle bir isteği şiddetle reddetmekte ve Sunalp'in sözlerini kendilerine yöneltilmiş hakaret saymaktadırlar.

Sunalp'ın açıklamaları, içinde insanlık duygularını yaşatan herkesi öfkelendirmiştir. Ancak öfkeye kapılıp sorunun tek yönlü algılanması yanlışı yapılmamalıdır. İşkence yalnızca Sunalp zihniyetindekilerin varlığıyla açıklanamaz. Sorun Ziverbey Köşklerinin varlığındadır. Öyleyse olayı Sunalp ile sınırlı görmemek, yapılan tüm işkencelerin yargı önünde hesaplarının sorulmasını istemek, sanıkların sorguların her aşamasında yanlarında avukat bulundurabilmelerini istemek gerekiyor.

ÜÇÜNCÜ AFSAD ULUSAL FOTOĞRAF SERGİSİ SONUÇLANDI

AFSAD'ın "Gençlik" konusunda düzenlediği 3. Ulusal Fotoğraf Sergisi sonuçlandı. Sergiye 109 fotoğraf sanatçısı tarafından 277 siyah-beyaz, 107 renkli baskı ve 165 saydam gönderildi. İsa Çelik, Sıtkı Fırat ve Kemal Cengizkan'ın katılımıyla 26-27 Ekim tarihlerinde toplanan seçici kurul, gönderilen yapıtları teknik yeterlilik, konuya uygunluk, yorum getirme açılarından değerlendirerek 81 siyah beyaz, 30 renkli baskının ve 49 saydamın sergilenmesine karar verdi. Ödüllerin dağılımı da aşağıdaki biçimde belirlendi:

En Başarılı Fotoğrafçı Ödülü: Sedat Uzaras
Kültür ve Turizm Bakanlığı Ödülleri: Mustafa Kocabaşı (Siyah Beyaz), Mehmet Bayar (Renkli Baskı), Hayri Solter (Saydam)
Yıldız Üniversitesi Altın Madalyası Gökhan Yalta (Siyah Beyaz), *AFSAD Plaketleri:* Aramuş Kalay (Siyah Beyaz) Alper Fidaner (Renkli Baskı) Önder Neşeli (Saydam) *Fotoğraf Dergisi Ödülleri:* Hüseyin Harmandoğlu (Siyah Beyaz), Mustafa Kocabaşı (Renkli Baskı), Kenan Küpelioğlu (Siyah Beyaz), Metin Tutkal (Saydam), Memet Gökağaç (Saydam) *Burla Özel Ödül: Tuğrul Çakar (Saydam), Fırat Color Özel Ödülü:* İbrahim Göğer (Siyah Beyaz), *Foto Fatih Özel Ödülü:* Nilgün Günden (Siyah Beyaz) *Sonfo Özel Ödülü:* Müfit Çırpanlı (Saydam) *Tayf Fotoğrafçılık Özel Ödülü:* Mehmet Gökağaç (Renkli Baskı) *İFSAK Plaketi:* Serdar Onan (Siyah Beyaz) *KASK Plaketi:* Çerkes Karadağ (Saydam)

Sergi, 18 Kasım-7 Aralık arasında Ankara'da Türk-İngiliz Kültür Derneği'nde, 23 Aralık - 5 Ocak arasında İstanbul Fotoğraf Günleri'nde 17 Ocak-31 Ocak arasında Adana'da açılacak. Yarışmada ödül alan yapıtlardan oluşan bir katalog hazırlandı. Sergi katalogu 1000 TL posta pulu karşılığında, "PK 830 Kızılay, Ankara" adresinden istenebilir.□

İFSAK 7. ULUSAL KISA FİLM YARIŞMASI

İFSAK'ın her yıl düzenlediği Ulusal Kısa Film Yarışması'nın Yedincisine katılım 16 Aralık 1985 Pazartesi günü bitiyor.

8-16 mm. siyahbeyaz, renkli; sesli yada sessiz filmlerin katılabileceği yarışmada konu ve sayı sınırlaması bulunuyor.

Seçici kurul; Suha Akın, Sungu Çapan, Vecdi Sayar, Şener Şen, Yavuz Turgul, İlhan Üçüncü ve Fehmi Yaşar'dan oluşuyor.

Yarışmaya katılma formu, İFSAK P.K. 272 Beyoğlu. İstanbul adresinden isteniyor.

1. İSTANBUL FOTOĞRAF GÜNLERİ

(İFSAK)'ın düzenlediği 1. İstanbul Fotoğraf Günleri, demeğin 26 kuruluş günü olan 29 Kasım, Cuma günü başladı.

41 ülkenin katılımı ile gerçekleşen 4. İstanbul Uluslararası Fotoğraf Yarışması sergi ve gösterisinde amaç fotoğraf etkinliklerini düzenli ve yoğun olarak izletmek.□

Bizim Tiyatro "Yargı"yı Sergiliyor

İKİNCİ Dünya savaşı biteli 40 yıl oluyor. 36 milyon insanın öldüğü, milyonlarcasının yaralandığı, yerle bir olmuş bir dünyadan 40 yıl ötedeyiz şimdi. Bu 40 yılda neler yaptık peki? Paylaşım avaşlarının, sömürünün tüm şiddetiyle sürdüğü bir dünyadayız yine. Dünyamızda hala milyonlarca insan ölüyor, atomların, nötronların üretimi sürdürülüyor.

Belki bizler ülkemizde savaş yaşamıyoruz. Ama dünyamızda süren savaşlardan, onların korkunç etkilerinden haberdarız. Tüm insanlığın en büyük korsu, sanırız, bir üçüncü dünya savaşıdır. İnsanlık savaştan korkuyor ve onu istemiyor. Hiroşimalar, harap olmuş Avrupa unutulmadı.

Kendimizi sorgulayalım. Savaşlara engel olmakta, barışı yerleştirmekte ne denli çaba gösterdik, ne kadar katkımız oldu barışa? Hatta savaşa karşı tavrımızı belirleyebildik mi? Unutmayalım, dünya için en büyük felaket bir dünya savaşı olacaktır. Bu durumun bilincinde olanlar için, savaşa karşı barışın yanında yeralmak yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır.

BM. önümüzdeki yılın "Nükleer Silahsızlanma ve Barış Yılı" olduğunu duyurdu. Barış istemi'nin gün geçtikçe yükseldiği böyle bir zamanda bu yılın anlamı çok büyüktür. Bu bilince sahip insanlar, bu yılda üzerine düşeni yapacaklardır. İşte bu sorumlulukla harekete geçen Üsküdar bizim tiyatro 1985-86 tiyatro sezonunda, Nükleer silahsızlanma ve barış yılında oldukça nitelikli bir oyun koyuyor sahneye: Yargı.

Zafer Diper'in yönetiminde sahneye konan "Yargı" savaşın acımasızlığını, korkunçluğunu gözler önüne seren bir oyun. İngiliz oyun yazarı Bryann Collina'in yazdığı oyundan uyarlanan ve Türkiye'de ilk kez sahneye konan 'Yargı'nın konusu, ikinci dünya savaşında geçmiş gerçek bir olay.

"Yargı" bir trajedi, trajediyi aşan bir trajedi. Nükleer silahsızlanma ve Barış yılında izlenmesi gereken bir oyun. Belirtelim, "Yargı" da yargıç sizler olacaksınız. Herkes kendisini yargılama zorunluluğu duyacak bu oyunu izledikten sonra, "barış için *ne* yapıyorum" diyecek□

• İsmail eren türker

Öngören Tiyatrosu "Arafta Kalanlar"ı Sergiliyor

ÜLKEMİZİN *tanınmış yazar ve tiyatro yönetmeni Yılmaz Onay'ın 'Arafta kalanlar oyunu yurtdışında bulunan Türk insanının sorunlarını işliyor.*

Müziği Tahsin İncirci, dansları Nahit Güvendi, dekor ve kostümleri Hollandalı sanatçı Jan Holsbergen tarafından hazırlanan oyunun galası 6 Aralık cuma günü Amsterdam'daki 'Engelbak' salonunda yapılacak.

Oyuna ilginin büyük olacağı belirtiliyor. Ayrıca Öngören Tiyatrosu'nun bu oyunla sezonu açmasının daha sonraki çalışmalar için iyi bir başlangıç olacağı belirtiliyor.

• yarın hollanda temsilciliği

BİLİM ve SANAT

ARALIK (60) SAYISI ÇIKTI

• ULUSLARARASI BARIŞ YILINDA KALICI BİR BARIŞ ÖZLEMİ

• İNSAN HAKLARI VE İŞKENCE

İŞKENCEDE ALGILAMA DARALMASI VE KANIKSAMA. M. Kemal Göze • İNSAN HAKLARI VE İŞKENCE, Nevzat Helvacı • "İŞKENCENİN SALT İŞKENCECİLERİN ÜRÜNÜ OLDUĞUNA İNANMIYORUM", Erbil Tuşalp • "İŞKENCE İNSAN HAKLARININ UYGULANMAMASININ BELİRTİSİDİR", Cüneyt Arcayürek • "EN BÜYÜK TERÖR OLAYLARININ SORUMLULARI CEZAEVİNDE DEĞİLDİR", Hasan Fehmi Güneş

★

BARIŞ, EKONOMİ, SANAT, EĞİTİM yazılarıyla,

Hüsnü Göksel, Tufan Aydın, Taner Gürel, Jülide Gülizar, İrfan Aydın, Serol Teber, Güney Gönenç, Ahmet Abakay, Feride Çiçekoğlu, İzzettin Önder, Teoman Alptürk, Gökhan Menteş, Afşar Timuçin, Yasemin Çoogar, M.Tali Öngören, Erkut Tanrıseven, Oğuz Onaran, Hıfzı Topuz, A. İhsan Beyban, Nihat Aksoy

KARİKATÜRLERİYLE, *Ferruh Doğan, Nezih Danyal, Tan Oral*

BİLİM ve SANAT AYDINLIĞIMIZ

Bilim ve Sanat'a abone olun, dostlarınızı abone yapın

• Abone : Yıllık 2260,6 Aylık 1200 TL.
• Adres : Sümer Sk.36/1-A Kızılay ANKARA Tel: 301166
• Dağıtım : Etkin(Merkez)-Nurunnisaniye Cd.9/3-4 Cağaloğlu İSTANBUL Tel: 5276011

Siste Kalabalıklar

Yılmaz Odabaşı

Ozanın ilk yapıtı

Dağıtım: Adaş ve Cumhuriyet Kitap Kulübü. Genel isteme adresi: Zafer çarşısı No: 18 Yenişehir/Ankara

memleket yayınları

Güvenilir, güçlü kuruluş

ETKİN DAĞITIM

İstanbul, Ankara, İzmir, Adana'da yaygın kitapçı ve bayii dağıtımıyla ve 33 il, 40 ilçe çevresindeki kitapçı dağıtımıyla, süreli yayınlar dağıtımında ulke düzeyinde tek isim

DAĞITIMINI YAPTIĞIMIZ DERGİLER:

Bilim ve Sanat	Video-Magazin
Yarın	Video-Haber
Varlık	Fotoğraf
Gün	Su
Yapıt	Broş
Günümüzde Kitaplar	Buket
Mülkiyetliler Birliği	İmece
Müzik Ansiklopedisi	Uçurum
Stüdyo İmge	Morköpük
Bilgisayar	Sanat Rehberi
Bilişim	Folklor
Eğitimde Bilgisayar	Halk Kültürü
Bilgi İşlem	İnsan ve Kâinat
Mikroprogram	Fenerbahçe Spor

Merkez (İstanbul): Nuruosmaniye Caddesi, Yavuz Apt. No:9, K:1 : 3-4, Cağaloğlu (5276011)
Sakarya Cad. İnkılap Sk. Örnek Han 9. Kat. Kızılay - Ankara
e (İzmir): 847. Sokak, Büyükbeyler İşhanı, No:8/910, Konak

1986 BARIŞ YILINI KARŞILARKEN...

Uluslararası Gençlik Yılı -12. Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali yılı- kapanıyor.

Geçtiğimiz yıla özellikle gençlik için, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde önem kazandırmak birçok resmi ve resmi olmayan kuruluşun çabası oldu. Yıl içerisinde yapılan Dünya Gençlik ve Öğrenci Festivali de barış için ortak çabaların oluşturulmasına çok önemli katkılar sağladı.

İkinci Dünya Savaşı'nın sona erişi ve Hitler faşizminin yenilişinden 40 yıl sonra, barış, yumuşama ve silahsızlanma istemleri her zamankinden daha acil hale geldi.

İkinci Dünya Savaşı'nda 50 milyon insanın öldüğünü anımsamak bile çıkabilecek bir nükleer savaşa karşı durmaya yetiyor, insanlığı savaş tehlikesine karşı bir araya getirebiliyor. 10 yıl önce imzalanan Helsinki Sonuç Belgesi bu düşüncenin en somut göstergesi olarak karşımızda.

40 yıllık barış aynı zamanda Birleşmiş Milletler'in de 40 yılı demektir. 16 Kasım 1982'de ki BM 37'nci genel kurulu, 1986'nın Uluslararası Barış Yılı olması yolunda bir açıklama yaptı. Bu düşüncenin yıl boyunca BM anlayışına uygun olarak nasıl yaşama geçirilebileceği, insanların barış için savaş tehditine nasıl karşı durabilecekleri konuşulda. Barış yılında yapılacak ve yapılabileceklerle ilgili ön hazırlık toplantıları, seminerler düzenlendi.

Yapılan toplantı ve seminerlerin, alınan kararların bir özetini veriyoruz.

Uluslararası Barış Yılı BM Genel Kurulu'nun 39. Oturumunun Gündeminde

Genel Kurul, 8 Kasım 1984'te 1986'nın Dünya Barış Yılı olarak kutlanmasını kararlaştırdı. O güne kadar yapılan Barış Yılı hazırlık çalışmaları gözden geçirildi. Kostarika 43 üye devlet tarafından desteklenen ve oybirliğiyle kabul edilen bir önerge sundu. Önerge Barış Yılı için yapılan çalışmaların sevindirici olduğunu, Eylül 1985'te yapılacak 40. oturum için Genel Sekreterlik'in kesin bir program hazırlaması isteğini dile getiriyordu.

Uluslararası Barış Yılı Afrika Bölge Semineri, 8 - 11 Ocak 1985

1985'in ilk yarısında yapılacak olan dört bölgesel seminerin ilki olan Afrika UBY Semineri 8 - 11 Ocak tarihleri arasında Addis Ababa (Etiopya)'da yapıldı. Bölge hükümetleri, resmi olmayan kuruluşlar ve BM bünyesindeki değişik kurullar tarafından seçilen katılımcılar, bölgesel ve evrensel düzeydeki barış anlayışının incelenmesi ve BM'in barışın gerçekleştirilmesi için yaptığı girişimlerin değerlendirilmesi gibi hedefler koydular.

Barışın Evrensel ve Bölgesel Boyutu Toplantısı 28 - 29 Haziran 1984, Londra

'Barış ve gelişme', 'barış ve silahsızlanma', 'barış içinde birarada yaşama' başlıklarında yoğunlaşan toplantı iki gün sürdü. Taraflar barışın yalnızca savaşın yokedilmesi olarak değil, savaşa neden olabilecek temel eşitsizlik ve adaletsizliklerin ortadan kaldırıldığı bir olgu olarak değerlendirilmesi gerektiğini dile getirdiler.

Barış Yılı'nı kutlamaya hazırlanırken BM'in uluslararası barış ve güvenliği korumasına yardımcı olmak için bütün üye devletleri, resmi ve resmi olmayan kuruluşları, birçok çalışmalarını birleştirmeye, dini liderleri, eğitimcileri, bilim adamlarını, kadınları, gençliği, sanatçıları, basın ve yayını, dünya liderlerini, özetle tüm insanlığı, barış ve uluslararası uyumlu ilişkileri sağlayan değerler altında bütünleşmeye çağırıyoruz. Tam ve genel silahsızlanmanın etkin bir uluslararası kontrol mekanizması denetiminde gerçekleştirilmesi yoluyla silahlanmaya dur demenin zamanı gelmiştir.

Bundan sonra yapılacak tüm çalışmalar, barış içinde birarada yaşamanın hazırlıklarının arttırılması, eğitsel, kültürel ve barışçıl uluslararası işbirliğinin, insan emeğinin tüm alanlarında sağlanması ve bunlar gerçekleştirilirken güven ve hoşgörünün kalıcı olması üzerinde odaklaşmalıdır.

BM Genel Sekreteri Javier Perez de Cuellar'ın UBY Avrupa Bölge Semineri'nde Yaptığı Konuşmadan, 6 - 10 Mayıs 1985, Viyana

Barış Yılı'na hazırlık amacıyla yapılan bu seminere seyirlerini sunmak benim için büyük anlam taşıyor. Barışın zorunluluğunu ve savaşın önlenmesini hedefleyen Barış Yılı'nın BM'in 40. kuruluş yıldönümünde kutlanacak olması çok daha umut verici gözüküyor.

1945'ten sonra dünyada önemli değişiklikler oldu. Yüzden fazla ulus bağımsızlığını kazandı. Okuma-yazma oranında düşüklük ve hastalıklar azaldı. Ekonomik gelişme sağlandı. İnsan hakları evrensel düzeyde belirlendi. Çok kısa aralıklarla iki dünya savaşını yaşayan Avrupa 40 yıldır barış içinde yaşamını sürdürüyor ve şimdilik yeni bir dünya savaşının başlaması olanaksız görülüyor. Ne yazık ki, hala BM'in varlığının zorunluluğu bir kez daha görülmüyor. Gittikçe ağırlaşan ekonomik sorunlar insanlığı bunalıma ve yitmeye sürüklerken uluslararası anlaşmazlıklarda daha da büyüyerek sürüyor. Özellikle bunun altını çiziyorum, nükleer alanda silahsızlanmaya gidilmezse insanlığın geleceği kitlesel bir savaş korkusuyla gölgelenmeye devam edecektir. Genel Kurul 1986'yı Barış Yılı olarak seçerken bu durumları gözönüne alarak uluslararası barış ve güvenliğin artık hayalimiz olan gerekliliğini vurgulamış oldu.

Günümüz ve gelecek kuşakların çıkarları için silahların azaltılmasını, nükleer silahların tümüyle yokedilmesini, çevrenin aksi amaçlarla kullanımının önlenmesini ve uluslararası güvene zarar veren uyuşmazlıkların çözümünü amaçlayan bütün ikili ve çok taraflı görüşmeler başlatılmalıdır. Barış Yılı'na girerken burada bulunan herkes silahsızlanmaya toplumsal bir nitelik kazandırılması yönündeki çalışmalarını daha niteliklı bir yapıya dönüştürmeye çağırıyorum.

Özlemle beklenen sona ulaşmak için sözleşmenin amaç ve ilkelerine bir daha bakılması BM'in varoluş nedeninin kavranması gerekiyor. Sözleşmenin amaç ve ilkelerine daha sıkı sarılmak ve onları benimsemekten başka hiç bir şey siyasal ekonomik ve toplumsal sorunların yenilmesi için yapılan BM sistemindeki işbirliğinin artırma çalışmalarında bu kadar anlamlı olamaz. Bandung ve Helsinki Konferansları'nın ve BM'in çalışmalarında gelişmenin olabilirliğinin görülmesi umutlu bir kararlılık ve özveriyi gerektiriyor. Sürekli bir barış kendiliğinden oluşmaz. Gelecekte huzur sağlanabilmesi için gerekliliğini anlamak ve gelecek kuşaklara barış düşüncesini iletmek için bütüncül çalışmaların yapılması gerekiyor. Üye devletlerin, resmi ve resmi olmayan kuruluşların, akademik ve diğer enstitülerin temsilcileri olarak her birimiz, bireysel ya da toplu olarak bu savaşımda katılabilir, özlemle beklenen sona katkıda bulunabilirsiniz.

Uluslararası Barış Yılı, Resmi Olmayan Kuruluşların (ROK) Girişmeleri, 3 - 5 Temmuz 1984, Bükreş

New York, Genova, Viyana'da ROK'un temsilcileriyle yapılan bir dizi toplantının ardından Bükreş'te üç günlük bir danışma toplantısı yapıldı. Ulusal ve uluslararası örgütlerden gelen 44 temsilci Barış Yılı'nın amaçları ve programı hakkında verimli bir görüşmeyi gerçekleştirdiler. Katılanların büyük çoğunluğu barışa adanan yılın önemini vurgulayarak, Barış Yılı'nın kesin bir program dahilinde evrensel barışa ulaşmanın kesin yolu olması gerektiğini dile getirdi.

UBY Fonu Oluşturuldu

Barış Yılı, BM Genel Kurulu'nun 'uluslararası yılların harcamaları gönüllü yardımlarla karşılanmalı' ilkesine uygun olarak, gönüllülerin katkılarıyla oluşturulan bir fon tarafından karşılanacak. Eylül 1984'te resmen oluşturulan Barış Yılı Fonu'na üye devletlerden, ilgili birey ve kuruluşlardan gelen bağış ve diğer yardımlar alınmaya başlanmıştır.

Üye Devletlerin Düşünceleri

Genel Kurul'un kararları doğrultusunda, sözlü ve yazılı bildiriler yollanarak, bütün devletler yılın programıyla ilgili yorum ve görüş bildirmeye çağırıldı. Ayrıca oluşturulan fona ne ölçüde katkıda bulunabileceklerini bildirmeleri istendi.

Silahsızlanma, eğitim, kültür, bilim ve kitle iletişimine yönelik ulusal etkinliklerin önemi üzerinde ittifakla duran üye devletler, BM sözleşmesinin ilkeleri üzerinde temellenen uluslararası barış ve güvenliği, gençliğin barış özlemlerini, uluslararası işbirliği ve diyaloğu yaşama geçirme girişimlerinin ortak rızaya dayanmasının gerekliliğini kabul ettiler.

UBY Latin Amerika ve Karaipler Bölge Semineri, BM New York, 25 Şubat - 5 Mart 1985

(Sonuç Belgesi'nden)

Barış Yılı, gerginlik, şiddet, yaygın açlık ve yoksullukla nitelenen uluslararası ortamı tümüyle değiştirmenin yollarını arıyor. Uluslararası toplumu, dünya halklarının, barış, adalet ve daha güzel bir geleceğe ait özlemleri doğrultusunda olumlu atılımlarda bulunmaya davet ediyoruz. Tüm üye devletlerin BM Sözleşmesi'nin ilke ve amaçlarına dayanarak barışı, uluslararası güvenlik ve işbirliğini gerçekleştirmek için somut adımlar atmalarını ısrarla istiyoruz. Daha güzel bir gelecek için bütün emekler harcanmalıdır.

BM insan hakları ve temel özgürlüklerin korunması, sömürgeciliğin bütün biçimlerinin ve ırk, cinsiyet, dil ve din üzerindeki peşin yargıların yok edilmesi, ve bütün halkların ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişimlerinin sağlanması için gerekli olan uluslararası barış ve güvenlik anlayışında önemli bir rol oynamıştır.

Her ne kadar 1945'ten sonraki dönemde toplumsal, ekonomik ve siyasal koşullarda derin bir değişim gözleniyorsa da,azgelişmişlik dünyanın birçok yöresinde hala egemenliğini korumakta. Günümüzün ekonomik ve mali sorunlarının korkunç boyutlardaki büyüklüğü çözüme ulaşmada bireysel ve ortaklaşa (doğal ve zorunlu olan) çabaları kaçınılmaz olarak gerektiriyor.

Dünyanın değişik bölgelerindeki, özellikle Latin Amerika ve Karaipler'deki silahlı çatışmaları ve gergin uluslararası ortamı kaygı içinde izlerken bütün devletleri BM Sözleşmesi'nin iki ilkesine tam anlamıyla uymaya çağırıyoruz: 'Devletlerin işlerine karışmama' ve 'uyuşmazlıkların barışçı yollardan çözümü'.

YARIN abone kulübü

yepyeni bir etkinlik daha!

YARIN ABONE KULÜBÜ kasetleri okurlarımızdan büyük ilgi ve destek gördü. İstekleri temmuz ayının ortalarından başlıyarak karşılayabileceğimizi bildirmemize karşın, ayın ilk günlerinden önerimizi olumlu bulduğunu, sevinçle karşıladığını belirten istekler gelmeye başladı. Bu durum, "Evrensel sanatçıların tanınması, bilinmesinin bir gereksinimden öte, bir zorunluluk olduğu..." yolundaki düşüncemizde ne denli haklı olduğumuzu gösterdi.

Şu anda hazır olan kasetlerimiz ve sanatçıları ise şöyle:

1. VICTOR JARA, Şili halkının yaşam ve özgürlük kavgasını dile getiren bir sanatçı. 1973 yılında, Şili Stadyumunda katledilen Jara'nın kasetini **Manifiesto** albümünden hazırladık.

2. QUILAPAYUN, Şili'de, "Yeni Şili Müzik Hareketi" ile 1965 yılında kurulmuş bir topluluk. 1973 darbesi sonrası Avrupada verdikleri konserlerle Şili halkıyla dayanışmanın güzel örneklerini oluşturmuşlardır.

3. ATAHUALPA YUPANQUI, Yupanqui, A Grantinli. Yapıtlarında folklorik öz ve melodik kaynaklardan yola çıkarak, yüzyılların birikimi içinde insan gerçeğine ulaşmış bir ozan.

4. INTI-ILLIMANI'de Quilapayun gibi "Yeni Şili Müzik Hareketi" ile kurulmuş topluluk. Parçalarını genellikle, Şilili büyük sanatçı Violeta Parra ve Victor Jara'dan seçiyorlar. Yarın okurları için hazırladığımız kasetteki şarkıları **Chile** ve **Palimpsesto** albümlerinden.

5. PAUL ROBESON, dünyaca ünlü Amerikalı zenci şarkıcı. Dünya Barış Konseyi, Uluslararası Barış Nişanını alacak adayların listesini yayınladığında adları **Nâzım**'la yan yanaydı.

6. PETE SEEGER, ünlü Amerikalı folk müzik sanatçısı. Woody Guthrie ile birlikte çalıştı. Grevlerde, fabrikalarda, alanlarda verdiği konserlerde "**Biz Kazanacağız**" (We Shall Overcome) diye seslendi.

İSTEME KOŞULLARI: Kasetlerimizi, ödemeli göndermiyoruz. Okurlarımız bir kaset karşılığı 1000, abonelerimiz 750 lirayı posta çeki hesabımıza yatırdıklarını gösterir alındı kuponunu dergimize gönderdiklerinde kasetleri kendilerine postalanacaktır.

YARIN ABONE KULÜBÜ KASETLERİ

5. YIL ABONE KAMPANYASI

5. Yıl Abone Kampanyamız Aralık ve Ocak aylarında da sürüyor. Kampanya süresince abone ederi artmayacak. 1 Şubat'tan başlayarak abone ücreti yıllık 3000, altı aylık 1500 lira (KDV Dahil) olacak. Abone olmak isteyen okurlarımız kampanya süresince yıllık 2400, altı aylık 1200 lirayı (KDV Dahil) 164860 nolu posta çeki hesabımıza yatırıp, adlarını, açık adreslerini, abone sürelerini ve başlangıç sayılarını bir mektupla bize bildirdiklerinde abone kayıtlarımız yapılacaktır.

CİLTLER (Ciltler için abone indirimi sözkonusu değildir.)
1. Cilt (1-6 sayılar) 1800 lira
2. Cilt (7-18. sayılar) 3000 lira
4. Cilt (8-19. sayılar) 3000 lira (KDV Dahil)

25. sayımız tükendiği için 3. cilt yaptıramıyoruz. 3. cilt isteklerinizi karşılayamıyoruz.

YARIN AFİŞLERİ
1. Hamur kağıda ofset baskı olarak hazırlanmış Yarın 5. Yıl Afişleri 200 lira. Abonelerimize yüzde yirmibeş indirimli.

YARIN ANAHTARLIKLARI
YARIN ANAHTARLIKLARI 300 lira, Abonelerimiz içi 240 lira.

YENİ KASETLERİMİZ

WOODY GUTHRIE • ISABEL PARRA • VICTOR JARA

Önümüzdeki günlerde okurlarımıza sunacağımız yeni kasetlerimiz ise şöyle:

7. WOODY GUTHRIE, 1912 ile 1967 yılları arasında yaşamış ve Amerikan toplumunun yeni tarihini seslendirmiş, çoğımızın en büyük halk ozanlarından biri. Amerikan işçisine, tarımemekçisine elinde gitarı olarak gitmiş, defalarca tutuklandığı ve dayak yediği halde onurlu bir yaşama olan özlemini dile getirmekten koşunmamıştır.

8. ISABEL PARRA, yapıtlarında özgürlüğü ve barışı savunan Şilili sanatçı. Latin Amerikalı birçokları gibi o da ülkesindeki diktatörlük nedeniyle sürgünde yaşamak zorunda kalmış ama yine de Avrupa'da konserleriyle, plaklarıyla halkının savaşımını Dünya'ya duyurmayı başarmış bir sanatçı.

9. VICTOR JARA (2), Okurlarımıza hazırladığımız diğer bir kaset de Victor Jara'nın. 1973 yılında katledilen sanatçının 2. kasetini Canto Libre (Özgür Şarkı) adlı albümünden hazırladık.